

Luk Jisas Krais Manö Aij u Luk kalı kliñ rïka

Manö nöd

¹⁻² Jisas Krais aŋ hanıp i yag daulö kub göm ga ga rö, bï rïmnap amgö magö kale ke nïjöm, manö aij anïbu hag ñi ajöm, yïp abe, nïbi bï gau rïmnap halö kalıp abe, hag ñïla. Hag ñeilä bï iru rö manö anïbu nïj aij göm kalı kliñ rïkla. *

³ Pen bï majö Diopilas, yad u rö nöp manö yïp hag ñïla anïbu ił u magön̄halö ułhai nïj aij gïpin u me, yad u rö nöp manö anïbu magön̄halö gasi nïj aij gem, nöp kalı kliñ rïknig gabin.

⁴ Anig gïnö me, manö nöp hagla nïjban u, nïjö hagla a gïmön nïjnabön.

Ejol, ber mihau Jon Bi Nïg Pak Neb yag daunabil, a ga

⁵ Nöd Kiŋ Herod Judia Propins abad mïdmïdöp nïn u, bï ne Sekaraia, God nïp nan sabe gep bï ap mïdmïdöp. Bi yam nïpe aip wög jïm ñöl gïmïdal gau kalıp Abaija Yam a gïmïdal. Sekaraia nïbin nïpe Ilisabed. Ilisabed u rö nöp God nïp nan sabe gep bï Eron ił u rïk dam dapıl göm rïkla.

⁶ Kalpe ber mihau God lo manö adö u magön̄halö hain göl gï mïdlö, God nïjö, manö ap mïdageia.

* **1:1-2:** Ap 1:1

7 Pen Sekaraia n̄bin n̄ipe Ilisabed n̄i pai wem u me, n̄i pai ap yag dapöm wasö, böj nöp n̄bi m̄t̄ep b̄i m̄t̄ep l̄lō.

8 N̄in ap Sekaraia b̄i n̄ipe aip wög j̄m n̄öl ḡim̄dal gau apöm, God n̄ip sabe gep wög u geila.

9 Pen wög kale u göl gi, b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i gau pör ḡim̄dal rö, b̄i hon an rö God sabe gep ram raul m̄igan yaŋ amöm nan hałiŋ aij auep u launab a göm, ilöŋ cal ud gulu gi udla. Udlö, Sekaraia n̄ipe ilöŋ cal ke ud gulu gi udöm, God sabe gep ram raul m̄igan yaŋ arn̄ig ga. *

10 N̄ibi b̄i iru nöp God sabe gep ram höŋ adö au God n̄ip sabe göl gi m̄dailö n̄iŋöl gi, Sekaraias n̄ipe raul m̄igan yaŋ aramöm nan hałiŋ aij auep an̄bu laua.

11 Pen B̄i Kub ejol n̄ipe ap apöm, nan hałiŋ aij lep kabö k̄naŋ u n̄iŋmagö ȳj̄ig adö lau waiö m̄ideia.

12 Sekaraia ejol an̄bu n̄iŋöm pa giłi ga.

13 Pen ejol an̄bu n̄ip haga, “Ne piňiŋ gagmön. God n̄ip sabe ḡipan u, n̄ipe n̄iŋöb. Nabin ne Ilisabed n̄i ne ap yag daunab. Yag dauö, hib n̄ipe Jon a ḡimöön.

14 N̄ime n̄i u yag daunab u, ne miň miň ḡinabön; n̄ibi b̄i iru nöp gau u rö nöp miň miň ḡinaböl.

15 B̄i Kub amgö ilö adö n̄ipe u, Jon b̄i kub rö m̄ideinab. N̄ipe n̄iŋ wain aka n̄iŋ kłö r̄imnap n̄iŋagnim. N̄ime n̄i midun m̄ideinab n̄in an̄bu nöp, Ana Uł n̄ipe n̄i an̄bu n̄ip aŋ dan̄ amöm ajmaŋ raunab. *

* **1:9:** Eks 30:7 * **1:15:** Nab 6:3

16 Hainö n̄pe Isrel n̄bi b̄t God n̄p arö ḡpal gau iru nöp manö aij hag ñö, God n̄p, B̄t Kub hon, a göm, n̄n̄ udnaböl.

17 Pen ñ̄t ne an̄bu n̄pe b̄t God manö hagep Ilaija hadame ram God p̄döñ udöm ḡm̄döp rö ḡinab. Nap b̄t kalip udöm, ñ̄t pai kale gau udöm, kalip ud j̄m ñöñ l̄nab. N̄bi b̄t God n̄p ałeb ałeb n̄bal gau, kalip manö aij hag ñö, n̄bi b̄t kam̄n̄ aij n̄pe gas̄t n̄n̄bal rö n̄n̄jom, ḡt aij göm, B̄t Kub aunab, a göm, abad m̄deinaböl,” a ga. *

18 Ejol u an̄g hagö, Sekaraia haga, “Hol ber m̄hau m̄ilep yabiñ l̄bul. An̄b u, yad aigöl gem, ne n̄n̄jo hagpan, a ḡt n̄n̄nabin?” ö ga.

19 Hagö, ejol u Sekaraia n̄p haga, “Yad Gebriel. Yad God amgö ilö adö u m̄dem, ȳp hag yuö apem manö aij an̄bi nöp hag ñ̄n̄ig aubin. *

20 Ne manö yad u, n̄n̄jo hagöp a ḡmön n̄n̄agpan rö, ałab nöp u marö gö, manö hagöl ḡt m̄dageinabön. Ȳharin̄ nöp m̄d m̄d, ñ̄t u yag daunabil mañu nöp kauyan̄ manö hagnabön,” a ga.

21 Pen Sekaraia God sabe gep ram aŋ raul yan̄ m̄lö padö m̄deia n̄n̄jom, n̄bi b̄t höj yan̄ m̄deila gau gas̄t iru n̄n̄la.

22 Hainö n̄pe höj apöm, manö r̄imnap hagnim rö laga. An̄b u, ȳp an̄g an̄g göp, a göm, ñ̄magö nöp yamaia. Kale n̄n̄jom hagla, n̄pe ram raul m̄igan yan̄ am m̄döñ, nan ap ke n̄n̄jom auöp, a göm, n̄n̄la.

* **1:17:** Mal 3:1; 4:5-6; Mad 17:11-13 * **1:19:** Dan 8:16; 9:21

23 Pen Sekaraia God sabe gep ram wög u gî mîdö, nîn nîpe u pîs gö, bî rîmnap apöm ka nîpe u udlö nîjöl gî, nîpe ado gî ram nîpe ara.

24-25 Hainö mîd damöm, nîbin nîpe Ilisabed nî mudun mîdöm haga, “Nöd yad nîbi nîtai wem mîdmîdin u me, yîp nable ga, jî mîñi Bî Kub yîp mög nîjöm yîp abad mîdö, nîtai mudun mîdpin u yîp aij göp, nable gagnab, wasö,” ga. Anîg hagöm, rakîn unbö mamîd agamîj ram raul mîgan gau nöp pi göl mîdmîdöp.

Ejol apöm Maria nîp haga, “Jisas yag daun-abön,” a ga

26 Ilisabed rakîn unbö kagoł jîn nîtai mudun mîdö nîjöl gî, God ejol Gebriel nîp hag yuö ara Nasared daun, ram mînöy Galili au.

27 Nasared au nîbi praj ap mîdmîdöp, hib nîpe Maria. Nîbi praj anîbu bî ap aip gî gö wasö. Nîbi praj anîbu, bî ne Josep udnab, a göm manö hagla. Bî Josep anîbu, nîp kiñ Depid bî rîdîg anîbu ap rîk dam lîla u me. *

28 God ejol Gebriel hag yuö, nîbi praj Maria mîdeia au amjaköm haga, “Nîbi praj, ne mîdpan? Bî Kub nöp ud aij göp. Nîpe aip mîdpil,” a ga.

29 Anîg hagö, Maria manö anîbu nîjöm, yîp ai gînîg anîg hagab, a göm, gasî iru nîja.

30 Nîpe gasî iru nîjöö nîjöl gî, ejol nîp haga, “Maria, ne pîñîj gagmön. God nöp ud aij yabiñ göp.

* **1:27:** Mad 1:16,18

31 Hainö ne ñit mudun m̄dmön, ñit ap yag daunabön. Yag daumön, hib n̄ipe Jisas, a ḡmön.
*

32 Pen n̄ipe b̄i kub yabił m̄deinab. N̄ibi b̄i n̄ip hagnaböl, B̄i Kub yabił adö i ḡilan m̄döp Ñit n̄ipe, a ḡinaböl. God B̄i Kub geinab n̄iñöm n̄ipe n̄ih iłan Depid, kin̄ kub m̄dm̄döp rö m̄deinab.

33 Jekop r̄ikö r̄ik amıl apıl ḡilö m̄deinaböl gau kalıp magöñhalö pör nöp pör nöp kin̄ kale m̄döm abadöl m̄deinab,” a ga.

34 Ejol anig hagö, Maria n̄ip haga, “Yad b̄i ap aip m̄dagpul u, aigöl gem ñit anibu yag daunabin?” ö ga.

35 Hageia, ejol n̄ip haga, “Ana Uł u nöp apöm, B̄i Kub yabił adö i ḡilan m̄döp p̄idöñ n̄ipe nöp ralu ñitnab. Anig gö, ñit uł yag daunabön u, n̄ibi b̄i n̄iñöm hagnaböl, n̄ipe God Ñit n̄ipe, a ḡinaböl.

36 Nöy! Naubi ne Ilisabed n̄ipe n̄ibi m̄ilep löp. Kale n̄ip n̄ibi ñit pai wem a ḡimidal u pen m̄iñi n̄ipe ñit mudun m̄dö, rakın unbö kagoł j̄iñ hadö ara.

37 God nan gagnim rö ap m̄dagöp; nan gau magöñhalö ḡinim rö nöp m̄döp,” a ga. *

38 Anig hagö, Maria haga, “Yad God n̄ip wög ḡiñeb pai. Hagabön rö nöp yip ḡinim,” a ga. Anig hagö n̄iñöl ḡi, ejol n̄ip arö göm ara.

Maria am nubi Ilisabed n̄ip n̄iñä

39-40 Pen Maria yiñid amnam, a göm, ram m̄iñöñ anibu arö göm ram m̄iñöñ Judia no ilö gau adan m̄iñö u am am, Sekaraia Ilisabed ber m̄ihau

* **1:31:** Ais 7:14; Mad 1:21-23 * **1:33:** 2Sa 7:12,13,16; Ais 9:7

* **1:37:** Jen 18:14

m̄dm̄dil daun u ara. Ram kale amjaköm, nubi Ilisabed n̄p haga, “Ne m̄dpan?” a ga.

41 “Ne m̄dpan?” a gö, nubi Ilisabed manö an̄bu n̄n̄jö, ñ̄t mudun m̄deia u p̄ran̄j̄d la. Pen magö an̄bu nöp Ana Uł u n̄pe Ilisabed aŋ dan̄ aramöm n̄p ajmaŋ raua.

42 God Ana ajmaŋ rauö, Ilisabed n̄pe meg m̄gan dap ranöm Maria n̄p haga, “God n̄bi r̄mn̄ap kalip abad m̄döp u pen nöp ud aij yabił göp. Ñ̄t mudun ne m̄dpan yagol ñ̄t u abe ud aij yabił göp.

43 Yad n̄bi aij wasö j̄t ne B̄t Kub yad n̄me n̄pe u ȳp n̄n̄nj̄g auban u yad aiö gem God n̄p aij a gabin.

44 Ne apön ȳp, ‘M̄dpan?’ a gajan magö u, ñ̄t mudun m̄dpin i ñ̄ñ̄t yabił lõm p̄ran̄j̄d lõp.

45 Ne, ‘Ȳp God hagöp rö ḡn̄ab,’ a ḡm̄on n̄n̄ m̄dpan u me, ne m̄ñ̄ m̄ñ̄ ḡm̄on,” a ga.

Maria God hib n̄pe hagö adö ara

46 Ilisabed an̄g hagö, Maria God n̄p gas̄t n̄n̄jöл
ḡt, ñ̄ñ̄t yabił lõl ḡt haga,
“Yad B̄t Kub n̄p gas̄t n̄n̄jem,

hib n̄pe hagnö, i adö laŋ arnab. *

47-48 Yad böŋ nöp umeb rö m̄dainö,
God ȳp mög n̄n̄jom ud kam̄t̄j̄ yua u,
n̄p gas̄t n̄n̄jem ñ̄ñ̄t yabił l̄bin.

Yad ȳhar̄t̄j̄ pai n̄p wög ḡt ñ̄eb m̄dpin u
pen ȳp hauł gagöp.

An̄g göp u,

m̄ñ̄i r̄k̄om, hainö r̄k̄om, r̄k̄ dam l̄naböl
gau,

* **1:46:** 1Sa 2:1-10

n̄ibi b̄i magöñhalö ȳip gas̄i n̄iñöm hagnaböl,
 ‘God n̄ibi an̄bu ud aij yabił ga,’ a ḡinaböl.

49 N̄ipe p̄idöñ magöñhalö m̄idöp u,
 n̄ipe nan kłö yabił ȳip göp.

Yad n̄iñbin n̄ipe añt nöp
 B̄i Uł m̄idöp.

50 N̄ibi b̄i manö n̄ipe n̄iñöm, ana udöm, hain
 ḡinaböl gau,
 kalip mög n̄iñöm ud aij ḡinab.

Kale n̄it pai r̄iköm, r̄ik damöm, r̄ik l̄inaböl gau,
 kalip u rõ nöp mög n̄iñöm ud aij ḡinab. *

51 N̄ipe B̄i n̄imagoñ m̄ilö kub yabit;
 n̄ipe nan kłö kłö iru nöp göp.

N̄ibi b̄i, hon ke n̄ibi kub b̄i kub m̄idpun, a ḡipal
 gau,
 God kalip yu ḡi yuöp. *

52 An̄b u, kiñ b̄i kub ram m̄inöñ kub abad m̄idlö
 hib kub m̄idm̄idöp gau,

God gö ke ke arlö,
 n̄ibi b̄i hilb m̄idagm̄idöp gau,

God kalip udöm ud adö adö göp. *

53 N̄ibi b̄i k̄iyö löp gau,
 God kalip nan n̄ime lö n̄iñlö mudun göp.

Pen n̄ibi b̄i nan iru m̄idöp gau
 kalip ȳihariñ hag yuö arbal. *

54 God n̄ipe ap̄is bac iñan hon gau
 kalip manö haga u hauł gagöm,

hanip Isrel n̄ibi b̄i
 p̄ör mög n̄iñöm abad m̄id aij göp. *

* **1:50:** Sam 103:13,17 * **1:51:** 2Sa 22:28 * **1:52:** Job 12:19;

5:11; Sam 147:6 * **1:53:** Sam 34:10 * **1:54:** Sam 98:3

55 Bac Ebraham abe, bac hon r̄imnap abe
 ñī pai kale r̄iköm r̄iklö arnab gau,
 God kalip abad m̄ideinabin, a göm,
 haga rö nöp hanip göp,” a ga. *

56 Maria manö anibu hagöm, nubi Ilisabed aip
 rakîn m̄ihau n̄igan m̄idöm, hainö ado ḡi ram n̄ipe
 ara.

*Ilisabed ñī nipe Jon Bī Ñig Pak Ñeb u n̄ip yag
 dawa*

57 M̄id damöm, Ilisabed ñī ap yag dawa.

58 God n̄ip mög n̄ijöm abad m̄idö, n̄ipe m̄ilep
 yabîl löm ñī yag dawa anibu, n̄ibi bī n̄iñin nubi
 n̄imam nuö bī n̄ipe gau n̄ijöm, n̄ipe aip m̄iñ m̄iñ
 yabîl gîla.

59 Ñī u yag dapöm, ñiñ unbö mudun jin̄ m̄idöm,
 raleb jin̄ mañu wañ hañ n̄ipe r̄ib ḡi dö ḡinig göm
 magum gîla. Magum göm, kale ñī u hib ñiñig göm
 hagla, “Ñī anibî, nap Sekaraia hib u la ij gep,” a
 gîla. *

60 Hageila, n̄ime haga, “Wasö, hib n̄ipe Jon a
 ginabul,” a ga.

61 Anig hagö, n̄ibi bī n̄ipe gau hagla, “Hon unbö
 anig gagun. Bac baid buö ne gau hib ap Jon
 m̄idagöp,” a gîla.

62 Anig hagöm, nap Sekaraia n̄ip ñ̄magö u nöp
 yamöm hag n̄ijla, “Ñī hib n̄ihön ñ̄inabön?” ö
 gîla.

63 Hag n̄ijlö, nap ñ̄magö u nöp yamöm haga,
 “Yip köp kalî kliñ r̄ikep ap dauim,” a ga. Hagö
 daueila, adö anibu manö kalî kliñ r̄iköm, “Hib

* 1:55: Mai 7:20; Jen 17:7 * 1:59: Jen 17:12; Lep 12:3; Luk 2:21

nipe Jon,” a ga. Anig göl hib kaliñ rikö, kale niñjom magöñhalö aiö yabiñ gila.

64 Pen magö anibu nöp Sekaraia ałab marö ga u piña gö niñöl git, nöd manö hagmidöp rö hagöl git, God hib nipe hagö adö ara.

65 Nibi bi söl au han mideila gau, ga anibu niñjom piññiñ göm, manö anibu yag dam ram miñön Judia ilö gau magöñhalö yabiñ nibi bi gau kalip hag nila.

66 Hageila, nibi bi manö anibu niñla gau, kale magöñhalö gasi iru niñjom hagla, “God gö, ni anibu anig göl yag dauöp u me, hainö bi aigale bi rö mideinab?” ö gila. God pidöñ ni anibu pig mideia u niñla u me, anig hagla.

Sekaraia God hib nipe hagö adö ara

67 Ana Uñ nipe niñjan nap Sekaraia aŋ nipe dan apöm ajmanj raua niñjom God hib nipe u dap ranöl git haga,

68 “Hon Isrel nibi bi, God Bi Kub hon
hib nipe dap ranun hagno adö arnim.
Nipe ke ram miñön il i apöm,

nibi bi nipe rau adog udöp. *

69 God Bi Kub nipe gö, Depid rikö, riklö, rik amil apil gitlö,

niñjan ap yag dauö hanip ud kamij yunab. *

70 Hadame nöp, manö yad nibi bi gau hagnig gabin, a göm,

God nipe bi rimnap wög anibu hag la.

God manö hagep bi uñ nipe gau kale God manö haga u niñjom,

* **1:68:** Sam 72:18 * **1:69:** Sam 18:2

n̄bi b̄i gau kalip hag n̄ila.

71 B̄i al n̄īeb hon gau apöm, hanip al pak l̄n̄ig gaböl

pen n̄ipe apöm hanip ud kam̄in yunab;

b̄i hanip mulu lugö n̄ībal gau hanip git naij ḡin̄ig gaböl u

pen n̄ipe hanip abad midö kam̄in arnabun.

*

72-73 God hadame nöp bac īlañ hon mög n̄iñöm ud aij ḡinabin, a göm, manö kłö n̄iñö r̄imnap hag la.

God n̄ipe manö bac hon Ebraham n̄ip hag la u hauñ gagöp;

manö uñ anibü haga rö nöp göp. *

74-75 B̄i Kub hanip abad midö,

kołmał gau hanip git naij göl rö lagnab.

Anib u, hon b̄i al n̄iñeb gau p̄iñiñ gagun, kam̄in midleinabun rö,

pör pör nöp B̄i Kub nöp gasiñ n̄iñun, nan si nan naij arö gun,

B̄i Kub n̄bi b̄i uñ n̄ipe midun,

wög n̄ip göl git, git midleinabun. *

76 Pen n̄i yad, ne God B̄i Kub n̄ip wög gö,

n̄bi b̄i gau kale n̄iñöm hagnaböl,

'God B̄i Kub yabiñ adö i gitlan midöp u,

b̄i manö n̄ipe hagep me u,' a ḡinaböl.

Nihön ḡin̄ig: ne nöd ammön, n̄bi b̄i gau kalip hag aij gö,

B̄i Kub u n̄ip abad midlö n̄iñöl git, n̄ipe aunab.

*

* **1:71:** Sam 106:10

* **1:72-73:** Jen 17:7; 22:16-17; Sam 105:8-9

* **1:74-75:** Dai 2:12-14

* **1:76:** Ais 40:3

77 Ne n̄ibi b̄i n̄ipe gau kalip manö aij n̄ipe u hag
n̄i aij gö,

B̄i Kub kale u apöm,
nan si nan naij ḡipal pri u l̄ik gi yuöm kalip
udnab,
manö aij u n̄ijnaböl. *

78 God B̄i hain agamij r̄iköm,
n̄ipe n̄ibi b̄i mög n̄njöm,
mailö aij n̄ipe s̄idö mailö rö
kumi kabö adö laj n̄ibö apöm,
hanip mailö pak n̄inab. *

79 Hon n̄ibi b̄i an an s̄ibön gau m̄idun
umniq ḡinabun gau,
n̄ipe gö mailö magö anibü
hanip m̄idmagö aŋ daŋ mailö pak n̄inab
n̄ijun,
hon hibur hain hain m̄idep adan aij u ułhai
n̄ijun,
adö anibü nöp ajeinabun,” a ga.

80 Pen n̄in aŋ anibü, Jon, majö gö n̄njöl gi, ana
n̄ipe halö halö p̄idöŋ ga. N̄ipe ram m̄inöŋ n̄ibi b̄i
m̄idagm̄idal, ram m̄inöŋ kabö nöp m̄idm̄idöp aŋ
gau m̄id m̄id, böŋ nöp kub göm auö, Isrel n̄ibi b̄i
n̄ip n̄ijla.

2

Maria Jisas yag dava (Mad 1:18-25)

1 Pen n̄in aŋ anibü, gapman b̄i kub Sisa Ogas-
das n̄ipe lo lõm haga, “N̄ibi b̄i yad abad m̄idpin
gau, kale magöñhalö hib kale udöl,” a ga.

* **1:77:** Jer 31:34 * **1:78:** Ais 60:1-2

² Nöd api il göm n̄bi b̄ hib udla ñin u, gapman b̄ kub Kwairinias Siria Propins* n̄bi b̄ kalip abad m̄dm̄döp.

³ An̄b u, n̄bi b̄ ram m̄nöŋ m̄lō kub gau ke n̄bö ke n̄bö ap ȳharin m̄deila gau, ado ḡ ram m̄nöŋ kale ke hib udn̄g arla.

⁴ Josep n̄pe kin̄ Depid kiḡin r̄k damöm r̄kla rö, n̄pe Depid daun n̄pe Bedlehem arn̄g ga. N̄bi praj Maria n̄p uł ḡ, Nasared daun, ram m̄nöŋ Galili au arö ḡmil, aram aram ram m̄nöŋ Judia amöm, kin̄ Depid n̄p r̄klö m̄dm̄döp daun n̄pe Bedlehem arlö.

⁵ Pen n̄bi praj Maria, Josep udnab a ḡla u me, n̄ mudun halö m̄dö n̄ŋöl ḡ, Josep Maria n̄p uł ḡ hib udn̄g arlö.

⁶ Kale Bedlehem arlö, Maria ñiŋaŋ yag dauep ñin u söl ga.

⁷ Pen Bedlehem gau amjakmil n̄ŋlö, mani rauöm hanm̄dal ram u böŋ nöp sis̄ ga. An̄b u me, kaj kau mukm̄dal ram ap am m̄döm, Maria ñiŋaŋ nöd aňt u yag dava. Yag dapöm ñiŋaŋ laplap wam wam göm, ud kaj sipsip nan hať habadö p̄iň u r̄k dap l̄lō ñiŋm̄dal mab ij m̄gan u la.

God ejol ap kaj sipsip mukep b̄i gau kalip haga

⁸ Maria Jisas n̄p yag dava ñin an̄bu, kaj sipsip mukep b̄i gau r̄imnap s̄ibön yan kaj sipsip abad m̄deila ram m̄nöŋ söl an̄b au.

* ^{2:2:} Ñin an̄bu Rom kai kale ram m̄nöŋ Isrel abad m̄deila. Ram m̄nöŋ Isrel Siria Propins aŋ au m̄deia. Rom kai kin̄ kale Sisa a ḡm̄dal.

9 Bi Kub ejol ni-pe ap yuö, Bi Kub mailö aij magö ni-pe apöm kalip pak ni-jö, an-in-in gö pi-ni-j gila.

10 Kale pi-ni-j gilö ni-jööl gi, ejol u kalipлага, “Kale pi-ni-j gagmim. Yad kalöp abe ni-bi bi gau magöñhalö kalip abe, manö aij ni-ni-lep ap dauabin.

11 Mi-ni nöp ni-bi ap ni-unbö ke ap yag dauöp Depid daun ni-pe au. Ni-anibu kalöp ud kamitjn yunab. Ni-pe Krais[†] Bi Kub u me.

12 Ni-p am ulhai ni-jmim ni-jnabim, ni-me ni-p walij wam wam göm, ud kaj sipsip nan ha-ti habadö pi-n u ri-k dap li-lö ni-jmidal mab ij mi-gan u lö mi-deinab. Kale am ni-jmim, hagpin rö gi-nab u, ni-jö hagöp, a gi-nabim,” a ga.

13 Ejol anibu anig hagö ni-jööl gi, adi-n ejol kumi kabö adö laj au ni-bö iru yab-ti nöp ap ejol nöd ni-bö u aip mi-döm, God hib ni-pe u dap ranöl gi hagla,

14 “God hib ni-pe i adö lanjol mi-döp;
ni-pe ni-bi bi an an mög ni-jöm ud aij gi-nab
gau,
hibur hain hain gasi mi-dmagö a-ni-lep magö u
kale aip mi-dnab,” a gi-la. *

Kaj sipsip mukep bi gau am Jisas ni-p ni-jla

15 Ejol gau ado gi kumi kabö adö laj arlö ni-jööl gi, bi kaj sipsip mukep gau manö hag ni-j hag ni-j göm hagla, “Bi Kub hanip manö hagajip u, uri Bedlehem am ni-jun,” a gi-la.

16 Anig hagöm yinjd amöm ni-jla, Josep aip Maria aip ni-jan hagla anibu, walij wam wam

[†] **2:11:** Grik manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe il a-ni ap mi-döp: “God hag la Bi u.” * **2:14:** Luk 19:38

gimil, kaj sipsip nan haťi habadö pîñ u dap lîlö ñiñmidal mab ij miğan u lîlö mideia.

17 Kale ñiñajan anibu niñöm, amöm, ejol kalip niñön niñön hagla manö u, niibi bi gau gau kalip hag ñila.

18 Bi kaj sipsip mukep gau niibi bi gau manö anibu hag ñîlö, kale niñöm magönjhalö aiö yabił gila.

19 Pen Maria nip nan ke yabił anibu ga rö, aij a gö, gasi aij nöp niñmidöp. *

20 Bi kaj sipsip mukep gau, God ejol niipe gau hagla rö nöp gö amgö kale ke niñla u me, God hib niipe u dap ranöl göm, aula gau ado git arla.

Josep Maria ber miħau Jisas nip dam God saboram u ud arlö

21 Maria ñiñajan u yag dapöm ñin unbö mudun jin midom, ruö raleb ñin u wañ hañ niipe rib git dö gila. Nöd ejol u niime Maria nip, ñi yag daumön hib niipe u anig göl lümön a ga rö, hib niipe u Jisas, a gitla. *

Bi Simion aip niibi Ana aip Jisas nip niñmil miñ miñ yabił gitlö

22-23 Pen nöd Mosis niipe lo manö kali kliñ rikom, ñi nöd yag daunabol gau God nip ñinabol a ga. Anib u me, Maria ñiñajan u yag dapöm, Juda niibi bi gitmidal rö, God sabe gep ram u asi masi git, ram niipe ke gau nöp midö, kamien lö niñöl git, Josep aip, Jisas nip dam Bi Kub nip ñinig, God sabe gep ram Jerusalem au arlö. *

* **2:19:** Luk 2:51 * **2:21:** Luk 1:31 * **2:22-23:** Eks 13:2,12; Lep 12:1-8

24 Pen Bı Kub lo manö ap halö hagöp, “Nıbi nıi
pai yag daunaböл gau kamın lö, yaur małig aka
yaur dapo mıhöp dam God sabe gep ram höj yan
amöm, pak God nıp sabe gı nıom me, böj nöp
kamın löp, a göm, God sabe gep ram raul mıgan
u arnaböл,” a gıla. Gası anıbu u rö nöp nıymil me,
yaur mıhöp halö ud arlö. *

25 Pen Jerusalem au bı aij yöl ap mıdmıdöp, hib
nıpe Simion. Bı anıbu nıpe God Manö u nıñöm,
hagöp rö nöp gımıdöp. Ana Uł nıpe Simion aip
mıdmıdöp; nıpe Krais u Isrel nıbi bı ud kamın
yunab, a göm, abad mıdmıdöp.

26 Ana Uł nıpe Simion nıp nöd haga, “Bı Kub
nıpe Krais nıp yuö aunab u, ne amgö nıñmön
hainö umnabön,” a ga nıñöm nıpe nıñöl mıdeia.

27 Pen nın anıbu, Ana nıpe Simion nıp gası nıö,
God sabe gep ram u amöm nıña, Josep ber mıhau
Jisas nıp dammil, lo manö haga rö gul a gımil ap
mıdalö.

28 Simion kalıp mıhöj nıñöm, Jisas nıp ud wabi
göm, God hib nıpe u dap ranöl gı haga,

29-30 “Ne añı nöp Bı Kub.

Nıñajan i kub göm,
hanıp nıbi bı ud kamın yunab u,
nöd yıp hagna rö, uri amgö magö yad ke
nıñabin.

Anıb u, uri yıp paliö aij gö nıñöl gı umnam. *

31 Nıñajan anıbi, nıbi bı ram mınöj gau gau
magöñhalö
ud nöp aip jım nöл lınab. *

* **2:24:** Lep 12:8 * **2:29-30:** Ais 52:10; Luk 3:6; Dai 2:11 * **2:31:**
Ais 42:6; 49:6; 52:10

32 Nipe mailö aij rö apöm,
 Juda nibi bı wasö gau kalıp pak ñö,
 God bı aigale bı rö mıdöp u nıñnaböl.
 Nipe mailö aij unbö ke ne dapöm,
 Isrel nibi bı ne gau kalıp pak ñinab,” a ga.
33 Simion Jisas nıp manö anıbu hageia u nıñmil,
 Josep ber mıhau aiö yabił gitlö.

34 Pen Simion nipe Josep Maria Jisas amlı bı
 kalıp, “God kalöp abad mıdeiaj,” a göm, Jisas
 nıme Maria nıp haga, “Ñi anıbi mıdö nıñjöl git,
 Isrel nibi bı iru nöp aŋ u ud asık ke ke lom, adan
 naij udöm arnaböl gau, ap lug paknaböl; pen
 adan aij udöm arnaböl gau, God lau adö arnaböl.
 God Isrel nibi bı nıñlaŋ, a göm, ñi i yua pen nibi
 bı rımnap nıp udagöm hag junaböl. *

35 Anıg göl me, nibi bı iru nöp nıhön nıhön gası
 nıñjom nıñ mıdpal rö, nibi bı gau waiö nıñnaböl.
 Pen ru mılö kıl ap mıdmagö aŋ ne ke daŋ bınıt
 gınab,” a ga.

36 Pen ñın anıbu nöp, God manö hagep nibi ap
 ap mıdeia. Hib nipe u Ana; nap hib u Panuel.
 Panuel u, Asa rıkö rık dapöm rıkla. Nipe nibi
 mılep yabił. Nöd nibi praj bı udöm, nugmul aip
 mıdailö mı unbö mudun jıñ ina.

37 Nugmul uma pen Ana mı nipe ñıñjuöl mıhau
 mıhau unbö yıgwö mılö laŋ (84) ina. Nipe God
 nıp nöp gası nıñjom ñın rımnap nan magö ñıñjom
 wasö, God sabe gep ram u am mıdöm, sıdö aŋ
 sıbön yaŋ God nıp sabe göl git mıdmıdöp.

38 Pen nibi Ana u, magö anıbu nöp Jisas nıp ud
 mıdeila söl au apöm, God nıp aij a göm, nibi bı

* **2:34:** Ais 8:14; Mad 21:42; 1Pi 2:8

kale, Bi Kub apöm Jerusalem n̄bi bi nagı m̄deila u hubıknım, a göm abad m̄dm̄dal n̄bi bi gau kalıp hagöm, n̄ıŋaŋ anıbu n̄ihön n̄ihön rö ḡınab u, manö hag n̄a.

Ber m̄ihau Jisas ud ado ḡi Nasared arlö

³⁹ Josep ber m̄ihau Bi Kub lo manö haga rö magöñhalö ḡi hakmil, kale ado ḡi ram m̄inöŋ Galili ammil, daun kale Nasared arlö. *

⁴⁰ Am m̄idöm Jisas kub göm, God n̄ip abad m̄id aij gö n̄ıŋöl ḡi, gası aij yabił n̄ıŋöm, m̄id aij ga.

Jisas n̄ipe God sabe gep ram u ara

⁴¹ Pasopa n̄ın kub u söl auö, Jisas n̄ime nap m̄i u m̄i u, Pasopa n̄ın kub u m̄iňi a göm, am Jerusalem arm̄idal. *

⁴² Anıg göl me, Jisas m̄i n̄ipe in m̄igan laj lö, Juda kai ḡim̄idal rö, n̄ime nap n̄ip uł ḡi Pasopa nan n̄ıŋnig Jerusalem am m̄deila.

⁴³ N̄ın kub anıbu ap padiö n̄ıŋöl ḡi, ram arabun a göm, ado ḡi am adan aŋ au ammil n̄ıŋlö, Jisas aip auageila. N̄ipe Jerusalem nöp m̄deia pen kale n̄ıŋagmil,

⁴⁴ n̄ipe n̄bi bi r̄ımnap aip auab a ḡimil, gası n̄ıŋlö. Pen adan aŋ au hannıg ḡimil, am n̄imdaŋ n̄imam n̄bi bi r̄ımnap aip m̄idöp, a ḡimil, n̄ip ułhai n̄ıŋailö.

⁴⁵ Ułhai n̄ıŋ dam wasö n̄ıŋmil, ado ḡi Jerusalem n̄ip ułhai n̄ıŋnig arlö.

⁴⁶ Ammil n̄ın m̄ihöp n̄igan maňu n̄ıŋlö, n̄ipe amöm God sabe gep ram u m̄idöm, bi lo manö

* **2:39:** Mad 2:23

* **2:41:** Eks 12:24-27; 23:14-17; Dud 16:1-8

hag ñeb bi gau aip asik middöm, manö hagaila u ninjöm, manö rimnnap hag ninjmideia.

⁴⁷ Nibi bi ninj mideila gau, Jisas haga rö ninjöm, nit anibu gasi ninj kid hikköm manö aij hagab u, a göm, aio waio gila.

⁴⁸ Pen nime nap ber Jisas nip ninjmil kale u rö nöp aio gilö. Nime pen Jisas nip haga, “Ne nap halip nihön ginjg anig gipan? Midmagö hol ilön gö ninjöl gul nöp ulhai ninj ajabul,” a ga.

⁴⁹ Nime anig hagö, Jisas haga, “Kale nihön ginjg yip ulhai ninj ajabilu Bapi ram am midpin u kale ninjagil aka?” ga.

⁵⁰ Jisas anig haga u pen kale manö hagab u, a gimil, rik ninjaglö.

⁵¹ Jisas nip ut gi ram kale Nasared ado gi arla. Jisas anib gau nöp middöm, nime nap hagmidil rö nöp ninjöm hain gimidöp. Pen nime Jisas nihön nihön ga u gasi ninjöl gi nöp midmidöp. *

⁵² Jisas nime nap aip middöm, majö göm gasi ninj aij yabiu gö ninjöl gi, God abe, nibi bi gau abe nip ninjlö aij ga. *

3

*Jon Bi Ñig Pak Ñeb manö hag ña
(Mad 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)*

¹ Rom gapman bi kub yabiu Sisa Daibirias ram minnöñ gau gau abad midmidöp, mi in la unbö aijp böñ dañ. Pen nipe milö gau middöm, bi abad mideep aij yagol nipe rimnnap hag lö, am ram minnöñ rimnnap abad midmidal. Bi nipe Podias

* ^{2:51:} Luk 2:19 * ^{2:52:} 1Sa 2:26; Pro 3:4

Pailod ram mìnöŋ Judia nìbi bì gau kalip abad mìdmìdöp. Bì nìpe Herod ram mìnöŋ Galili nìbi bì gau kalip abad mìdmìdöp. Herod nìmam nìpe Pilip ram mìnöŋ Iduria nìbi bì gau abe, ram mìnöŋ Drakonaidis nìbi bì gau abe kalip abad mìdmìdöp. Bì nìpe Laisenias ram mìnöŋ Abilini nìbi bì gau kalip abad mìdmìdöp.

² Pen magö anìbu, bì ne Anas aip, Kaiapas aip, God nìp nan sabe gep bì kub yabił mìhau Jerusalem mìdailö.

Pen ñìn anj anìbu, Sekaraia ñì nìpe Jon, nìbi bì iru mìdagmìdal, ram mìnöŋ kabö nöp mìdmìdöp anj gau han mìdmìdöp. Anj gau han mìdö nìñöl git, God nìpe Jon nìp gası ñò,

³ ram mìnöŋ ñìg Jodan goł gau gau ajmìdöp nìñöm nìbi bì gau aulö, kalip manö hag ñìmìdöp, “Nan si nan naij gipim gau, nìhon gìnig anig gipun a gìmim arö gìmim yip aube yad kalöp ñìg pak ñìnö, God nan si nan naij gipim gau nìñöm arö gìnab,” a gìmìdöp. *

⁴ Jon kalip manö hag ñìmìdöp anìbu, bì God manö hagep Aisaia hadame nöp gìnab a göm, kalì kliñ rìka rö nöp ga. Aisaia manö anìbu kalì kliñ rìkön haga,

“Bì ap, ram mìnöŋ nìbi bì iru mìdagpal, ram mìnöŋ kabö nöp mìdöp

anj au am mìdöm, wìñ alöm hagnab,

‘Bì Kub u auab a gìmim,
nìp abad mìdaimim!

Anìb u, adan sìr gìlaŋ gìyanę gìnim gau,

* ^{3:3:} Ap 13:24

dum goł piļu ḡinim gau, b̄inig ral aij gi
m̄daimim.

5 Anib u, m̄nöy ban göp gau b̄inig ral aij ḡimim,
dum gau b̄inig ral aij ḡimim,
adan dudu badu ḡinim gau, kabö göl ḡimim,
kabö gau ud yu aij ḡimim m̄daimim.

6 Anig göl me, n̄ibi b̄i gau magöñhalö n̄ijnaböl,
God n̄ipe aigöl göm kalip ud kamıñ yunab,’ a
ḡinab,” a ga. *

7 Jon n̄ipe Aisaia manö kalit kliñ r̄ika anibu rö
hag ñö n̄ihöl gi, n̄ibi b̄i iru nöp n̄ipe m̄ideia au
apöm hagla, “Hanip ñig pak ñimön,” a ḡila. Jon
kalip s̄ılık hag göm haga, “Kale haino ñi pai gai i!
Gası n̄ihön n̄ijmim piñin gi aubimij ‘Ñig pakno,
God n̄ibi b̄i r̄imnap kalip hag ḡinab ñin u, hanip
hag gagnab,’ a ḡimim, piñin gi aubim ar? *

8 Kale ñig pakniñ ḡinabim u, nan si nan naij
giçim gau n̄ihön ḡinig anig giçun, a ḡimim, arö
ḡimim, m̄id aij ḡimim. Anig giçpe me, n̄ibi b̄i
n̄ijnaböl, kale nan si nan naij ḡimidim gau arö
giçim. Pen kale gası ap n̄ijmim, ‘Hon bac iñan
Ebrahim ñi pai n̄ipe m̄idpun,’ a ḡimim, gası u
n̄ijagmim. Hon Ebrahim ñi pai n̄ipe a giçim u
nan yiñarın! God kabö gai i udöm, Ebrahim ñi
pai n̄ipe gau gi linig göm, gi liböp! *

9 Niñ aij ḡimim! God mab u iñ halö r̄ib junig, ru
u mab iñ yan k̄id gi m̄idöp. Mab au, magö ñiñeb
aij r̄imnap piñagnab u, r̄ib gi dö gi ud mab inab
yan yunab,” a ga. *

* **3:6:** Ais 40:3-5 * **3:7:** Mad 12:34; 23:33 * **3:8:** Jon 8:33,39

* **3:9:** Mad 7:19

10 Jon manö anıbu rö hagö, kale nıp pen hag nıñöm hagla, “Hon nıhön gun, a gımön, anıg hagpan?” ö gila. Haglö, Jon kalıp haga,

11 “Nıbi bı sior mihöp mıdainım u, ap nıbi bı sior mıdagainım gau kalıp ñöl. Pen nıbi bı nan magö mıdainım u, nıbi bı nan magö mıdagainım gau kalıp rımnap ñöl,” a ga.

12 Pen bı dakıs udep gau, Jon hanıp ñig pak ñan a göm, apöm nıp hag nıñöm hagla, “Manö hag ñeb bı, hon nıhön gun?” ö gila. *

13 Hageila, kalıp haga, “Dakıs u udniğ gımim, gapman hagpal rö nöp udmim. Yıharıñ rımnap udagmim,” a ga.

14 Pen ami bı rımnap Jon nıp manö anıbu rö nöp hag nıñöm hagla, “Hon nıhön gun?” ö gila.

Hageila, kalıp haga, “Kale manö piral hagmim nıbi bı gau mani kalıp si udagmim. Manö piral hagmim nıbi bı gau manö kub hagagmim. Wög pe udnabim u ap halö udun, a gımim, gası u nıñagmim,” a ga.

15 Pen anıg göm mıd damöm nıbi bı gau gası addö ap nıñöm hagla, “Bı anıbi Krais pör abad mıdpun u rö löt,” a gila.

16 Hageila, nıpe manö anıbu nıñöm kalıp pen haga, “Wasö! Yad kalöp yıharıñ ñig nöp pak ñabin, pen yıp hain aunab bı u, nıpe yad rö wasö; nıpe bı kub yabıt, yad bı pro. Yad nıp nıñö nable gınab. Ma rırup nıpe u nagı ud hubıknam rö lagöp,” a ga. Bı anıbu nıpe apöm, kalöp Ana Uł u nöp pak ñöm, mab mıtlan pak ñöm gınab. *

* **3:12:** Luk 7:29 * **3:16:** Ap 13:25

17 “Nipe wid magö po gö, rik dap pakpal rö u gìnig gab. Wid magö nijeb gau ke löm, wid cög naböj naböj gau ke löm ginab. Anig göm, wid magö nijeb gau dam ram raul migan nipe linab; pen naböj naböj gau dam mab pör inmidöp u launab,” a ga.

Herod Jon nip nagı la

18 Jon, nihi bi gau kalip God manö aij u rimnap halö hag nino nij aij gilan, a göm, kalip manö aij anibu rö pro hagagmidöp.

19 Pen gapman bi kub Herod, nan si nan naij gau git damöm, hainö nimam Pilip nihibin nipe Herodias nip ud gö, Jon u aij gagöp, a ga. *

20 Jon manö anig hago, Herod nijom, naij ga adö ap halö göm, Jon nip dam nagı la.

Jon Jisas nip nıg pak nıa (Mad 3:13-17; Mak 1:9-11)

21-22 Pen Herod Jon nip nagı laga magö u, nipe nihi bi gau kalip nıg pak nımidöp. Jisas nip abe nıg pak nıa. Jisas nip nıg pak nıö, nipe Nap God nip sabe git midö nijölgit, kumi kabö adö lan au hili git gau gau arö, ajöön hikö, Ana Ut u yaur dapo rö halu löm, Jisas nip u git aua. Anig göl auö nijölgit, manö ap kumi kabö adö lan au nibö apööm haga, “Ne Ni midmagö yad yabılı. Nöp nijonö, yip aij yabil göp,” a ga. *

Jisas nihi bi (Mad 1:1-17)

* **3:19:** Mad 14:3-4; Mak 6:17-18 * **3:21-22:** Jon 1:32

23 Pen Jisas mî nîpe unbö ñinjuöl añi ap ado gî da unbö sîduñ lañ (30) arö nînjöl gî, nîpe il göm nîbi bî gau kalip God Manö hag ña. Nîbi bî gau Jisas nîp, nap nîpe u bî ne Josep, a gî gasî nînla.

Josep nap nîpe u Heli. *

24 Heli nap nîpe u Madad.

Madad nap nîpe u Lipai.

Lipai nap nîpe u Melkai.

Melkai nap nîpe u Janai.

Janai nap nîpe u Josep.

25 Josep nap nîpe u Madadaias.

Madadaias nap nîpe u Emos.

Emos nap nîpe u Neham.

Neham nap nîpe u Esli.

Esli nap nîpe u Nagai.

26 Nagai nap nîpe u Mead.

Mead nap nîpe u Madadaias.

Madadaias nap nîpe u Semein.

Semein nap nîpe u Josek.

Josek nap nîpe u Joda.

27 Joda nap nîpe u Joanan.

Joanan nap nîpe u Resa.

Resa nap nîpe u Serababel.

Serababel nap nîpe u Sialdiel.

Sialdiel nap nîpe u Nerai.

28 Nerai nap nîpe u Melkai.

Melkai nap nîpe u Adai.

Adai nap nîpe u Kosam.

Kosam nap nîpe u Elmadam.

Elmadam nap nîpe u Er.

29 Er nap nîpe u Josua.

* **3:23:** Luk 4:22; Jon 6:42

Josua nap n̄ipe u Eliesa.
 Eliesa nap n̄ipe u Jorim.
 Jorim nap n̄ipe u Madad.
 Madad nap n̄ipe u Lipai.
 30 Lipai nap n̄ipe u Simion.
 Simion nap n̄ipe u Juda.
 Juda nap n̄ipe u Josep.
 Josep nap n̄ipe u Jonam.
 Jonam nap n̄ipe u Eliakim.
 31 Eliakim nap n̄ipe u Melea.
 Melea nap n̄ipe u Mena.
 Mena nap n̄ipe u Madada.
 Madada nap n̄ipe u Nadam.
 Nadam nap n̄ipe u Depid.
 32 Depid nap n̄ipe u Jesi.
 Jesi nap n̄ipe u Obed.
 Obed nap n̄ipe u Boas.
 Boas nap n̄ipe u Salmon.
 Salmon nap n̄ipe u Nason.
 33 Nason nap n̄ipe u Aminadap.
 Aminadap nap n̄ipe u Admin.
 Admin nap n̄ipe u Arni.
 Arni nap n̄ipe u Hesron.
 Hesron nap n̄ipe u Peres.
 Peres nap n̄ipe u Juda.
 34 Juda nap n̄ipe u Jekop.
 Jekop nap n̄ipe u Aisak.
 Aisak nap n̄ipe u Ebraham.
 Ebraham nap n̄ipe u Dera.
 Dera nap n̄ipe u Nahor.
 Nahor nap n̄ipe u Seruk.
 35 Seruk nap n̄ipe u Rehu.
 Rehu nap n̄ipe u Pelek.

Pelek nap n̄ipe u Eber.
 Eber nap n̄ipe u Sela.
³⁶ Sela nap n̄ipe u Kenam.
 Kenam nap n̄ipe u Apaksad.
 Apaksad nap n̄ipe u Sem.
 Sem nap n̄ipe u Noa.
 Noa nap n̄ipe u Lemek. *
³⁷ Lemek nap n̄ipe u Medusela.
 Medusela nap n̄ipe u Inok.
 Inok nap n̄ipe u Jared.
 Jared nap n̄ipe u Malelael.
 Malelael nap n̄ipe u Kenan.
³⁸ Kenan nap n̄ipe u Inos.
 Inos nap n̄ipe u Sed.
 Sed nap n̄ipe u Adam.
 Adam nap n̄ipe u God. *

4

Seden Jisas n̄ip manö piral haga

1-2 Ana U† u Jisas n̄ip ajmañ rauöm, n̄ip u† ḡi
 ñig Jodan gau n̄ibö ud arö, Jisas ram m̄inöñ n̄ibi
 b̄i m̄idagm̄idal, ram m̄inöñ kabö nöp m̄idm̄idöp
 añ gau m̄ideia. Seden n̄ipe Jisas nan si nan naij
 r̄imnap ḡinim aka wasö ḡi n̄injöl göm ḡi ḡi gö,
 ñin unbö ñin juöl m̄ihöp (40) ara. Jisas nan magö
 ñinjöm wasö, n̄ip k̄iyö majö la.

3 N̄ip k̄iyö majö lö, Seden haga, “Ne ‘God Ñi
 n̄ipe m̄idpin,’ a ḡipan u, kabö gai i hagö, bred rö
 lan,” a ga.

* **3:36:** Jen 11:10-26 * **3:38:** Jen 4:25-26

4 Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kalı kliñ r̄köm hagla, ‘N̄bi b̄i gau, bred nöp n̄n̄jöm kamıñ m̄dageinaböl,’ a ḡla,” a ga. *

5 Hagö, Seden Jisas n̄p dam dum kub laj ap amöm, ram m̄n̄n̄j aij aij kin̄ ke ke abadpal gau magöñhalö, magö anibu nöp, Jisas n̄p yamöm haga,

6-7 “Ram m̄n̄n̄j aij aij gai i nöj! N̄bi b̄i ke ke abad m̄dpal. Yad me ram m̄n̄n̄j anib gau magöñhalö abad m̄dpin rö, b̄i ap n̄p hagnig gem hagnabin. Anib u, ne yip kugom yimmön sabe geinabön u, ram m̄n̄n̄j anib gai i magöñhalö nape hagnö, ne abad m̄deinabön,” a ga.

8 Hageia Jisas pen haga, “God Manö u kalı kliñ r̄köm hagla, ‘God B̄i Kub kale u hagöp rö ḡmim hib n̄pe nöp hagpe adö aran,’ a ḡla,” a ga. *

9 Jisas anig hageia, Seden n̄pe Jisas n̄p uł ḡi Jerusalem amöm, dam God sabe gep ram i adö laj ḡi lila adö u amöm haga, “Ne, ‘God N̄i n̄pe m̄dpin,’ a ḡpan u, p̄iranjid m̄n̄n̄j il yan lug.

10-11 God Manö u kalı kliñ r̄köm hagla,
‘God ejol n̄pe gau hagö,
nöp abad m̄deinaböl.

Ap lug paknig geinabön u,
nöp n̄magö kale udnaböl n̄n̄jöm

kabö ma ne u b̄in̄n̄j gagnab,’ a ḡla,” a ga. *

12 Seden anig hageia, Jisas pen haga, “God Manö u manö r̄mn̄ap halö kalı kliñ r̄köm hagla, ‘God B̄i Kub u, n̄pe b̄i n̄n̄jö hagep aka b̄i pir alep, a ḡmim hagagmim,’ a ḡla,” a ga. *

* **4:4:** Dud 8:3 * **4:8:** Dud 6:13-14 * **4:10-11:** Sam 91:11-12

* **4:12:** Dud 6:16; 1Ko 10:9

13 Kijaki Jisas n̄ip manö piral hag wasö n̄iñöm, arık arın a göm, gası n̄ipe gau nöp n̄iñja, “Uri wasö pen hainö n̄in r̄imnap apem manö r̄imnap halö pir alem hag n̄iñnam,” a göm arık ara. *

*Jisas ram m̄inöñ Galili ił göm manö hag ŋa
(Mad 4:1-11; Mak 1:12-13)*

14 Pen God Ana Jisas n̄ip klö n̄ö, Jisas n̄ipe ado ḡi apöm ram m̄inöñ Galili m̄idö n̄iñöl ḡi, n̄ibi b̄i gau, manö n̄ipe u n̄iñöm, dam ram m̄inöñ Galili aŋ gau magöñhalö ud arla.

15 N̄ipe Juda magum gep ram gau amöm, manö hag n̄i aij gö, n̄ibi b̄i gau n̄ipe b̄i aij yabił a göm, m̄iñ m̄iñ yabił ḡila.

*Nasared n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iñ udagla
(Mad 13:53-58; Mak 6:1-6)*

16 Pen Jisas n̄ipe ram m̄inöñ Galili aŋ gau ḡi aj p̄is göm, Nasared am m̄ideia. Daun anıbu n̄ipe nöd m̄idöm majö ga. Juda God n̄ip sabe gep n̄in kale u auö, n̄ipe pör ḡim̄idöp rö, magum gep ram u amöm, uraköm God Manö u amgö l̄i n̄iñöm hagnig ga.

17 B̄i God manö hagep Aisaia kalı kliñ r̄ika köp u n̄ip dap n̄ilö, ud p̄ıłaiöm, manö hagnig ga adiñ u amgö l̄i n̄iñöm kalıp haga, *

18 “B̄i Kub u yıp, wög yad ḡimön, a göm,
Ana n̄ipe yuö yad aip m̄idöp.

Anıb u, n̄ibi b̄i mög gep rö m̄idpal gau
kalıp manö aij u hag n̄inö, n̄iñ aij ḡinaböl.
N̄ibi b̄i nagıman rö m̄idpal gau
kalıp hubık yunö, arnaböl.

* **4:13:** Hib 2:18; 4:15 * **4:17:** Ais 61:1-2

N̄ibi b̄i amgö we göp rō m̄dpal gau
kalip ḡinö, amgö n̄il n̄inaböl.

N̄ibi b̄i ūham m̄dpal gau
kalip ud aij ḡinö, m̄id aij ḡinaböl.

19 Pen, Bi Kub n̄ibi b̄i udnab n̄in aij u m̄ñi auöp,
a gem,
n̄ibi b̄i gau kalip hag n̄inabin,” a ga.

20 Jisas manö kliñ anibu amgö l̄i n̄in hag piñ
göm, köp bad u ud wam wam göm, b̄i köp abad
m̄dm̄döp u n̄ip adog n̄om asikö n̄inöl gi, n̄ibi
b̄i magum gep ram raul m̄ideila gau magöñhalö
amgö juöm n̄ip n̄in ij halö l̄ila.

21 Anig n̄ineila, Jisas kalip haga, “God Manö
adiñ anibu ud amgö l̄i n̄in kalöp hagnö n̄inajim
anibu, uri anig unbö rō nöp göp.

22 Anig hagö, manö aij yabiñ haga u n̄inöm, n̄ibi
b̄i n̄ip n̄in l̄om, aiö ḡila. Pen gasi ap n̄inöm, “Bi
anibì Josep n̄i n̄ipe nöp aka?” göm, aiö waiö ḡila.
*

23 Anig haglö, Jisas kalip haga, “Pen yad n̄inbin,
yip hagnabim, ‘Ne wös wameb b̄i, ne ke ḡimön
nan ne ke göp u kamij l̄inab. Ne daun pro
Kapaneam am m̄dm̄on, nan gagep rō gaina, yid
acmal ajajip n̄inbun u rō, m̄ñi ram m̄inöñ ne ke
auí abe gó yid acmal ajö n̄injun,’ a ḡinabim.

24 Pen kalöp n̄inö hagabin, b̄i God manö hagep
gau, ram m̄inöñ ke gau amöm, manö aij u haglö,
n̄inö hagaböl a göm udnaböl. Pen ram m̄inöñ kale
ke u apöm haglö, b̄i hon gau ke hagaböl a göm,
manö kalip udagnaböl. *

* **4:22:** Luk 3:23; Jon 6:42 * **4:24:** Jon 4:44

25 Pen n̄n̄jim! Bi God manö hagep Ilaija m̄deia n̄n̄ u, n̄bi yadu iru nöp Isrel au m̄dm̄dal. M̄ m̄hau n̄gan̄ rakin unbö kagoł j̄n̄ u, mȫj alagö, nan magö ranagö, kiyö kub yabił la. *

26 Isrel n̄bi yadu r̄mnap kiyö la gau iru yabił nöp m̄deila au, pen God Ilaija n̄p yuö, am daun pro Sarepad ram m̄nȫj daun kub Saidon söl au amöm, nan gagep rö gö, n̄bi yadu ap nan magö n̄pe iru nöp m̄deia. *

27 Pen adö an̄bu rö, hainö bi God manö hagep Ilaisa m̄deia n̄n̄ u, Isrel n̄bi bi r̄mnap wös ḡsa la gau iru yabił nöp m̄deila au, pen kalip r̄mnap gö kam̄n̄ laga; Ilaisa bi Neman ram m̄nȫj m̄lö kub Siria n̄bö u n̄p nöp gö, kam̄n̄ la,” a ga. *

28 Jisas an̄g hagö, Juda n̄bi bi magum gep ram raul m̄deila gau n̄n̄lö mulu kal yabił lugö,

29-30 n̄p r̄dik ḡt yu ḡt dam rul gau yuno uman̄ a göm, r̄dik ḡt ud arla j̄t Jisas n̄pe ado göm an̄ kale au amöm ara.

Jisas kijaki aiön pi hag höṇ yua

31 Jisas daun pro Kapaneam, ram m̄nȫj Galili au am m̄dȫm, Juda kai God n̄p sabe gep n̄n̄ u n̄bi bi kalip manö hag ña.

32 God Manö u, Jisas kłö naij göm kabö göl nöp hagö, kale aiö yabił ḡla. *

33 Pen Juda magum gep ram raul an̄b au, bi kijaki aban̄ ala ap m̄deia. N̄pe meg m̄gan dap ranöm w̄ñ kub alöm haga,

* **4:25:** 1Ki 17:1,7 * **4:26:** 1Ki 17:8-16 * **4:27:** 2Ki 5:1-14

* **4:32:** Mad 7:28-29

34 “Bi Jisas Nasared nibö! Ne nihön ginig auban? Hanip gi naij ginig auban akanj Yad nöp niñbin. God Bi Ut nipe u nöp auban,” a ga.

35 Pen Jisas kijaki abanj al mideia anibu nip hag göm haga, “Manö hagagmön! Bi u arö gimön höj aru!” a ga. Jisas hagö, kijaki aiön pi höj aröl gi bi anibu nip, nibi bi mideila aŋ au ud yuöm ara. Pen nip miñu magö pakaga; kaminj ara.

36 Anig gö, nibi bi ninj mideila gau kale ke hag ninj hag ninj göm hagla, “Bi klö yabit anibi, manö anibu gai nibö dapöm hagö, kijaki gau höj arbal?” ö gila.

37 Pen Jisas ga manö anibu ram minöŋ anib gau magöñhalö ud arla.

*Jisas nibi bi iru nöp gö kaminj la
(Mad 8:14-15; Mak 1:29-31)*

38 Pen Jisas Juda magum gep ram u arö göm Saimon ram u ara. Saimon nibor nipe u nan gö, hañ romaŋ nipe gau magöñhalö mab rö inö me, nibi bi gau apöm Jisas nip hagla, “Aumön, ne Saimon nibor nip gö urak aranj,” a gila.

39 Hageila, nipe nibi nan gö um mideia söl au apöm, nan geia anibu hag gö ninjöl gi, magö anibu nöp nip arö göm ara. Nip kaminj lö, uraköm, nibi bi ap mideila gau kalip nan magö ña.

40 Nibi bi anib au mideila gau, manö anibu ninjom, sidö wad ara magö u, nibi bi kale miñña ga gau magöñhalö dap Jisas mideia au daula. Daueila, Jisas kalip añi añi ud ninjö kaminj la.

41 Pen nibi bi kijaki aiön pi nan gau abanj al mideia gau hag yuö, höj amöl gi winj kub alöm hagla, “Ne God Ñi nipe!” a gila. Kale Jisas nipe

Krais u nɪŋöm anıg hageila nɪŋöm Jisas nıpe kalıp hag göm haga, “Manö ap hagagmim,” a gö, haga rö nɪŋla. *

*Jisas ram mİNÖJ mİGAN RİMNAp amÖM kALIP
manö hAG ñA
(Mak 1:35-39)*

⁴² Ruö sib halö, Jisas ram mİNÖJ anıbu arö göm, ke am mİdaiın, a göm, ram mİNÖJ nöp aŋ gau ara. Ara pen nıbi bı gau hain amöm, nıp ułhai nɪŋöm hagla, “Gau aragmön; hon aip mİdaiun,” a gıla.

⁴³ Anıg hageila Jisas haga, “God yıp hag yuö aunö u, amem nıbi bı ke mıgan rİMnap halö kalıp u rö nöp God nıbi bı udöm abad mİdeinab manö aij u hag ñınbabin,” a ga.

⁴⁴ Anıg hagöm, Jisas Juda nıbi bı ram mİNÖN kale gau magöñhalö gı ajöl gı, am Juda magum gep ram gau amöm, manö aij anıbu kalıp hag ñımİdöp. *

5

*Jisas hagö kabsal iru nöp udla
(Mad 4:18-22; Mak 1:16-20)*

¹ Jisas ñın ap am Ñıg Wanjo Genesared goł au mİdöm, God Manö u hag ñö nɪŋöl gı, nıbi bı iru yabił, manö aij anıbu nɪŋun a göm, cıro mało ñöl gı aula. *

² Anıg goł aulö nɪŋöl gı, Jisas nıŋa, bı kabsal udep gau ñıg magıb mıhöp dap ñıg wanjo goł anıb au löm, kabsal udep uben gau uł gı mİdeila.

* **4:41:** Mad 8:29; Mak 3:11-12 * **4:44:** Mad 4:23 * **5:1:** Mad 13:1-2; Mak 3:9-10

3 Jisas n̄ipe Saimon ñ̄ig maḡib adö u ujanj̄id löm haga, “Ȳp ud neb neb gö, ñ̄ig wanjö aŋ söl au daŋ ar̄n,” a ga. Hagö, Saimon ñ̄ig maḡib u ud neb neb gö, Jisas ñ̄ig wanjö aŋ söl au amöm ñ̄ig maḡib adö an̄bu asik m̄döl ḡi, n̄ibi b̄i gau kalip manö hag ñ̄a.

4 Manö hag p̄is göm, Jisas Saimon n̄ip haga, “Ñ̄ig maḡib i ñ̄ig ułan p̄irik ḡi dam ñ̄ig wanjö aŋ kub au daŋ ammim, uben yumim kabsał udim,” a ga.

5 Hageia, Saimon pen haga, “B̄i Kub, m̄iñi s̄ibön yan nöp hon kabsał n̄in aŋ aŋ aŋ, ram halö ru dam l öp pen hon kabsał r̄imnap udagpun. Pe ne an̄ig hagpan rö, uben u hałowałö yu n̄injun,” a ga. *

6 An̄ig hagöl göm uben yulö n̄injöł ḡi, kabsał iru nöp ap uben m̄igan u arlö, uben gau ajman rauöm, pak ḡi dö ḡinig rö ga.

7 An̄ig ga n̄injom, n̄imam b̄i ñ̄ig maḡib adö ap m̄ideila gau kalip ñ̄in aian ḡilö, kale apöm kabsał an̄ib gau udöm, ñ̄ig maḡib an̄ib m̄ihau l̄ilö, böŋ nöp ajman rauöm, ñ̄ig maḡib m̄ihau p̄ig lugnig rö ga.

8-10 An̄ig ga n̄injom, Saimon Pida b̄i n̄ipe aip ñ̄ig maḡib adö m̄ideila gau, kabsał iru yabił udla gau n̄injom, gasi iru nöp n̄inla. Pen Sebedi n̄i n̄ipe Jems aip Jon aip, ñ̄ig maḡib ap udmil Saimon aip wög j̄im ñ̄öl ḡimidil b̄i m̄ihau, u rö nöp gasi iru n̄inlö. Pen Saimon am Jisas m̄ideia söl au kugom yimöm haga, “B̄i Kub, yad b̄i nan si nan naij ḡipin u, ne ke gau aru,” a ga. Hageia Jisas haga, “Ne p̄iñin gagmön. M̄iñi ñ̄in i r̄iköm, b̄i kabsał

* **5:5:** Jon 21:3-8

udep u arö g̫mön, n̫bi b̫ ud God n̫p dauep b̫ m̫deinabön,” a ga.

¹¹ Jisas an̫g hagö, n̫ig magib m̫hau dam n̫ig goł au löm, kabsał nan gau arö göm, Jisas aip amöm ajm̫dal. *

Jisas, b̫ wös hapeb la ap gö, kam̫n̫ la

¹² Pen hainö Jisas am daun ap m̫dö, b̫ wös hapeb hañ roman̫ gau magöñhalö la b̫ ap apöm, Jisas m̫deia söl au kugom y̫möm nabic y̫höñ göm, haga, “Ne y̫p gö kam̫n̫ l̫n̫ig, gö kam̫n̫ l̫n̫im,” a ga.

¹³ An̫g hagö, Jisas haga, “Yau, yad g̫nö, nöp kam̫n̫ l̫n̫im,” a ga. An̫g hagöm, Jisas n̫magö n̫pe m̫löbö löm b̫ an̫bu ud n̫n̫ö, magö an̫bu nöp wös hapeb gau böñ nöp hir ga.

¹⁴ Wös hapeb gau hir gö, Jisas b̫ an̫bu n̫p haga, “Yad nöp ud n̫n̫ö kam̫n̫ löp u n̫bi b̫ gau hagagmön. Pen b̫ Mosis hadame nöp kal̫ klin̫ r̫köm haga rö, wös hapeb y̫p u kam̫n̫ löp a g̫mön, am b̫ God n̫p nan sabe g̫pal gau kal̫p yamön, nan sabe gep u kal̫p n̫mön hagmön, ‘Y̫p kam̫n̫ löp rö, nan i God n̫p sabe gim,’ a g̫mön. Ne an̫g g̫mön, n̫bi b̫ n̫n̫öm hagnaböl, ‘N̫pe kam̫n̫ löp rö an̫g göp,’ a g̫naböl,” a ga. *

¹⁵ Pen Jisas manö n̫pe u, ram m̫nöñ gau magöñhalö r̫goñ r̫goñ arö, n̫bi b̫ iru nöp, n̫p n̫n̫un a göm, ciro mało n̫öm aum̫dal. N̫bi b̫ an̫b gau, r̫mnap manö aij n̫pe u n̫n̫n̫ig aum̫dal; r̫mnap han̫p gö kam̫n̫ laj a göm aum̫dal.

* **5:11:** Mad 19:27 * **5:14:** Lep 14:1-32

16 Pen ñin r̄imnap Jisas am ke m̄igan ap m̄idöm,
Nap n̄ip sabe ḡim̄idöp.

Jisas, b̄i ñ̄imagö ma k̄ila ga ap gö, kam̄in la

17 Ñin ap Jisas n̄ibi b̄i gau kalip manö hag
ñi m̄ideia. Perisi b̄i r̄imnap abe, lo manö hag
ñeb b̄i r̄imnap abe, ram m̄inöñ Galili añ au ram
r̄itig aglö magöñhalö gau n̄ibö abe, ram m̄inöñ
Judia añ au ram r̄itig aglö magöñhalö gau n̄ibö
abe, Jerusalem n̄ibö abe apöm, Jisas manö hag
ñim̄ideia au asik m̄ideila. Pen B̄i Kub klö n̄ipe
aip m̄ideia u me, Jisas n̄ibi b̄i nan ga gau kalip gö
kam̄in la.

18 Pen b̄i r̄imnap, b̄i ñ̄imagö ma k̄ila ga ap ilöñ
li dapöm, Jisas n̄ip gö kam̄in lan a göm, n̄ip Jisas
m̄idöp ram raul m̄igan u ud arun a git gasi u n̄ijla.

19 Pen Jisas m̄ideia ram u n̄ijla, n̄ibi b̄i gau ram
raul m̄igan anibu böñ nöp sis ga. Anig gö, wip
ilöñ li daula anibu, dam ram adö lan amöm, ram
u ud m̄igan hiñköm, nagi löm, Jisas m̄ideia añ au
gityan yula.

20 Kale gasi n̄ijla, Jisas gö kam̄in lñitm rö lüp, a
göm n̄ijeila rö, Jisas gasi kale u n̄ijöm, b̄i ñ̄imagö
ma k̄ila ga u n̄ip haga, “B̄i n̄ijeb yad, nan si nan
naij gitpan gau n̄ijem arö gabin,” a ga. *

21 Jisas anig hagö, b̄i Perisi gau abe, b̄i lo manö
hag ñeb b̄i gau abe, gasi añ kale gau nöp ke n̄ijöm
hagla, “B̄i anib i ban? N̄ipe God n̄ip hag juöl git
hagab. God n̄ipe añi nöp me nan si nan naij gitpal
gau n̄ijöm arö gitn̄im rö lüp,” a göm, gasi kale u
nöp n̄ijla.

* **5:20:** Luk 7:48; Ais 43:25

22 Pen gasi nijela anibu, Jisas ke rik nijom haga, “Kale nihon ginig yip gasi naij nijabim?

23 Bi ap bi ap nip hagnab, ‘Nan si nan naij gitpan gau nijem arö gabin,’ a ginab u, kale aigöl gitmim nijabim nipe manö nijö hagab aka manö pir alabn Pen bi nimagö ma kila göp ap midleinab, bi ap nip hagnab, ‘Ne mitni nöp urak aru,’ a ginab u, kale aigöl gitmim nijabim nipe manö nijö hagab aka manö pir alab?

24 Bi Ni nipe nibi bi mtnöj naböj il i nan si nan naij gitpal gau nijom arö ginim rö lop u, kale manö anibu manö nijö a gitmim nij udumim a gem, manö anig göl hagnig gabin,” a ga. Anig hagom, Jisas bi nimagö ma kila ga u nip haga, “Ne mitni nöp urakmön, nöp ilöj li daubal abañ bad u udmon, ado git ram ne aru,” a ga. *

25 Anig hago, nibi bi gau nijmidlö nijöll git, magö anibu nöp urakom, nip ilöj li daula abañ bad anibu udöm, God nip aij a göl git, ram nipe ara.

26 Anig gö, nibi bi nijmideila gau magöjhälö pa gitli göm, God hib u dap ranöll git hagla, “Mitni nan ke nibö yabih gajip nijbun,” a göm, aiö waiö gitla.

*Jisas bi nipe Lipai nip uda
(Mad 9:9-13; Mak 2:13-17)*

27 Pen hainö Jisas amom nija, bi dakis udep ap dakis neeb ram raul mitgan u asik mideria. Hib nipe u Lipai. Jisas nip nijom haga, “Ne aumon, yad aip arul,” a ga.

* **5:24:** Jon 5:8

28 Hageia, Lipai uraköm, wög ḡimidöp u arö göm, nan n̄ipe gau magöñhalö arö göm, Jisas aip arlö.

29 Pen Lipai ñ̄iñ̄ löm, Jisas n̄ip nan magö kub ram n̄ipe u lau löm, b̄i dak̄is udep r̄imnap, n̄ibi b̄i r̄imnap iru nöp w̄iñ alö apöm, Jisas aip as̄köm nan magö ñ̄iñ̄eila.

30 Pen Jisas kale aip nan magö ñ̄iñ̄aia u n̄iñ̄öm, b̄i Perisi r̄imnap abe, b̄i lo manö hag ñeb kale r̄imnap abe apöm, Jisas b̄i n̄ipe gau kalip hagla, “Kale n̄ihön ḡinig n̄ibi b̄i nan si nan naij ḡipal gau abe, b̄i dak̄is udep gau abe aip as̄kmim nan ñ̄iñ̄abim?” ö ḡila.

31 Anig haglö, Jisas manö anibu n̄iñ̄öm kalip pen hagöm haga, “N̄ibi b̄i kam̄in m̄idpun a ḡipal gau, wös wameb b̄i w̄iñ alagpal; n̄ibi b̄i nan göp gau nöp, hanip gö kam̄in lañ a göm, wös wameb b̄i w̄iñ albal.

32 Anib unbö rö nöp, yad n̄ibi b̄i, m̄id aij ḡipun a göm gasi n̄iñ̄bal gau, kalip hagnig auagpin; n̄ibi b̄i, hon nan si nan naij gun, m̄id aij gagpun, a göm gasi n̄iñ̄bal gau, kalip hagnig aubin. Yad kalip manö aij hag ñ̄inö, kale manö yad u n̄iñ udöm, nan naij ḡipal gau, n̄ihön ḡinig anig ḡipun a göm, arö göm, God hagöp rö nöp göl,” a gem aubin.

God n̄ip sabe gep gasi u nöp n̄iñ̄öm nan magö ñ̄iñ̄agla

(Mad 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Pen kale r̄imnap Jisas n̄ip hagla, “Jon b̄i n̄ipe gau abe, Perisi b̄i kale gau abe ñ̄iñ̄ r̄imnap, God n̄ip nöp gasi añi n̄iñ̄un, a göm, nan magö ñ̄iñ̄agöm

* **5:30:** Luk 15:1-2

kiyö nöp mïdöm, God nïp sabe gïpal. Pen bï ne gau nan magö ñïñöl gï, ñïg ñïñöl gï nöp mïdpal,” a gïla.

³⁴ Anïg hageila, Jisas kalip pen haga, “Bï ap nïbi udöm, nïbi bï nïpe gau aip nan kub ñïñnaböl u, bï rïmnap uraköm, nïhön gïnig anïg gabim a göm hagagnaböl. *

³⁵ Pen hainö bï rïmnap apöm bï anïbu ud arlö, ñïn anïbu nïbi bï nïpe gau mög gö, nan magö ñïñjagnaböl,” a ga.

³⁶ Pen Jisas manö hod rïköm kalip haga, “Walij nöd nïbö ap gï dö geinab u, walij gïsön nïbö ap ud gï dö göm, dap al dör gïlö, adïp adïp lagnab. Ke ke yabił löm, mïhöngöl naij yabił gïnab.

³⁷ Pen ñïg wain u, u rö nöp. Ñïg wain kamïñ u udöm, kaj meme hañ mïtep mïgan yanç hoñ gagpal. Nïhön gïnig: hoñ göm mame ñïlö, ran ap ranöm, bïñ naij yabił hagöm pak gï dö göm hoñ gö, kaj meme hañ u abe naij gïnab.

³⁸ Gası anïbu nïñöm me, ñïg wain kamïñ udöm, kaj meme hañ kamïñ mïgan u nöp hoñ lep.

³⁹ Pen nïbi bï ñïg wain nöd nïbö hadö ñïñbal gau, hainö ñïg wain kamïñ gïsön nïbö u ñïñlö kalip aij gagnab; ‘Ñïg wain nöd nïbö u aij,’ a gïnaböl,” a ga.

6

*“Yïhariñ mïdep ñïn i nïhön gïnig anïg gabim?”
ö gïla*

(Mad 12:1-8; Mak 2:23-28)

* ^{5:34:} Jon 3:29

¹ Hainö Juda God nüp sabe gep ñin ap, Jisas bì nüpe gau aip wid wög adiñ aŋ au amöl gi, bì nüpe gau wid magö anib gau r̄imnap r̄ik ñmagö adö kale au löm, hañ pak yuöm ññjöl gi arla. *

² Anig geila, bì Perisi r̄imnap nñjom hagla, “Kale nñhon gññig God nüp sabe gep ñin wög gagep i, wid magö hañ pak yumim wög gabim?” ö gila. *

³⁻⁴ Hageila, Jisas bì nüpe gau gila anibu naij gagla u nñjom, bì Perisi gau kalip haga, “Depid hadame nöp bì nüpe gau aip kiyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö u löm, bì yihariñ ññjagpal, bì God nüp nan sabe gipal gau nöp ññbal bred u, Depid hag nñjö, nüp ññlö, bì nüpe gau aip ññjla. Kalip kiyö lö gila aiud anibu God Manö kalit klini rikla u, kale nñagpim ar?” a ga. *

⁵ Jisas manö ap halö hagöm haga, “Bì Ñi nüpe Bì Kub midöm, ñin yihariñ midep ñin u, nñhon gnam a ginab u, ginab,” a ga.

Jisas, bì ñmagö pino ga ap gö, kamij la

⁶⁻⁷ Pen Juda God nüp sabe gep ñin hain ap, Jisas Juda magum gep ram u amöm, kalip God Manö u hag ñöl gi mideia. Ram raul migan anibu, bì ñmagö pino ga ap ap mideia. Bì Perisi gau abe, bì lo manö hag ñeb bì gau abe, bì anibu nüp ññjla rö, Jisas nüpe God nüp sabe gep ñin i nüp gö kamij linab aka nñhon gö, nüp hag gun a göm, nüp nñ ij halö li mideila.

* **6:1:** Dud 23:25 * **6:2:** Jon 5:10 * **6:3-4:** Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6

8 Pen gasi nijla anibu, Jisas ke nijom, bi nimago pino ga anibu nip haga, “Ne urakmön aŋ aui au,” a ga.

9 Hageia, urak auö nijöl git, Jisas bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe kalip haga, “Yiharin midep ñin i rö, nibi bi gau kalip ud aij ginabun aka, yiharin midep ñin uri a gun, kalip arö ginabun? Kalip gino urak aröl aka kalip arö gino umöl?” ö ga.

10 Anig hagöm, kalip nij gus gus göm, bi nimago pino ga u nip haga, “Nimago ne u milöbö li!” a ga. Hagö, nimago nipe milöbö lö nijöl git, adiŋ kamij la.

11 Jisas bi anibu nip gö kamij la u nijom, bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, mulu kal yabiñ nijom, Jisas nip nihön gun a göm, hag nij hag nij git mideila.

Jisas bi nipe unbö migan laj uda

(Mad 10:1-4; Mak 3:13-19)

12 Pen ñin aŋ anib au, Jisas Nap nip hagnabin, a göm, dum ilö laj amöm, Nap nip sabe git midö midö, ram rua.

13 Pen ruö sidö aua magö u, bi nipe gau magöñhalö hagö aueila, bi nipe unbö migan laj kalip ud asik ke löm, kale bi manö yad ud arep gau mideinabim, a göm hag la.

14-15 Bi nipe hag la anib gau hib kale me: ap Saimon, hainö Jisas hib nipe ap löm Pida a ga; ap Edru, Saimon nimam nipe u; ap Jems; ap Jon; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñi nipe u; ap Saimon hib alog Saimon Selod a gitmidal u;

16 ap Judas, Jems ñit nipe u; ap Judas Iskariod. Nipe nöp me hainö Jisas al pak lilañ a göm, nip mumug niŋja.

Nibi bì iru nöp Jisas mideia au aula

17 Pen Jisas bì nipe anib gau aip dum ilö lañ arö göm, au giyan gî am ban aij yan midlö niŋjöl gî, niби bì iru nöp, nip niŋjun a göm, ap magum gîla. Niби bì anib gau, rîmnap Jerusalem nibö, rîmnap ram miňöñ Judia gau nibö gau nibö, rîmnap ram miňöñ nabis daun kub mihöp Daia Saidon nibö,

18 Jisas manö nipe niŋjun, hanip nan göp gö kamïñ linim a göm aueila. Niби bì kijaki aiön pi nan gau aban alö mid aij gagla gau, Jisas gö kamïñ la.

19 Pidöñ nip nibö apöm, kalip nan nihon nihon ga gau gö, magöñhalö kamïñ lajip u niŋjom, niби bì anib gau magöñhalö apöm, hon abe Jisas nip ud niŋjun a göm, nip ciro mało ñööm aula.

*Nibi bì mög gep rö gau hainö miñ miñ ginaböl
(Mad 5:1-12)*

20 Jisas bì nipe gau kalip amgö niŋjöl gî haga, “Kale niби bì mög gep rö midpim gau,
God kalip ud aij göm abad mideinab.

Gası anibu niŋmim
miñ miñ gitmim.

21 Kale miñi kiyö kub llop gau,
hainö kiyö lagnab.

Gası anibu niŋmim
miñ miñ gitmim.

Kale mög gö, miłöñ magö gabim gau,
hainö aij gö niŋjöl gî, mihol ginabim.

Gası anibu niŋmim

m̄iñ m̄iñ ḡimim. *

22 B̄ N̄i n̄ipe n̄ip c̄ig m̄idpe, n̄ibi b̄ gau
 kalöp mulu kal n̄iñöm, j̄i n̄iñöm,
 n̄ibi b̄ naij an̄ib gai i, b̄ an aip m̄ideinaböl, a
 göm,
 kalöp hib gasi naij n̄iñöm
 manö udöm hag jueinaböl u,
 kale m̄iñ m̄iñ ḡimim. *

23 Ḡinaböl an̄ibu, n̄ihi iñan̄ kale gau,
 b̄ God manö hagep gau kalip ḡimidal rö nöp
 kalöp ḡinaböl.

An̄ib u n̄iñmim, God han̄ip ud aij yabiñ ḡinab
 ram m̄inöñ n̄ipe adö lañ au, a ḡimim,
 aij a gö n̄iñöl ḡi, n̄in ma ju adö adö ḡi uraköl ḡi,
 m̄iñ m̄iñ göl ḡi m̄idaimim.

Kale n̄iñ aij ḡimim

24 “Pen kale n̄ibi b̄ mani nan iru m̄idöp gau
 n̄iñ aij ḡimim.

Nan kale udep rö u,
 m̄inöñ nabön adö il i hadö udpim.

25 Pen kale m̄iñi nan magö rö n̄iñ ḡipe ḡipe
 mudun göp gau,
 hainö kiyö lñinab u n̄iñ aij ḡimim.

Pen kale m̄iñi manö m̄ihol ulib ḡi m̄idpim gau,
 hainö mög gö m̄iñön magö ḡi m̄ideinabim.

26 Pen kalöp hib dap ranöñ ḡi nöp m̄ideinaböl u,
 kale n̄iñ aij yabiñ ḡimim.

N̄ihi iñan̄ kale gau, b̄ God Manö piral hagm̄idal
 gau,
 kalip unbö rö ḡimidal.

* 6:21: Rep 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3 * 6:22: Jon 15:19;
 16:2; 1Pi 4:14

*Kołmał kale gau kalıp mı̄dmagö lı̄mim
(Mad 5:38-48)*

27 “Pen nı̄bi bı̄ manö yad nı̄nəbim gai i. Kołmał kale gau kalıp mı̄dmagö lı̄mim. Nı̄bi bı̄ kalöp mulu lugö nı̄nəbal gau kalıp ud aij gı̄mim.

28 Nı̄bi bı̄ kalöp hag juaiöl, God kalıp abad mı̄deianj a gı̄mim, nı̄p sabe gı̄mim. Nı̄bi bı̄ kalöp gı̄ naij gaiöl, kalıp God nı̄p sabe gı̄mim.

29 Pen nı̄bi bı̄ rı̄mnnap kalöp alaun böj lap pakaiöl, ado gı̄mim, böj lap u rö nöp paköl. Pen nı̄bi bı̄ rı̄mnnap kolsior kale u udaiöl, sior u rö abe udim a gı̄mim, hałowałö nı̄mim.

30 Nı̄bi bı̄ rı̄mnnap nan mı̄dagainim ası̄b hagaiöl, kalıp nı̄mim. Pen nan kale ap nı̄nööm udaiöl, hanıp adog nı̄mim, a gı̄mim hagagmim.

31 Hanıp gı̄lañ a gı̄mim gası̄ nı̄nəbim rö u, kale ke nı̄bi bı̄ rı̄mnnap gau kalıp u rö nöp gı̄mim. *

32 “Nı̄bi bı̄ kalöp mı̄dmagö lı̄bal gau nöp mı̄dmagö lı̄nabim u, God kalöp aigöl göm nı̄nö, aij gı̄nabın Nı̄bi bı̄ nan si nan naij gı̄pal gau, nı̄bi bı̄ kale ke gau u rö nöp pen pen mı̄dmagö lı̄bal.

33 Pen nı̄bi bı̄ kalöp ud aij gı̄pal gau nöp kalıp gı̄ aij gı̄nabim u, God kalöp aigöl göm nı̄nö, aij gı̄nabın Gı̄nabim anı̄bu, nı̄bi bı̄ nan si nan naij gı̄pal gau gı̄pal rö nöp gı̄nabim.

34 Nan nı̄no pen nı̄nabıl a gı̄mim, gası̄ u nöp nı̄nəmim nan nı̄nabim u, God kalöp aigöl göm nı̄nö, aij gı̄nabın Gı̄nabim anı̄bu, nı̄bi bı̄ nan si nan naij gı̄pal gau gı̄pal rö nöp gı̄nabim.

35 Anı̄b u, kołmał kale gau mı̄dmagö lı̄mim, kalıp gı̄ aij gı̄mim, nan hałowałö nı̄mim. Hanıp

* **6:31:** Mad 7:12

pen ñinaböl a ḡimim, gası u n̄ıŋagmim. Anıg geinabim u, God klö yabił adö laŋol m̄döp u, ñi paı n̄ipe m̄deinabim. N̄ipe göp rö geinabim u me, kalöp hauł gagöm, pen aij ñinab. God n̄ipe n̄ibi b̄i nan si nan naij ḡipal gau abe, n̄ibi b̄i n̄ip, aij a göp, a gagpal gau abe, kalıp u rö nöp ḡi aij gab.

³⁶ Nap kale n̄ibi b̄i mög n̄ıŋöm ud aij göp rö, kale u rö nöp n̄ibi b̄i mög n̄ıŋmim ud aij ḡimim.

N̄ibi b̄i gau kalıp manö kub hagagmim

³⁷ “Kale n̄ibi b̄i r̄ımnap, ‘Anıg anıg ḡipim rö, kale n̄ibi b̄i naij m̄dpim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp, ‘Anıg anıg ḡipim rö, kale n̄ibi b̄i naij m̄dpim,’ a gagnab. Kale n̄ibi b̄i r̄ımnap manö kub hagmim, ‘Kale n̄ibi b̄i naij, pen udnabim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp manö kub hagöm, ‘Kale n̄ibi b̄i naij, pen udnabim,’ a gagnab. N̄ibi b̄i gau kalöp ḡi naij geinaböl u n̄ıŋmim arö geinabim u, God nan naij kale ḡipim u, u rö nöp n̄ıŋöm arö ḡinab.” *

³⁸ Nan kale gau n̄ibi b̄i gau kalıp halöwəłö ñeinabim u, God kalöp pen u rö nöp halöwəłö yabił ñinab. Kale skel n̄ihön rö udmim n̄ibi b̄i gau kalıp nan n̄ime l̄i ñinabim u rö, God skel anıbu nöp ud kalöp u rö nöp nan n̄ime l̄i ñinab,” a ga.” *

³⁹ Pen Jisas manö ap hod r̄ıköm haga, “B̄i amgö we ḡinab ap, b̄i amgö we ap n̄ip, adan anıg anıg m̄döp a göm yamagnab. N̄ihön ḡinig: n̄ipe anıg gö, m̄ihöngöl ułom m̄igan yan ap lug paknabil.” *

* **6:37:** Mad 6:14 * **6:38:** Mak 4:24 * **6:39:** Mad 15:14

40 N̄ibi b̄i skul hagpal gau, am skul hagpal magö u, hag ñeb b̄i kale gau kalip adö laj m̄dagpal. Pen hainö skul u hag pis gi aij göm me, hag ñeb b̄i kale gau aip adip adip m̄deinabol. *

41 “Pen n̄ihön ḡinig mab po amgö kalöp ke pak pału gi m̄döp u n̄ij hagmim wasö, namam nan acip amgö n̄ipe m̄döp u nöp n̄ij hagpim?

42 Mab po kub amgö kalöp pak pału gi m̄döp u nöd ud yube, amgö kale amgö yabit lö, hainö namam nan acip pro amgö n̄ipe m̄döp u, ud yuun a ḡimim hagmim,” a ga.

Mab aij p̄ilöp, mab naij p̄ilöp

43 “Pen mab aij ap magö naij ap p̄ilagnab; pen mab naij ap magö aij ap p̄ilagnab.

44 Anib u, mab gau magö p̄ilnab u n̄ijöm, mab u aij, mab u naij a göm n̄ijnaböl. Nagi m̄igañib u kia magö p̄ilagnab. Nagi gablog u papo magö p̄ilagnab.

45 N̄ibi b̄i aij gau, hibur gasi m̄idmagö aij kale dan aij m̄döp rö, gi aij ḡipal. N̄ibi b̄i naij gau, hibur gasi m̄idmagö aij kale dan naij m̄döp rö, gi naij ḡipal. Pen n̄ibi b̄i aigale n̄ibi b̄i rö m̄dpal u, manö hagnaböl u nöp apdi n̄ijun, n̄ibi b̄i gau aij, n̄ibi b̄i gau naij a gun n̄ijnabun.

B̄i m̄ihöp ram m̄ihöp ḡilö

(Mad 7:24-27)

46 “Yip Bi Kub hon, Bi Kub hon, a ḡipim u pen n̄ihön ḡinig manö hagpin u hain gagpim? *

47 N̄ibi b̄i manö yad u n̄ijöm, hagpin rö ḡipal gau, manö hagnig gabin i rö m̄dpal.

* **6:40:** Mad 10:24-25

* **6:46:** Mad 7:21

48 N̄ibi b̄i manö yad u n̄iñöm, hagpin rō ḡinaböl gau, b̄i ram ḡi l̄inig geinab, ułöm m̄ilö udöm, ram padö kabö adö au l̄i aij göm, ram adö an̄ibu nöp ḡi l̄inab rō m̄idnaböl. An̄ig gö, n̄ig uł apöm, ram halö pa jö ma jö ḡi ud arnam a ḡi wasö n̄iñöm, ram ḡi aij ḡinab an̄ibu p̄idör̄ nöp m̄ideinab.

49 Pen n̄ibi b̄i manö yad u n̄iñöm, hagpin rō gagnaböl gau, b̄i ram ḡi l̄inig geinab, ułöm m̄ilö udagöm, ram padö lagöm, yiharinq ram m̄inönj adö adö au ḡi l̄inab rō m̄idnaböl. An̄ig gö, n̄ig uł apöm, ram halö pa jö ma jö ḡi ud arnam a göm, magö an̄ibu nöp ram halö böj nöp ud arö, m̄inönj cög nöp m̄ideinab.

7

Jisas b̄i wög ḡi ñeb ap gö kaminq la (Mad 8:5-13)

1 Jisas n̄ibi b̄i an̄ib gau kalip manö an̄ibu hag ñi p̄is göm daun pro Kapaneam ara.

2-3 Pen daun an̄ibu, b̄i kub ami b̄i iru nöp abad m̄idmidöp b̄i ap m̄ideia. B̄i r̄imnap Jisas ap Kapaneam m̄idöp a ḡilö, manö an̄ibu n̄iñöm, Rom ami b̄i kub Juda b̄i manö ud asikep r̄imnap hag yuöm haga, “B̄i naḡi wög ḡi ñeb aij yabił yad ap nan göp umniq gab n̄iñöm kale am Jisas n̄ip hag n̄iñmim uł ḡi daube, n̄ip gö kaminq lañ,” a ga.

4-5 Hagö, kale Jisas m̄ideia au amööm, n̄ip manö klö neb neb göm hagla, “Ami b̄i abad m̄idep b̄i kub ap, b̄i aij yabił. Hanip Juda n̄ibi b̄i gau m̄idmagö löm pör abad m̄id aij göp. Magum gep ram hanip ap ḡi la. An̄ib u, ne ammön b̄i naḡi wög ḡi ñeb n̄ipe u gö kaminq l̄inim,” a ḡila.

6 Kale hageila n̄ñöm Jisas kalıp aip am am ram au söl au amöl ḡlö n̄ñöl ḡi, ami b̄i abad m̄dep an̄bu b̄i n̄ñeb n̄ipe r̄imnap hag yuö, am Jisas n̄ip nable paköm hagla, “B̄i ami abad m̄dep b̄i hon u nöp hagöp, ‘B̄i Kub, yad b̄i aij wasö, ram yad u ma ilön auagmön.

7 Yad b̄i aij rö nöp n̄inam, pen yad n̄ñbin, God nöp aip m̄döp rö, “Kam̄ın laj,” manö u nöp hagaimön, b̄i yad nan göp an̄bu kam̄ın l̄n̄im.

8 B̄i kub yabił ap ȳip abad m̄döp; yad ke pen ami b̄i gau kalıp abad m̄dem, “Arim!” a ḡinö arbal; “Auim!” a ḡinö aubal; “Wög an̄bu gim!” a ḡinö ḡipal, ‘a göp,’ a ḡila.

9 An̄g haglö, Jisas, b̄i an̄bu gası n̄ipe ke n̄ñöm an̄g hagöp a göm, aiö göm, n̄ibi b̄i n̄ip hain göm aueila gau kalıp haga, “Ami b̄i Rom n̄ibö u, ȳip n̄in ud p̄idöŋ göp. N̄ipe göp an̄bu, Isrel b̄i ap unbö rö göp yad n̄ñagpin yabił,” a ga.

10 Pen ami b̄i abad m̄dep b̄i u, b̄i n̄ipe gau ado ḡi amöm n̄ñla, b̄i nan ga an̄bu hadö kam̄ın la.

Jisas n̄ibi adu ñi n̄ipe uma u n̄ip gö, kam̄ın ara

11 Ñin aŋ an̄bu nöp, Jisas aip b̄i n̄ipe gau aip Nen daun arla. N̄ibi b̄i gau iru yabił nöp aip arla.

12 Daun ajöŋ ił söl au amjaklö n̄ñöl ḡi, n̄ibi adu ap ñi aňi n̄ipe yag davauma u, wip ilöŋ löm daueila. N̄ibi b̄i iru nöp daun an̄bu n̄ibö apöm n̄ibi an̄bu aip aueila.

13 Jisas n̄ibi adu an̄bu n̄ip n̄ñö, mög gö haga, “M̄iłöŋ gagmön,” a ga.

14 An̄g hagöm, n̄ipe amöm wip ilöŋ li daueila mab u ud n̄ñö n̄ñöl ḡi, b̄i ilöŋ daueila gau p̄idöŋ

gila. Jisas bi praj uma u nip haga, “Ni me, nöp hagabin, urak!” a ga.

¹⁵ Anig hagö, ni urak asiköm manö hagö niñöl gi, Jisas ni me nip, ni ne u, a göm ud ña. *

¹⁶ Pen ni bi bi niñ mideila gau magöñhalö pa giñt göm, God hib ni pe u dap ranöl gi hagla, “God manö hagep bi kub yabit hanip auöp. God hanip gi niñig auöp,” a gila. *

¹⁷ Jisas ga anibu niñjom, aiud udlö, manö anibu Juda ni bi bi ram miñöñ kale gau gau amöm, ram miñöñ ke gau gau magöñhalö ara.

Jon Bi Niç Pak Neb bi ni pe mi höp Jisas niñig arlö

¹⁸ Jon bi ni pe gau, Jisas ga rö magöñhalö niñjom, am Jon ni p hag niñlo, bi ni pe mi höp hagö aueilö haga,

¹⁹ “Kale mi höj ammil Bi Kub ni p hag niñmil, ‘Ne Mesaia pör abad mi dpun u nöp auban aka bi ke ni bö ap halö abad mi daiun?’ ö git mil,” a ga.

²⁰ Hageia, bi mi hau Jisas mideia au ammil haglö, “Jon bi niç pak ñeb u halip bi mi höj hagöp, ‘Kale mi höj ammil Bi Kub hag niñmil, ‘Ne Mesaia pör abad mi dpun u nöp auban aka bi ke ni bö ap halö abad mi daiun,’ a git mil,’ a göm, hol mi höj hag yuö, nöp hag niñig aubul i,” a git lö. *

²¹ Pen kale mi höj anig hagmil niñ mi dlö niñöl gi, Jisas ni bi bi iru nöp nan adö ke ke ga gau gö kamñ la; ni bi bi iru nöp mi ña ga gau gö kamñ la; ni bi bi iru nöp ki jaki aiön pi abañ al mideia

* **7:15:** 1Ki 17:23; 2Ki 4:36 * **7:16:** Luk 1:68 * **7:20:** Sam 40:7; Mal 3:1; Rep 1:8

gau gö kamıñ la; nıbi bı iru nöp amgö we ga gau gö amgö ñıl nıñla.

22 Anıg göm, Jisas bı anıb mıhau kalıp haga, “Kale mıhöñ ado gı ammil Jon nıp hagmil, ‘Hol am nıñbul, bı anıbu nıbi bı amgö we ga gau gö amgö ñıl nıñbal; nıbi bı ma böñ nöp naij ga gau gö kauyan ajaböl; nıbi bı hañ roman wös hapeb la gau gö mıtłep göp; nıbi bı rımıd mıgan pıł göp gau gö manö apdi nıñaböl; nıbi bı umbal gau gö kamıñ mıtłpal; nıbi bı mög gep rö gau manö aij u hagab nıñaböl.’ *

23 Nıbi bı yıp gası nıñjom cıg göl gı nöp mıdeinaböl gau, mıñ mıñ yabıł gınaböl,’ a gımil,” a ga.

24 Anıg hagö, bı Jon manö daulö mıhau ado gı arlö nıñöl gı, Jisas nıpe, Jon nıp manö adö u hagöm nıbi bı mıdeila gau kalıp haga, “Kale nöd ram mınöñ kabö nöp mıtłop añ au arbe ñın u, nıhön nıñníg arbeñ Kale hod mıtłö añt ap yığön ud aña gı dañ i göp ap nıñníg arbe?

25 Kale nıhön nıñníg arbeñ Bı wałj aij yabıł yımöb ap nıñníg arbeñ Anıbu wasö. Bı wałj aij yabıł udöm, nan aij aij udun a göm gası nıñbal gau, bı kub ram gau nöp hanbal.

26 Pen kale nıhön nıñníg arbeñ God manö hagep bı ap nıp nıñníg arbe akan Nıñö me, God manö hagep bı ap nıp nıñníg arbe, pen bı Jon nıñbe u nıpe wög adö ke nıbö gıníg aua. *

27 Bı Jon u me, hadame ram God Manö u kaliñ kliñ rıköm hagla,
‘Bı manö hagep yad u hag yunö, nöd amöm,

* **7:22:** Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 * **7:26:** Luk 1:76

n̄bi b̄i gau kalip hag n̄i aij ḡinab;
hainö ne ke hag yunö n̄inabön,’ a göm kalip kliñ
r̄ikla. *

28 Kalöp hagabin, n̄bi b̄i nöd m̄dm̄dal gau abe,
n̄bi b̄i m̄ñi m̄dpal gau abe magöñhalö n̄bi b̄i
ȳharıñ, Jon b̄i kub. Pen God n̄bi b̄i ȳharıñ
gau udöm ram m̄nöñ n̄pe kumi kabö adö lañ
au abad m̄deinab gau, kale Jon rö m̄dageinabol;
kale n̄bi b̄i kub m̄deinabol,” a ga.

29 N̄bi b̄i gau, b̄i dakis udep gau halö, nöd Jon
n̄ip aula, kalip magöñhalö n̄ig pak ña. Anig gö,
Jisas manö haga u n̄ñöm hagla, “God adan n̄pe
nöp kabö rö m̄döp,” a ḡila. *

30 Pen b̄i Perisi abe, b̄i lo manö hag ñeb b̄i kub
gau abe kale, God kalip n̄hön n̄hön ḡilan a ga u
gası kale ke n̄ñöm pa jö n̄ñöm, Jon hanip n̄ig pak
ñan a göm auagla. *

31-32 Pen Jisas n̄bi b̄i anib gau kalip manö ap
hagom haga, “N̄bi b̄i m̄ñi n̄in i m̄dpim gau
yad n̄ñbin, kale n̄i pai pro gau, n̄bi b̄i magum
gep ka au asikom, n̄i pai pro r̄imnap meg m̄igan
dap ranöm hag amil apil göm hagpal, ‘Hon akiñ
pu ḡino, kale n̄hön ḡinig kugom ralagpim Pen
k̄imap m̄töñi gep rö ap hagno, kale n̄hön ḡinig
m̄töñi gagpim?’ ö ḡipal rö u, kale ḡipim.

33 N̄hön ḡinig: Jon b̄i n̄ig pak ñeb u apöm, nan
magö n̄ñagöm, n̄ig wain n̄ñagöm gö, kale n̄ip
hag jumim hagpim, ‘B̄i k̄jaki aiön pi abañ alöp
m̄döp u,’ a ḡipim.

* **7:27:** Mal 3:1 * **7:29:** Luk 3:12 * **7:30:** Mad 21:32

34 Pen miñni yad Bi Ñi niþe apem, nan niñjem, niñig wain niñjem gïnö, yip hag jumim hagpim, ‘Nan iru niñjom, niñig wain niñjom göp u me, niþe niþbi bi nan si nan naij gïpal bi gau, bi dakis udep bi gau, bi kale ap midöp u,’ a gïpim. *

35 Pen niþbi bi God Manö aij u niñ udöm, hain göm, gi aij göm, mid aij geinaböl u, niþbi bi gau kalip niñjom hagnaböl, God Manö u manö niñjo yabïl, a gïnaböl,” a ga.

Bi si udmidöp niþbi ap

36 Bi Perisi ap hib niþe Saimon. Niþe Jisas niþp haga, “Ne aumön ram yad u nan magö niñjul,” a ga. Hagö, Jisas ram niþe u amöm nan magö niñjö niñjöl gi,

37 niþbi daun anibu midöm nan si nan naij gïmidöp manö ap niñja, Jisas bi Perisi ram amöm aip nan niñjailö. Anib u niñjom, niñig halin aij aeup kabö barol ud rïm lïla ap dapöm, *

38 Jisas mideia jöl adö gau apöm, ma iñ au miñlöñ gi mideia. Anig göl miñlöñ gö niñjöl gi, amgö niñig u gi dö gi Jisas ma adö yan lugö, umagö niþe u ud lïli gi yuöl gi, ma kid niþe u bom haluöm, mulu niñjom, niñig halin aij aeup anibu ma kid niþe adö au lï ña.

39 Anig geia, bi Perisi Saimon u, gasi magö niþe u nöp gasi niñjom niþp ke haga, “Bi anibi bi God manö hagep kabö göl midaiböp, niþbi anibi niþe nan si nan naij gïmidöp niþbi naij ap apöm niþp ud niñjab u rïk niñböp,” a ga.

* **7:34:** Luk 15:2 * **7:37:** Mad 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

40 Jisas pen, bi Perisi gasi nija anibu ninjom, nip haga, “Saimon, manö yad an ap midöp nop hag ninng gabin,” a ga.

Hageia, Saimon haga, “Manö hag ñeb bi yad, manö anibu hag,” a ga.

41 Hageia, Jisas manö hod rikom haga, “Bi ap urakom, bi mihöp kalip bi ap paip hadred (500) denariai ñöm, ap pipdi denariai (50) ninab.

42 Pen hainö bi anib mihau pen ñeb ro lagö, bi mani ninab anibu kalip mihöñ hagnab, ‘Arö gimil. Mani kalöp mihöñ nibin u, pen ñul a gimil gasi u ninagmil,’ a ginab. Ang hagö, bi an bi anibu nip midmagö yabil linab, bi nan naböñ kub mideinab u aka bi nan naböñ pro mideinab u?” ö ga.

43 Hageia, Saimon haga, “Gasi yad ninbin u, bi nan naböñ kub mideinab u,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Ninjo yabil hagpan,” a ga.

44 Ang hagöm, Jisas ado gi, nibi u nip ninjom, Saimon nip haga, “Nibi i nip noej. Yad ram raul migan nop i auajin, ne ñig ap udmön ma yip lik gi yuep rimnap ñagpan, ji nibi anibi, amgö ñig nipe u gi do gi lugöm ma yad ñig lo, umagö nipe udöm lili gi yuöp.

45 Ne yip bom haluagpan, ji nibi i, yad ram raul migan nop apjakajin magö u riko, nipe ma kid yad bom haluöl gi nop midöp.

46 Yip wel nabic cög lañ li ñagpan, ji nibi i nipe ma kid yad ñig hañin aij aeup u li ñöb.

47 Anib u, nop hagabin, nibi anibi nan si nan naij iru nop göp u ninjem arö gipin. Anib u, yip pen midmagö yabil lop. Pen nibi bi nan si nan

naij pro pro gipal gau niñem arö ginö, yip pen midmagö pro pro libal,” a ga.

48 Pen Jisas anig hagöm nibi anibu nip haga, “Nan si nan naij gipan gau niñem arö gabin,” a ga.

49 Anig hagö, bi nipe aip nan niñeila gau, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Bi anibи niñhon ginig göm, ‘Nan si nan naij gipan gau niñem arö gabin,’ a gab?” ö gila.

50 Anig hageila u pen Jisas nibi anibu nip haga, “Gası ne ke u nöp niñ udmöñ, nan si nan naij gipin rö Jisas niñjom arö gañ, a gitmön auban rö, nan si nan naij gipan gau niñem arö gipin. Ne ammön, God niñmagö ara adö u midaimön,” a ga.
*

8

Nibi rimnap Jisas aip arla

1 Pen hainö niñ anj anib au, Jisas bi nipe unbö miñgan lañ aip daun gau abe, ram riñig aglö gau abe amöm, God nibi bi nipe udöm abad midteinab manö aij u, nibi bi gau kälip hag ña.

2 Pen niñ anibu, nibi rimnap kijaki aiön pi halö middeila gau Jisas gö kamij la, rimnap nan ga gau gö kamij la, niñjom nibi anib gau rimnap Jisas aip ajmidal. Nibi anib gau hib kale me, ap Maria Magdala a gitmidal. Kijaki aiön pi unbö mudun jin nibi anibu anj danj midöm höj arla. *

3 Nibi ap Joana. Nugmul nipe hib u Kuja. Nipe kinj Herod ram nan nipe gau abad midmidöp.

* **7:50:** Luk 8:48; 18:42 * **8:2:** Mad 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

N̄ibi ap Susana. Pen n̄ibi r̄imnap halö iru rö aip ajm̄idal. N̄ibi an̄ib gau kale magōñhalö mani kale ke udöm, nan magō rau dapöm, Jisas b̄i n̄ipe gau aip nan magō j̄im ñöl ñ̄in ajm̄idal.

*Ḡiñbił magō rö u, manö hod r̄ik haga
(Mad 13:1-9; Mak 4:1-9)*

⁴ N̄ibi b̄i daun ke ke, yam ugan kub yöl gau n̄ibö gau n̄ibö Jisas n̄ip n̄iñníg aulö n̄iñjöl ḡi, n̄ibi b̄i nöd aula gau kalıp manö ap hod r̄iköm haga,

⁵ “B̄i ap, ḡiñbił magō ranaŋ a göm, ḡiñbił magō u dam wög adiñ gau yunab. R̄imnap wög adiñ arep adan gau lugö, n̄ibi b̄i lała ḡi am̄ıl apıł ḡilö, yaur gau pen ap n̄iñjom ñ̄iñnaböl.

⁶ Pen ȳin r̄imnap kabö adö m̄inöŋ pro pro m̄ideinab gau lugöm, marep ḡinab u pen kabö m̄inöŋ au ñ̄ig ñ̄ig halö m̄idageinab u me, böŋ nöp m̄ilep ḡinab.

⁷ Pen ȳin r̄imnap naḡi ḡilikası aŋ gau lugö, naḡi an̄ibu hararo ḡi pału gö, ran aij gagnab.

⁸ Pen ȳin r̄imnap m̄inöŋ aij gau lugöm, ran aij göm, magō iru yabılı nöp p̄ıl nab. Añiñ añiñ magō ñ̄in juöl unbö mamıd p̄ıl nab,” a ga.

Jisas kalıp anig hagöm haga, “Kale n̄ibi b̄i gası r̄im̄id m̄idainım gau, manö hagabin i r̄im̄id l̄i n̄in aij ḡimim,” a ga.

Jisas, ḡiñbił magō u manö hod r̄ik haga u, manö il u haga

⁹ Jisas manö hod r̄iköm aiud an̄ibu hagö, b̄i n̄ipe gau n̄ip hag n̄iñjom hagla, “Manö hod r̄ikmön hagajan an̄ibu, manö il u aigöl gö rö m̄idöp?” ö ḡila.

10 Hageila, Jisas kalıp hada, “God n̄bi b̄i n̄pe udöm abad m̄deinab manö pi göl m̄dm̄döp u, God kalöp gası n̄ö n̄ñgbim, pen n̄bi b̄i r̄imnap gau, yad kalıp manö hod r̄ikem nöp hagnö, ‘kale n̄ñjom n̄ñagöl,
manö magö apdi n̄ñjom manö il n̄ñ udagöl.’
*

11 Pen manö hod r̄ikem nan ȳñ rö hagpin u, God Manö adö u hagpin.

12 Ȳñ r̄imnap lugnab wög adiñ arep adan adö au a ḡipin u, n̄bi b̄i gau God Manö u n̄ñnbööl pen Seden gası naij n̄ñjom, kale God Manö u n̄ñ udlö, God kalıp ud kamıñ yunab u naij göp a göm, apöm God Manö gası kalıp aij dan m̄döp u ju udö, hauł ḡinabööl, a gem hagpin.

13 Pen ȳñ r̄imnap lugnab kabö adö m̄nöö pro pro m̄deinab gau a ḡipin u, n̄bi b̄i gau God Manö u n̄ñjom, n̄ññi löm, aij a gö n̄ñöl gi, manö anıbu n̄ñ udnabööl u pen n̄ñ ud p̄idöö gagnabööl rö, m̄ñör r̄imnap auö hauł göm arö ḡinabööl, a gem hagpin.

14 Pen ȳñ r̄imnap lugnab nagı ḡılıkası aij gau a ḡipin u, n̄bi b̄i gau God Manö u n̄ñnbööl u pen hainö manö marö aka mani kub nan gau aka m̄ñ m̄ñ gep adö u nöp gası n̄ñjom, God Manö n̄ñ ud p̄idöö gagnabööl, a gem hagpin.

15 Pen ȳñ r̄imnap m̄nöö aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru yabıł nöp p̄ıl nab a ḡipin u, n̄bi b̄i gau God Manö u n̄ñjom, n̄ñ ud p̄idöö yabıł göm, gi dam dam, nan magö aij p̄ıl nab, a gem hagpin,” a ga.

* **8:10:** Ais 6:9-10

Hapö lau pi gagep

¹⁶ Jisas anig hagöm haga, “N̄ibi b̄i gau hapö lauöm rin cög m̄igan aka abañ adö hanbal u mo gayik gau pi gagnaböl. Adö au ḡlañ r̄ik l̄lō mailö gö, n̄ibi b̄i gau ram raul m̄igan anibu apöm mailö anibu n̄ijnaböl.” *

¹⁷ “U rö nöp me, nan n̄ihön n̄ihön pi göl m̄idöp gau, magöñhalö waiö l̄inab; nan n̄ihön n̄ihön pañu ḡi m̄idöp gau, magöñhalö ud mailö göp au l̄inab.” *

¹⁸ “Anib u, manö hagabin u n̄in aij ḡimim. N̄ibi b̄i manö n̄ijnöm, n̄in udnaböl gau, manö aij r̄imnap halö n̄ijnaböl; pen n̄ibi b̄i manö n̄ijnöm n̄in udagnaböl gau, pro pro n̄injun a göm n̄inbal u halö böñ nöp ur ḡinab.” *

*Jisas n̄ime n̄imam b̄i gau
(Mad 12:46-50; Mak 3:31-35)*

¹⁹ Pen ñin anibu nöp, Jisas n̄ime aip, n̄imam hain n̄ipe gau aip Jisas n̄ip n̄ijnig aula. Apöm n̄injla, ram raul m̄igan anib yan Jisas n̄ibi b̄i sis̄i göl m̄ideila n̄ijnöm höñ yan m̄ideila.

²⁰ Anig ḡlö, n̄ibi b̄i ap ram raul m̄ideila gau n̄ijnöm, Jisas n̄ip hagla, “Name namam ne gau nöp n̄ijnig ap m̄idpal höñ yan,” a ḡla.

²¹ Haglö, Jisas kalip haga, “N̄ibi b̄i an an God Manö u n̄ijnöm hain ḡipal gau me, ami yad, mam yad m̄idpal,” a ga.

*Jisas hagö, yigön kub udeia u ur ga
(Mad 8:23-27; Mak 4:35-41)*

* **8:16:** Mad 5:15; Luk 11:33

* **8:17:** Mad 10:26; Luk 12:2

* **8:18:** Mad 25:29; Luk 19:26

22 Pen ñin ap, Jisas bì nípe gau kalip hagöm haga, “Ñig Wañö Galili juun böñ lödañ arun,” a göm, ñig magib udöm arla.

23 Pen anj gau arlö níñöl git, Jisas nípe hon han ara. Hon haneia magö u, yigön asad kub yabił ap ñig anj anibu udöm, ñig ral ñig magib miğan u auö, umöl rö nöp la.

24 Anig gö, bì nípe gau apöm, Jisas níp anja gitlö uraka hagla, “Bì Kub! Hon magöñhalö umníg gabun!” a gitla.

Hageila, Jisas yigön udaia u abe, ñig ral auaia u abe hag gö, magö anibu nöp yigön u ur göm, ñig u haluöm, nöd mideia rö mideia.

25 Pen Jisas bì nípe gau kalip haga, “Kale ai gitimim yip níñ udagpim?” ö ga.

Hageia, kale piññig göm aiö waiö göm, kale ke hag níñ hag níñ göm hagla, “Bì anibbi bì an? Nípe hagö, yigön abe, ñig kub abe manö nípe hagöp rö nöp göp,” a gitla.

*Bì kijaki aiön pi halö u, Jisas gö, kamíñ la
(Mad 8:28-34; Mak 5:1-20)*

26 Ñig magib udöm, amöm Ñig Wañö Galili anj u am am, ram miñöñ Geresa niñbi bì midmidal böñ lödañ arla.

27 Pen Jisas ñig magib u arö git, ñig wañö goł au kabö kułup adö au ma abö gö níñöl git, magö anibu nöp, kijaki aiön pi aban al mideila bì ap, daun anibu niñbö apöm, Jisas níp nable paka. Bì anibu nípe magö nöp midöm, ram yabił raul miğan u hanagmidöp; wip rigöl gitmidal kabö miğan gau nöp han ajmidöp.

28-29 Bi nipe abad midep gau, sen udöm ñimago ma nipe gau adik li pidöñ gimidal u pen kijaki nan gau apöm klö gilö, sen limidal anib gau pak gi dö gö, ram minöñ nöp an gau pör pör armidöp. Pen bi anibu, Jisas nip nihöñ aiö göm, apöm ma il au lug paka. Jisas kijaki aiön pi nip aban alla anib gau kalip haga, “Bi anibi nip arö gimim höñ arim!” a ga. Jisas anig hagö, kijaki aiön pi nip aban alla bi u, kakö göm, manö kub hagöm haga, “Ne Jisas, God Bi Kub adö i gilan midöp Ñi nipe u, yip nihöñ ginig gabön? Yip ilön kub ñagmön!” a ga.

30 Hageia, Jisas haga, “Hib ne u hag!” a ga. Jisas hageia, nipe pen haga, “Hib yad u Iru Nöp,” a ga. Kijaki aiön pi nan gau iru yabiñ nöp nip yuö hiököñ mideila rö u me, anig haga.

31 Pen kijaki aiön pi gau Jisas nip neb neb göm hagla, “Hanip hagmön, mab ke yanulöm migan mauñ juaga u yuagmön!” a gila.

32 Anig hagöm, kaj iru yabiñ nöp amil geila yöp ba anib gau nihöñ, Jisas nip neb neb göm hagla, “Ne hanip hagö, am kaj midpal gidañ kalip yuö hikun,” a gilö, Jisas yau a ga.

33 Jisas yau a gö, kijaki aiön pi nan gau, bi u nip arö göm, am kaj anib gau kalip yuö hiöklo, kaj gau pig ju sir ba yanu amöm, gi dam ñig wanö an yanu paköm, ñig ñihöñ magöñhalö um hakla.

34 Pen bi kaj mukmidal gau, ga anibu nihöñ, gi dö gi am nibi bi daun mideila gau kalip hag ñöm, am nibi bi ram minöñ daun söl au mideila gau kalip hag ñöm, gila.

35 Hag ñilö, nan anibu nihön gö hagaböl a göm, apöm niŋla, bì kijaki yuö hiköm miedmiedöp u, kamij lö, wałtj yimöm, Jisas ma il söl au asik mideia. Kale anibu niŋöm aninın gö piñin gila.

36 Pen nibi bi niŋ midlö niŋöl git, Jisas kijaki hag hön yua, nibi bi gau, nibi bi hain aula gau kalip, anig anig göp, a göm, hag ñila.

37 Pen Gerasa nibi bi magöñhalö aninın gö piñin göm, Jisas nip, ne ado git aru a gitlö, ñig magib udöm hada.

38 Jisas arık arni geia niŋöm, nipe gö kijaki aiön pi höj arla bi anibu, nip manö neb neb hagöm haga, “Yad ne aip arul,” a ga.

39 Anig hageia, Jisas nip pen haga, “Wasö. God nöp nan aij yabił nihön nihön göp u, ne ram ne ammön nibi bi ne gau kalip hag ñimön,” a ga.

Anib u, nipe daun nipe ado git amöm, nibi bi gau kalip magöñhalö, Jisas yip anig anig göp a göm, hag ña.

Pai ap uma Jisas gö uraka; nibi ap Jisas nip ud niŋö kamij la

(Mad 9:18-26; Mak 5:22-43)

40 Pen nibi bi Jisas auab a göm, abad mideila gau, Jisas ñig magib udöm amjakö, aij yabił auabön e gitla.

41-42 Pen bi kub Juda magum gep ram abad miedmiedöp bi ap hib nipe Jairas. Pai nipe aini yabił mi in la migan laj u umníg gö, Jairas nipe apöm, Jisas mideia söl au kugom yimöm haga, “Ram yad arul. Pai yad aini u umníg gab,” a ga. Hageia, Jisas niŋin arö niŋöl git, nibi bi iru yabił nöp apöm, nip böj böj ciro ciro ñöl git arla.

43 Pen n̄ibi ap pör pör n̄ipe n̄ibi adan armidöp m̄i unbö m̄igan laj̄ la. N̄ibi anibu, wös wameb b̄i gau ȳip ḡilö, ȳip kamij̄ laj̄ a göm, kalip mani n̄imidöp u pen n̄ip ḡilö miłep ḡinim rö laga.

44 N̄ipe Jisas araia jöl adö lau apöm, wałij̄ m̄ilö kub la u ud n̄injö n̄injöl ḡi, magö anibu nöp n̄ip miłep ga.

45 Pen Jisas kalip haga, “Ȳip b̄i an ud n̄injöb?” öga.

Hageia, n̄ibi b̄i gau hagla, “Hon ud n̄injagun,” a ḡila. Pen Pida haga, “B̄i Kub, n̄ibi b̄i iru nöp gai i apöm, nöp c̄iro c̄iro ñabööl,” a ga.

46 Hageia, Jisas haga, “N̄ibi b̄i ap ȳip ud n̄injöb. Piłdöj̄ yad u aröp n̄injem hagabin,” a ga.

47 Pen n̄ibi Jisas ud n̄injä anibu, n̄ipe pi ḡinim rö laga u n̄injom, ḡil ḡil ḡol ḡi, Jisas m̄ideia söl au ap kugom ȳima. N̄ibi b̄i anib gau n̄inj m̄ideila aŋ gau, Jisas n̄ip hagöm, n̄ipe nan gö, Jisas ud n̄injö, magö anibu nöp kamij̄ lüp aiud u magöñhalö waiö haga.

48 Hageia, Jisas n̄ip haga, “Pai yad. Ne ȳip ud n̄injö kamij̄ laj̄ a ḡimön n̄inj udpan u, ȳip ud n̄injö kamij̄ lüp me u. Manö m̄idagöp. Ne ammön, God ñimagö ara adö u m̄idaimön,” a ga.
*

49 Jisas anig hagö n̄injöl ḡi, b̄i Jairas n̄ip wög ḡimidöp b̄i ap apöm, Jairas n̄ip haga, “Pai ne böj nöp umöb; hag ñeb b̄i n̄ip hagö ma ilön auagnim; ado ḡi arnim,” a ga.

50 Hagö, Jisas manö anibu n̄injom, Jairas n̄ip haga, “Pai yad u umöb a ḡimön, gasi u n̄injagmön. N̄inj udeinabön u, n̄ip kamij̄ linab,” a ga.

* **8:48:** Luk 7:50

51 Anıg hagöm, Jairas ram nípe u amjaköm, níbi bì gau kalip magönjhalö hag höj au yan löm, pai níme nap mihau, Pida u, Jon u, Jems u kalip uł göm, pai u níp níñníg ram raul migan yan arla.

52 Pen níbi bì, pai anibu umöb a göm miłön gjideila gau, Jisas kalip haga, “Kale miłön gagim. Pai u umagöp; yiharinj hon hanab,” a ga.

53 Jisas anıg hageia, níbi bì gau, pai anibu böj nöp umöb u níñöm, níp mihol gjila.

54 Pen Jisas pai u nímagö kíd nípe u udöm haga, “Pai yad, urak!” a ga.

55 Anıg hagö, ana nípe u ap kuöyan kuöbö gö uraka. Uraka, Jisas haga, “Nan rımnap níbe níñjanj,” a ga.

56 Pai níme nap kale aiö waiö gjlö. Pen Jisas kalip ber mihau haga, “Níbi bì rımnap kalip manö anibu hag ñagmil, wasö!” ga.

9

*Jisas bì nípe unbö migan laj gau hag ke ke yua
(Mad 10:5-15; Mak 6:7-13)*

1-2 Jisas bì nípe unbö migan laj kalip hagö aueila haga, “Yad kalöp bì yad, klö yad ke ñem, yunig gabin. Anib u, kale gau ammim, kijaki aiön pi níbi bì yuö hiłköm miłpal gau hagpe höj aröl; níbi bì nan göp gau gjep kamij lınım; níbi bì miña göp gau gjep hir gjinim; God níbi bì udöm abad mideinab manö aij u hag níbe níñöl.

3 Pen arnig gjimim, wałab adiñ, wadi, nan níñeb, mani, wałij, nan gau halö ud aragmim; yiharinj armim.

4 Daun ap ammim ram ap amjakmim, kalöp hag udaiöl, kalıp aip han m̄dmim, daun anıbu arık arun a ḡinabim u, magö u nöp arık armim.

5 Pen ram m̄nöŋ m̄igan ap arbe, kalöp hag udagaiöl, daun anıbu arık arun a ḡinabim u, kalıp hagmim, ‘Manö aij u dauajun udagpim rö, m̄nöŋ naböŋ kalöp i auajun, nan acıp acıp ma hanıp udöp u ḥik ḡi yuun arabun,’ a ḡimim, ḥik ḡi yumim armim. Anıg ḡinabim, kale ḡi naij ḡipal u n̄ıŋnaböl,’ a ga. *

6 Anıg hagö, kale ram rılıg aglö magöŋhalö gau gau am am manö aij u hag n̄öl ḡi, n̄ibi b̄i m̄ňa ga gau ḡilö kamıñ la.

*Herod gası iru nıŋa
(Mad 13:1-2; Mak 6:14-16)*

7 Pen n̄ibi b̄i gau, Jisas n̄ihön n̄ihön ga manö u hag amił apıl ḡilö n̄ıŋöl ḡi, gapman b̄i kub Herod n̄ıŋjom, gası iru yabił n̄ıŋa. N̄ibi b̄i r̄imnap hagla, “Jon b̄i n̄ıg pak n̄eb uŋam r̄ib ḡi dö ḡila uma u, kauyan uraköp,” a ḡila. *

8 R̄imnap hagla, “B̄i nöd n̄ibö God manö hagep b̄i u Ilaija n̄ipe auöp,” a ḡila. R̄imnap hagla, “B̄i hadame dagol gau God manö hag n̄imidöp b̄i ap kauyan kamıñ löm auöp,” a ḡila.

9 Anıg haglö, b̄i kub Herod haga, “Jon n̄ıp uŋam r̄ib ḡi dö ḡinö hadö uma rö, b̄i anıbu b̄i an ap m̄idö n̄ıŋöl ḡi hagaböl u am n̄ıŋnam,” a göm, gası u n̄ıŋa. *

* **9:5:** Luk 10:4-11 * **9:7:** Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 * **9:9:**
Luk 23:8

*Jisas n̄ibi b̄i iru n̄öp nan n̄iñeb n̄ö n̄iñla
(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-12)*

10 Pen Jisas b̄i n̄ipe unbö m̄igan lañ ado ḡi apöm, ram m̄inöñ gau ajöm nan n̄ihön n̄ihön ḡila manö u, Jisas n̄ip hag n̄ila. Hag n̄ilö, am ram m̄inöñ m̄igan ap ke am m̄idaiun a göm, Jisas kalip uł göm Bedsaida daun au arla.

11 Pen adan aŋ gau arlö n̄iñöl ḡi, n̄ibi b̄i r̄imnap hagla, “Jisas b̄i n̄ipe gau aip apöm padiaaböl,” a ḡila. Anig haglö, n̄ibi b̄i iru n̄öp n̄ip n̄iñníg hain ḡila. Aueila, n̄ipe aij auabim e göm, God n̄ibi b̄i udöm abad m̄ideinab manö u kalip hag n̄öl ḡi, n̄ibi b̄i nan ga gau gö kamıñ la.

12 Pen dugo s̄idö wad arnig geia magö u, b̄i n̄ipe unbö m̄igan lañ apöm, Jisas n̄ip hagla, “Ram m̄inöñ gai i, n̄ibi b̄i m̄idagpal, ram m̄inöñ n̄öp aŋ aui m̄idpun rö u, n̄ibi b̄i gai i kalip hag yuö, ram n̄ibi b̄i m̄idpal gau ke ke amöö, nan n̄iñeb kale gau ke ułhai n̄iñöm, haneb m̄igan gau ułhai n̄iñlañ,” a ḡila.

13 Anig hageila, Jisas pen haga, “Kale ke nan magö kalip n̄imim,” a ga.

Hageia, kale hagla, “Hon nan n̄iñeb iru m̄idagöp. Yıharıñ bred magö unbö mamıd u m̄idöö, kabsał m̄ihöp m̄idöp. Ne n̄ihön gası n̄iñban? N̄ibi b̄i gai i iru n̄öp m̄idpal u, hon am nan n̄iñeb kalip r̄imnap rau dapun aka?” ḡila.

14 N̄in anibü, n̄ibi b̄i apöm magum ḡila gau, n̄ibi n̄i pai gau wasö, b̄i gau n̄öp me wö ralla paip dausen (5000) rö ara.

Pen Jisas b̄i n̄ipe gau kalip haga, “N̄ibi b̄i iru n̄öp ap m̄idpal gai i hagpe, n̄ibi b̄i unbö n̄iñjuöl

mīhöp ado ḡi da unbö s̄idun̄ laj̄ (50) ugan ke ke asiklañ,” a ga.

15 Hageia, b̄i n̄ipe gau n̄ipe haga rö nöp gitlö, n̄ibi b̄i gau magöñhalö au asikla.

16 N̄ipe bred magö unbö mamid u udöm, kabsał mīhau halö udöm, gitlan̄ ḡi kumi kabö adö laj̄ au n̄iñjom, God n̄ip aij a göm, nan n̄iñeb anibu ud jö göm, b̄i n̄ipe gau kalip n̄ö, kale pen udöm, n̄ibi b̄i gau kalip n̄ime li n̄ila.

17 Ņeila, kale magöñhalö n̄iñ damöm, n̄iñ haköl rö lagö, naböñ naböñ pali pali gitla gau, b̄i n̄ipe gau ud wadi unbö mīgan laj̄ yaglö ajman̄ raua.

*Pida haga, “Ne Krais u,” a ga
(Mad 16:13-19; Mak 8:27-29)*

18 Pen n̄in ap, Jisas am ke halö God n̄ip sabe göl ḡi midöm, b̄i n̄ipe gau kalip hag n̄iñjom haga, “N̄ibi b̄i gau yip b̄i an a ḡi gasi n̄iñbal?” ö ga.

19 Hageia hagla, “N̄ibi b̄i rimnap nöp Jon b̄i n̄ig pak n̄eb u a ḡi gasi n̄iñbal; rimnap nöp b̄i nöd n̄ibö God manö hagep b̄i u Ilaija a ḡi gasi n̄iñbal; rimnap nöp b̄i hadame dagol gau God manö hag n̄imidöp b̄i ap kauyan̄ kamij̄ lom̄ auöp a ḡi gasi n̄iñbal,” a gitla. *

20 Hageila, Jisas kalip pen hag n̄ija, “Pen kale ke yip b̄i an a gitmim, gasi n̄iñbim?” ö ga.

Hageia, Pida pen haga, “Ne God Krais n̄ipe u,” a ga. *

21 Anig hageia, Jisas kalip haga, “Manö anibu n̄ibi b̄i rimnap kalip hag n̄agmim, wasö yabih!” a ga.

* **9:19:** Luk 9:7-8 * **9:20:** Jon 6:68-69

Jisas haga, “Umem kauyan uraknabin,” a ga

²² Jisas anig hagöm, manö ap hagöm haga, “Bi ñi nipe nip ilön kub yabit ñinaböl. Bi manö ud asikep gau, bi God nip nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, nip niñlö mulu lugö al pak lilö, umnab u pen ñin mihöp midöm ruo ñin mihau niñgan u kauyan uraknab,” a ga. *

²³ Pen Jisas bi nipe gau abe, nibi bi mideila gau abe, kalip magonyhalö hagöm haga, “Nibi bi yip hain gun a göm, gasi niñeinaböl gau, nan minöñ naböñ adö il i gasi kub niñbal u arö göm, hañ romanj kale ke gasi kub niñbal u arö göm, ñin anit anit mab kros ud kag göm yip hain göl. *

²⁴ Nibi bi an, hañ romanj, kamij midep magö hon ke gasi niñjun mid aij ginabun a göm, gasi niñnaböl gau, böñ nöp ap lug paknaböl. Pen nibi bi an, Jisas nip niñ udun, hañ romanj, kamij midep magö hon niñhon niñhon ginab u manö midagöp a göm, gasi niñnaböl gau, kamij midep magö u udnaböl. *

²⁵ Nibi bi nan minöñ naböñ adö il i udun a göm, gitlö arnab gau, nan aij aij gau udöm, minöñ naböñ adö il i mid aij ginaböl, pen hainö umöm minöñ naböñ adö il i arö göm, God aip pör pör midaiöl rö lagnab.

²⁶ Nibi bi an yip nable gö, yad Jisas nip niñaqpin, a göm, manö yad niñ udagnab u, hainö Bapi hol apil mailö aij ke u udem, ejol ut mailö aij halö gau aip aunabin ñin u, bi anibu nip nable

* **9:22:** Luk 9:44; 18:32-33 * **9:23:** Mad 10:38; Luk 14:27

* **9:24:** Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25

gö, nɪŋagpin a gɪnabin. *

²⁷ Pen kalöp nɪŋö yabił hagabin, nɪbi bɪ mɪñi mɪdpim gai i rɪmnap umagnabim; kamɪŋ nöp mɪdmim, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab nɪn u nɪŋnabim,” a ga.

Jisas hañ roman nɪpe u ke yabił la

²⁸ Jisas anıg hagöm, nɪn unbö raleb jɪŋ rö mɪdöm, Jon, Jems, Pida kalıp uł göm, God nɪp sabe gɪnɪg göm yöp dum anıb au ara.

²⁹ Amöm, God sabe gɪ mɪdö nɪŋöl gɪ, mulu adɪŋ nɪpe ke yabił löm, walɪj nɪpe rud yabił löm, mailö unbö ke yabił ga nɪŋla.

³⁰⁻³¹ Anıg gö nɪŋöl gɪ, bɪ hadame nöp umlö, Mosıs aip, Ilaija aip, God mailö aij unbö ke magö u udmil apıl, Jisas Jerusalem amöm umöm wög nɪpe gɪ haknɪg geia manö u hag mɪdeila. *

³² Pen Pida, Jems, Jon kalıp yam hon auö, amgö ju ju göl gɪ mɪdeila, pen mɪdö kale amgö nɪl nɪŋöm, Jisas mailö aij nɪpe u abe, bɪ anıb mɪhau Jisas aip urak mɪdailö gau abe, nɪŋla. *

³³ Bɪ anıb mɪhau arnɪg gɪlō nɪŋöl gɪ, Pida gası nɪŋ aij göm wasö, Jisas nɪp haga, “Bɪ Kub, hon aui mɪdpun u, aij yabił mɪdpun. Ne hanɪp yau a gö, ram bada yɪharıŋ mɪhau nɪgaŋ, nöp ap, Mosıs nɪp ap, Ilaija nɪp ap gun,” a ga.

³⁴ Anıg hagö nɪŋöl gɪ, magö anıbu nöp, kumi rud kub ap apöm kalıp magönjhälö ralu nö pɪnɪŋ gɪla.

* ^{9:26:} Mad 10:33; Luk 12:9
1:16-18

* ^{9:30-31:} Luk 9:22

* ^{9:32:} 2Pi

³⁵ Pen manö ap kumi aŋ au n̄ibö apöm haga, “B̄i i Ŋ̄i yad; yad n̄ip hag l̄inö. Kale manö n̄ipe hagn̄im rō n̄iŋmim,” a ga. *

³⁶ Manö hag p̄is gö, magö an̄bu nöp n̄iŋla, b̄i an̄bu m̄ihau m̄idagailö; Jisas nöp m̄ideia. Pen dum ilö laŋ m̄idöm, nan ga u n̄iŋeila u, ŋ̄in aŋ an̄bu au n̄ibi b̄i r̄imnap kalip hag ŋ̄agla.

*Ŋ̄i pro k̄ijaki aban ala ap Jisas gö, kam̄iŋ la
(Mad 17:14-21; Mak 9:14-29)*

³⁷ Pen ruö, dum ilö laŋ an̄bu arö göm, adan au ḡiyan ap luglö n̄iŋöl gi, n̄ibi b̄i iru nöp ap kalip nable pakla.

³⁸ B̄i ap n̄ibi b̄i aŋ an̄bu w̄iň kub alöm haga, “Manö hag ŋ̄eb b̄i. Ŋ̄i yad aňi i, ne mög n̄iŋmön a gem dauabin.

³⁹ K̄ijaki aiön pi pör n̄ip aban al m̄idöm n̄ip gö, w̄iň kub yabıł aläm gi dam paköm, kiňu habkob gał goł apöm, um dam aŋ löl gi auöp. N̄ip an̄ig göm, pör pör nöp gö gö me, n̄ipe ilön mab udöl ḡimidöp.

⁴⁰ B̄i ne gau kalip, k̄ijaki m̄idöp an̄bu hag yuim, a ḡipin u pen kale hag yu wasö n̄iŋöm arö ḡipal,” a ga.

⁴¹ An̄ig hageia, Jisas haga, “N̄ibi b̄i miňi m̄idpim miňöŋ naböŋ ił i, ŋ̄in mai manö n̄iŋ udnbirimj Yad hadame nöp miňör kale ud ajpin; pen hainö ŋ̄in aige gem miňör kale ud arnam?” ö ga. An̄ig hagöm, b̄i an̄bu n̄ip haga, “Ŋ̄i ne an̄bu söl aui dau,” a ga.

* ^{9:35:} Luk 3:22

42 Jisas anıg hageia, ñi anıbu dap auö nıñöl git, kijaki aiön pi ñi u nıp klö yabıñ göm, pa jö git yuö git dam pıñab paka. Jisas pen kijaki aiön pi u nıp hag gö, ke arö nıñöl git, ñi anıbu kamıñ lö, Jisas dam nap nıp ña.

43 Nıbi bı ap mideila gau, God klö nıpe unbö ke anıbu nıñöm, ñaul udla.

*Jisas, “Yıp mumug ginaböl,” a ga
(Mad 17:22-23; Mak 9:30-32)*

Jisas nan nıhön nıhön ga u gası nıñöm, kale ñaul udöm nıñmidlö nıñöl git, Jisas bı nıpe gau kalıp haga,

44 “Manö hagnıg gabin anıbi, kale rımıt lı nıñ aij yabıñ gitim mıdaimim. Söl mıdöp, Bı Ñi nıpe nıp mumug nıñöm, bı rımnap kalıp ñınaböl,” a ga. *

45 Pen manö haga anıbu, kale rık nıñöl rö laga. Pen pıñıñ göm Jisas nıp hag nıñagla. *

*An nıbi bı kub mideinaböl?
(Mad 18:1-5; Mak 9:33-37)*

46 Jisas bı nıpe anıb gau kale ke hag amıl apıñ göm, bı ap haga, “Yad bı kub mideinam,” a ga. Pen bı ap pen haga, “Ne wasö, yad bı kub mideinam,” a ga. *

47 Jisas bı nıpe gau gası nıñla anıbu ke nıñöm, ñi pro ap dap nıpe mideia ba au löm haga,

48 “Nıbi bı an yıp gası nıñöm, ñi pai pro inbö rö udnab u, yıp abe udnab. Pen nıbi bı an yıp udnab u, Bı yıp yuö aunö nıp abe udnab. Pen bı

* **9:44:** Luk 9:22 * **9:45:** Luk 18:34 * **9:46:** Luk 22:24

an anj kale au b̄i ȳihariñ yab̄ił rö m̄idöp, b̄i an̄ibu nöp n̄ipe b̄i kub yab̄ił,” a ga. *

49 Jisas an̄ig hageia, Jon haga, “B̄i Kub, hon n̄inj bun, b̄i ap hib ne hagöm, k̄ijaki aiön pi nan gau hag yua. Pen b̄i an̄ibu hon aip ajagpun rö, ‘Ne an̄ig gagmön,’ a ḡino,” a ga.

50 Hageia, Jisas haga, “N̄ihön ḡinig n̄ip an̄ig hag ḡipenj N̄ibi b̄i kalöp n̄inj lö mulu lugagnab gau, b̄i n̄injeb hon a ḡimim n̄injimim,” a ga. *

Sameria kai Jisas n̄ip udagla

51 Pen Nap n̄ipe Jisas n̄ip dam ram m̄inöñ n̄ipe kumi kabö adö lañ ud arep ñin u söl ga n̄injöñ Jisas, Jerusalem arnam a göm, gasi klö ḡi n̄injöñ me ara.

52 N̄ipe b̄i n̄ipe r̄imnap nöd hag yua. Kale amöñ nan n̄ip ḡi j̄in ḡinig, ram m̄inöñ Sameria anj au ram r̄iliñ aglö ap arla.

53 Pen Sameria n̄ibi b̄i ram r̄iliñ aglö an̄ibu hanm̄idal gau, Jisas Jerusalem arñig geia manö u n̄injöñ, n̄ip hag w̄hai udagla.

54 An̄ig gailö, Jisas b̄i n̄ipe Jems aip Jon aip n̄inj mil, Jisas n̄ip haglö, “B̄i Kub, kumi kabö adö lañ n̄ibö mab m̄itañ haglo, apöñ n̄ibi b̄i an̄ig ḡipal gau kalip innim aka?” ḡilö. *

55 An̄ig hagailö, Jisas ado göm kalip m̄ihöñ n̄injöñ, an̄ig gagnabun a göm, kalip m̄ihöñ hag ga.

56 N̄ibi b̄i an̄ib gau Jisas n̄ip udagnaböl u n̄injöñ, ram r̄iliñ aglö an̄ibu arö göm, ram r̄iliñ aglö ke n̄ibö ap arla.

* **9:48:** Mad 10:40 * **9:50:** Mad 12:30; Luk 11:23 * **9:54:** 2Ki 1:9-16

*Bi ap Jisas nip haga, “Yad ne aip ajeinabul,” a ga
(Mad 8:19-22)*

57 Pen adan aŋ gau arlö ninjöł gi, bi ap apöm, Jisas nip haga, “Ram minöŋ gai gai arnabön gau, yad aip ajeinabul,” a ga.

58 Anıg hageia, Jisas nip haga, “Yad aip ułham ajeinabön. Kain hapeb gau ram haneb kale minöŋ migan gau midöp; yaur gau rin kale u ke midöp; pen Bi Ñi nipe, ka haneb nipe ap midagöp,” a ga.

59 Pen Jisas bi ap nip haga, “Ne yad aip ajaiul,” a ga. Anıg hageia, bi anıbu pen pe haga, “Bi Kub, yip yau a gö, yad am bap yad rigöл gem aunam,” a ga.

60 Hageia, Jisas nip pen haga, “Nibi bi yip ninj udagpal rimnap umaiöl, nibi bi yip ninjagpal rimnap dam rigöл göl. Ne pen ammön, God nibi bi udöm abad mideinab manö u hag ñö aran,” a ga.

61 Pen bi ap haga, “Yad ne aip ajeinabul u pen yip yau a gö, am ami bapi, añ mam yad gau kalip manö hag ñi aij gem, ñimagö pakem, aunam,” a ga. *

62 Hageia, Jisas pen haga, “Nibi bi an wog adiŋ il göm, gasi iru ninjöm, nab au arö ginab gau, God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u hag ñeb bi wog u ginim ro lagöp,” a ga.

* **9:61:** 1Ki 19:20

10

Jisas b̄i n̄ipe iru n̄öp hag yuö am ram m̄inöŋ ke ke arla

¹ Hainö Jisas b̄i n̄ipe ñ̄injuöl m̄ihau n̄igan ado ḡi da m̄igan lanj (72) udöm, kalip baluöm m̄ihau ke, m̄ihau ke, ram m̄inöŋ gau ke ke yunig göm haga, “Kale nöd ammir, manö yad u hag ñ̄ibe, yad hainö n̄inabin,” a ga. *

² Pen kalip manö ap haga, “Nan wög kub yabit m̄idöp u pen n̄ibi b̄i nan magö ral dauep gau iru m̄idagpal. Anib u, Bi Kub wög adiŋ nap n̄ibö u n̄ip hag n̄inbe, n̄ibi b̄i nan magö ral dauep r̄imnap halö hagö, am ral dauöl.” *

³ Kale arim! Pen kalöp kaj sipsip pi rö kain hapeb m̄idpal aŋ au hag yuabin. *

⁴ Kale mani rin, wadi, ma r̄irip gau halö ud aragmim. N̄ibi b̄i r̄imnap aip adan aŋ au manö hag m̄ilö m̄idagaimim. *

⁵ Pen ram ap amjakmim, ram raul m̄igan amöl ḡi, kalip manö aij hag ñ̄imim hagmim, ‘God kalöp abad m̄ideianj,’ a ḡimim.

⁶ Anig hageinabim, n̄ibi b̄i God manö hain aij n̄ipe udep rö ap m̄ideinab u, manö hain kale anibu udnab. Wasö u, manö hain hagnabim u kalöp ke ado ḡi aunab.

⁷ Pen ram anibu nöp m̄idaimim, nan magö dap ñ̄inabol u ñ̄injöl ḡi m̄idaimim. Bi wög ḡipal gau pen hajt upal. Anibu rö, kalip manö aij u hag

* **10:1:** Mak 6:7 * **10:2:** Mad 9:37-38; Jon 4:35 * **10:3:** Mad 10:16 * **10:4:** Mad 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5

ñinabim rö, kale pen nan magö dap ñinaböl. Pen kale ram ram gagmim. *

⁸ Pen daun ap araimim, kalöp hag wihai udöm, nan magö ñinaböl u, hałowałö ñijmim. *

⁹ Ram mìnöŋ anibu, nibi bi nan gìnım gau kalip gipe, kamın lınım. Nibi bi gau magöŋhalö kalip hag aij gímim hagmim, ‘God nibi bi udöm abad mideinab u, ma il kalöp u auöp,’ a gímim.

¹⁰ Pen daun ap araimim, kalöp hag wihai udagaiöl, adan anj au ammim hagmim,

¹¹ ‘Ram mìnöŋ kalöp i auajun u, hałpił acip acip ma hon udöp gau kale ke lik git yu arabun. Pen nij aij gim! God nibi bi udöm abad mideinab u, ma il kalöp u auöp,’ a gímim. *

¹² Yad kalöp hagabin, hainö manö kub nijnaböl ñin u, daun kub Sodom nibi bi nan si nan naij nöp gitlö gitlö in habik ñij ara u, manö kub nijöm ilön pro rö udnaböl; pen nibi bi manö kale am hagpe udagnaböl gau, manö kub nijöm ilön kub yabit udnaböl. *

Pen ilön kub udnaböl

¹³ “Korasin nibi bi gau abe, Bedsaida nibi bi gau abe, nan gagep rö u gitö, nijmim arö gitpim rö, ilön kub yabit udnabim. Pen daun kub mihöp Daia Saidon nibi bi gau kalip, nan gagep anibu rö rımnap gitö nijblap u, kale walij git dö git lugöp rımnap yimöm asiköm, run he ud yuöl git ud yuöl git midöm, nan naij gitmidal anibu arö gitblap.

* **10:7:** 1Ko 9:6-14; 1Di 5:18 * **10:8:** 1Ko 10:27 * **10:11:** Ap 13:51; 18:6 * **10:12:** Jen 19:24-25; Mad 10:15; 11:24

14 Manö kub nɪŋnaböl ñɪn u, Daia Saidon nɪbi bɪ gau ilön pro rö udnaböl; pen kale Korasin nɪbi bɪ gau abe, kale Bedsaida nɪbi bɪ gau abe ilön kub yabɪł udnabim.

15 Pen ñɪn anɪbu, kale Kapaneam nɪbi bɪ gau u rö nöp, kumi kabö adö lañ au aragnabim; böñ nöp ulöm mɪgan kub yan arnabim,” a ga.

16 Jisas bɪ nɪpe gau kalıp haga, “Nɪbi bɪ manö kale udnaböl gau, manö kalöp nöp wasö, manö yad u u rö nöp udnaböl. Pen kalöp udagnaböl gau, kalöp nöp wasö, yɪp u rö nöp udagnaböl. Pen yɪp udagnaböl gau, yɪp nöp wasö, Bɪ yɪp hag yuö aunö u nɪp u rö nöp udagnaböl,” a ga. *

Bɪ nɪpe hag yua gau ado gɪ aula

17 Pen hainö bɪ nɪpe ñɪnjuöl mɪhau nɪgañ ado gɪ da mɪgan lañ (72) anɪb gau, ram mɪnöñ gau aj arö göm apöm, aij a göl gɪ Jisas nɪp hagla, “Bɪ Kub! Kɪjaki aiön pi nɪbi bɪ abañ albal gau, hib ne hagun, ‘Jisas mɪdöp rö arim!’ a gɪno, hagpun rö nɪnjom arbal,” a gɪla.

18 Hageila, Jisas kalıp haga, “Yad nɪñ mɪdnö nɪnjöł gɪ, kɪjaki aiön pi nap kale Seden, añim añim rö udöm kumi kabö adö lañ nɪbö ap lug paka. *

19 Kalöp hag lɪbin u me, re hainjo sara, gaiwadö, hauał, nan hapeb anɪb gau abe, Bɪ Kołmał klö nɪpe u abe, kalöp gɪ naij göl rö lagöp. *

20 Pen kɪjaki aiön pi nan gau hagpun rö nɪnjom höñ arbal a gɪmim, mɪñ mɪñ gagmim; God nɪpe

* **10:16:** Mad 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 * **10:18:** Jon 12:31; Rep 12:8-9 * **10:19:** Sam 91:13; Mak 16:18

hib hon kumi kabö adö laj au kalip kliñ riköp, a
gimim, miñ miñ gimim,” a ga. *

Jisas Nap God n̄ip aij a ga
(Mad 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Magö anibu, Ana Ut u Jisas n̄ip ajmanj rau
m̄dö niñöl git, n̄ipe miñ miñ göl git, Nap n̄ipe n̄ip
haga, “Bapi, ne Bi Kub kumi kabö adö laj abe,
miñöñ naböj il i abe abad m̄dpan u, gasi ne ke
niñö aij göp adö u nöp gitpan. Hon niñbi bi kub gasi
niñ kid hiñkun ke niñbun, a gitpal gau, kalip manö
aij il u yamagpan pen niñpai pro gau, ne kalip gasi
aij ñö, manö aij il u niñbal u me, nöp aij a gabin,”
a ga.

²² Jisas anig hagöm haga, “Niñbi bi rimnap yad
bi aigale bi rõ m̄dpin u niñagpal; Bapi n̄ipe nöp
yip niñöb. Pen Bapi n̄ipe bi aigale bi rõ m̄döp u,
niñbi bi rimnap niñagpal; yad ke nöp niñbin. N̄ipe
yip pidöñ nan n̄ipe gau magöñhalö ñöb rõ, niñbi
bi kalip yamnam a ginabın gau nöp, Bapi kalip
yamño n̄ip niñnaböл. Niñbi bi rimnap halö Bapi
n̄ip niñagnaböл,” a ga. *

²³ Jisas anig hagöm, ado göm, bi n̄ipe gau nöp
kalip hagöm haga, “Nan anibı niñabım u, miñ
miñ gimim. God kalöp nöp me ud aij yabılı gö
niñabım.

²⁴ God manö hagep bi gau iru nöp abe, kin gau
iru nöp abe, nan amgo niñabım anibı niñun a
göm, abad m̄dm̄dal u pen kale niñagla; manö
apdi niñabım anibı niñun a göm, abad m̄dm̄dal
u pen kale niñagla.

* **10:20:** Plp 4:3; Rep 3:5 * **10:22:** Jon 3:35; 10:15

Jisas, bì aij Sameria nìbö u, manö hod rìkön haga

25 Nìn ap aŋ au, bì lo manö hag ñeb bì ap, Jisas yıp nihön manö hagnım a göm, apöm nıp hag niŋjom haga, “Manö hag ñeb bì, yad nihön nihön gem, pör midep magö u udnam?” ö ga. *

26 Hageia, Jisas nıp haga, “Lo manö u kalı kliñ rìkön, nihön hagla?” ö ga.

27 Hageia, bì lo manö hag ñeb bì anibu haga, “Lo manö u niŋbin, Mosis kalı kliñ rìkön haga, ‘God Bì Kub ne u nıp miñ miñ gümön, gası rımid ne u nıp niimön, klö ne u magönhälö nıp niimön, nıp midep magö yabılı lımön.

Ne ke midep magö lıban rö, nıbi bì rımnap kalıp u rö nöp midep magö lımön,’ a ga,” a ga. *

28 Anıg hageia, Jisas bì anibu nıp haga, “Ne kabö göl hagpan; adö anibu nöp hain gümön, pör midep magö u udnabön,” a ga. *

29 Jisas anıg hageia, bì lo manö hag ñeb bì anibu, hib yad u pro gınab a göm, Jisas nıp kauyan hag niŋjom haga, “Lo manö kalı kliñ rıka u, nıbi bì rımnap kalıp midep magö lımim a göm, kalı kliñ rıka. Anıb u, nıbi bì mai kalıp midep magö lımim a göm, kalı kliñ rıka?” ö ga.

30 Hageia, Jisas bì lo manö hag ñeb bì anibu nıp, manö pen hagöl git, aiud udöm haga, “Bì ap Jerusalem arö göm, daun kub Jeriko amnam a göm, adan aŋ au araia niŋjom, bì nan si udep

* **10:25:** Mad 22:35-40; Luk 18:18 * **10:27:** Dud 6:5; Lep 19:18

* **10:28:** Lep 18:5

r̄imnap apöm, n̄ip m̄ñu magö paköm, wałij nan n̄ipe gau piłi ḡ ud arlö n̄ñjöl ḡ, n̄ipe adan aŋ au umn̄ig göm ḡ m̄ideia.

31 Bi God n̄ip nan sabe gep bi ap, adan adö an̄bu amöm bi an̄bu umn̄ig göm ḡ m̄ideia au n̄ñjom, böŋ lau nöp adan löm ara.

32 Pen bi Lipai ił bi ap, adan adö an̄bu nöp amöm, bi an̄bu umn̄ig göm ḡ m̄ideia au n̄ñjom, m̄ideia söl au amöm n̄iŋ aij göm, böŋ lau nöp adan löm ara.

33 Pen bi Juda wasö, ram m̄ñöŋ Sameria n̄ibö bi ap, adan m̄łö aňt an̄bu nöp amöm, bi an̄bu umn̄ig göm ḡ m̄ideia au n̄ñjom, n̄ip mög yabił n̄iŋja.

34 N̄ip mög yabił n̄ñjom, m̄ideia söl au amöm, wös n̄ip gau wel r̄imnap löm, ñig wain r̄imnap löm, wös n̄ip gau wama. Wös wamöm, ud donki adö n̄ipe u löm, ram mani rauöm hanm̄idal u dam löm, abad m̄id aij yabił ga.

35 Ruö arnię göm, bi ram abad m̄idm̄idöp an̄bu n̄ip silpa k̄id m̄ihöp ñöm haga, ‘Ne bi an̄bi n̄ip abad m̄id aij ḡmön. Pen mani aigeg hagnabön u, ado ḡ apem nöp ñinabin,’ a ga,” a ga.

36 Jisas aiud an̄bu udöm, n̄ipe bi lo manö hag ñeb bi an̄bu n̄ip hag n̄iŋja, “Bi adan aŋ pak l̄la u, bi m̄ihau n̄igan padiöl göm arla gau, bi an n̄ipe ke m̄idmagö la rö, n̄ip m̄idmagö la?” ö ga.

37 Hageia, bi lo manö hag ñeb bi u haga, “Bi n̄ip mög n̄ñjom ḡ aij ga u,” a ga.

Hageia, Jisas n̄ip haga, “N̄ñjö nöp hagpan. Me ne arammön, adö an̄bu nöp ḡmön,” a ga.

Jisas n̄ipe Mada Maria aňił m̄ihau ram kale ara

38 Pen Jisas bi nipe gau aip ram minnoj ap am-jakeila, nibi ram minnoj anibu mideia ap apom, kalip ut gi dam ram nipe u ara. Nibi anibu hib nipe Mada.

39 Ram nipe u ninnin ap mideia. Hib nipe u Maria. Maria nipe Jisas mideia sol au ap asikom, Jisas mano hageia u ninmideia. *

40 Mada nipe ke nop nan magö lauom, gasi iru ninjöm, ap Jisas nip haga, “Bi Kub, Maria yip arö gö, yad ke nop nan magö hon lauabin u aij gagöp. Nip hagö apom yad aip nan magö lauul,” a ga.

41 Hageia, Jisas haga, “Mada, Mada, ne nan iru nop gasi iru ninjban u aij wasö.

42 Maria mano aij yad ninnam a göm, gasi ani u nop ninjöm, ap mano yad ninmiddöp. Nibi bi ap nan aij udöp anibu pit gi udnim rö lagöp,” a ga.
*

11

*God nip sabe ginig, anig göl rö hagmim, a ga
(Mad 6:9-15; 7:7-11)*

1 Ņin ap, Jisas ram minnoj ke migan ap midöm, Nap God nip sabe göl gi mideia. Sabe gi pis gö ninjöl gi, bi nipe ap apom nip haga, “Bi Kub, God nip aigöl gun sabe gun? Jon bi nipe gau kalip hag ñö ninbal rö, ne hanip u rö nop hag ñö ninjun,” a ga.

2 Hageia, Jisas kalip haga, “God nip sabe ginig gimim, anigöl hagmim, ‘Bapi, nibi bi gau hib ne haglö adö aran.

* **10:39:** Jon 11:1; 12:2-3 * **10:42:** Mad 6:33

Ne n̄bi b̄i udmön abad m̄deinabön ñ̄n u ȳñid aun̄m.

³ Nan magö han̄p ñ̄n añ̄ añ̄ pör pör ñ̄ban rö u ñ̄mön.

⁴ N̄bi b̄i r̄imnap han̄p ḡt naij ḡtlö,
kal̄p pen n̄ñno mulu lugö ḡt naij gagpun rö,
hon nan si nan naij ḡtpun gau n̄ñmön arö
ḡtmön.

Han̄p abad m̄daimön,
gas̄t ap wakain̄m, ḡt naij gagun,’ a ḡtimim,” a
ga.

⁵⁻⁶ Jisas manö an̄bu hagöm, b̄i n̄pe gau kal̄p
manö hod r̄köm haga, “Kale b̄i ap, s̄ibön aŋ
kub yan̄, b̄i n̄ñeb n̄pe ram amöm hagnab,
‘M̄daimam, b̄i n̄ñeb yad ap m̄flö gau n̄bö apöm
ram yad u apjakaj̄p. Pen nan n̄p ñ̄nö ñ̄ññim u
m̄dagöp u me, nöp auabin. Ȳp bred magö m̄hau
n̄gaŋ ñ̄t,’ a ḡinab. Hageinab, b̄i n̄ñeb n̄pe an̄bu
manö pen hagnab,

⁷ ‘S̄ibön aŋ kub i ȳp ap unbö hagagmön! Yad ñ̄
pai yad gau aip ajöŋ ḡñun hanabun. An̄b u, yad
aigöl gem urakem, nöp nan hagabön an̄b gau ud
ñ̄nam?’ ö ḡinab.

⁸ Pen kalöp hagabin, b̄i ram nap n̄bö u, b̄i
n̄ñeb yad a göm ȳñid ud ñ̄agnab, j̄t n̄p ñ̄t a
göm abad m̄döl ḡt, klö ḡt m̄dö m̄dö, hagnab rö
ñ̄nab.

⁹ An̄b u, kalöp hagabin, nan n̄hön
m̄dagain̄m, God n̄p hag n̄ñbe, kalöp ñ̄nab. Nan
n̄hön ułhai n̄ñnabim u, udnabim. Han̄p
ajöŋ u hiłkaŋ a ḡtimim, pak gu gu ḡpe, hiłknab.

¹⁰ N̄hön ḡniŋ: n̄bi b̄i God n̄p hag n̄ñnaböl
gau, udnaböl. N̄bi b̄i nan ułhai n̄ñnaböl gau,

udnaböl. N̄ibi b̄i hanıp ajöŋ hīkaŋ a göm, pak gu gu ḡlö, kalıp ajöŋ hīknab.

¹¹ Kale n̄īt̄ pai nap gau, n̄īt̄ kale ap kabsał nan a geinab, re ap n̄inabön aka?

¹² Aka j̄t̄, yaur magö nan a geinab, hauał ap n̄inabön akan U rö nöp anı̄g gagnabön.

¹³ Kale n̄ibi b̄i aij wasö u pen n̄īt̄ pai kale gau nan aij gau nöp n̄inabim. Bapi kumi kabö adö laj au m̄döp u B̄i aij yabił. N̄ipe nan naij ap n̄agnab. Ana Uł u hanıp n̄imön a geinabim u, Bapi kalöp n̄inab,” a ga.

*Jisas Seden kłö udöm nan gagep rö gab, a ḡila
(Mad 12:22-30; Mak 3:20-27)*

¹⁴ Pen b̄i ap n̄īt̄ k̄jaki aban alö, manö hagöm wasö, ȳharin̄ nöp m̄ideia. Jisas k̄jaki anı̄bu hag yuö, b̄i aban alm̄ideia u manö hagö n̄īnöł ḡi, n̄ibi b̄i n̄īnömideila gau aiö waiö ḡila.

¹⁵ Pen n̄ibi b̄i anı̄b gau r̄imnap hagla, “N̄ipe k̄jaki aiön̄ pi nap kale Bielsebul kłö n̄ipe u udöm, k̄jaki aiön̄ pi gau hag yuab,” a ḡila. *

¹⁶ Pen n̄ibi b̄i anı̄b gau r̄imnap, Jisas n̄ihön ḡinab a göm, hagla, “Nan n̄īnägep ap ke kumi kabö adö aulik gö n̄īnun me, God nöp hag yuö auna u, n̄īnabun,” a ḡila. *

¹⁷ Pen Jisas gasī piral kale ke n̄īnla u ke n̄īnöm haga, “Ram m̄inöñ kub añt̄ ap, ud asik ke ke löm, n̄ibi b̄i kale ke aip pen pen geinaböl u, ram m̄inöñ anı̄bu lug paknab. N̄ibi b̄i il añt̄ ap, u rö nöp ud asik ke ke löm, n̄ibi b̄i kale ke aip pen pen aleinaböl u, n̄ibi b̄i il añt̄ anı̄bu lug paknab.

* ^{11:15:} Mad 9:34; 10:25

* ^{11:16:} Mad 12:38

18 Anıb unbö rö nöp, Seden ił u ud asık ke ke leinab u, aigegö göm mıd aij gınımış Pen kale yıp hagpim, ‘Bielsebul klö u udöm, kijaki aiön pi hag yuö höj araböl,’ a gipim.

19 Anıg hagpim u, yam kale ke gau kijaki aiön pi gau aigegö göm hag höj yubalı Yam kale ke hagnaböl, niibi bı anıg göl rö lagöp.

20 Pen yad God klö niipe udem, kijaki aiön pi nan gau hag höj yubin rö, kale niijnabim, God niibi bı udöm abad midep niin u hanıp hadö auöp i, a gıimim niijnabim.

21 “Pen bı klö ap, wim po niipe li aij göm, ram niipe u niŋ mideinab, niibi bı rımnap nan niipe ap piılı gı udöl rö lagnab.

22 Pen bı klö yabıl ap ke apöm, niıp aip pen pen göm pakeinab u, wim po ram au li aij ga u halö piılı gı udöm, nan si udnab gau dam niime li niinab. *

23 “Niibi bı yıp piğ mıdagpal gau, wög yad gipin u rıb wał gıpal. Niibi bı kale niibi bı rımnap yıp dauageinaböl gau, niibi bı yıp aunıg gaböl gau kalıp rıdık dam yubal. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyan ado gi aunım rö löp, a ga

24 “Kijaki aiön pi ap, niibi bı abaŋ li mıdö, hag höj yuö arnab u, am ram mınöj nöp aŋ gau aramöm, ka ap ułhai niŋem mideinam, a göm, am aŋ anıb gau aj aj wasö niŋöm, ‘Ram raul mıgan nöd mıdem aubin u arnam,’ a gınab.

* **11:22:** Kol 2:15 * **11:23:** Luk 9:50

25 Hagöm, amöm nīñnab, ram anibu ḥik ḡi aij ḡi, kuö aij nöp mideinab.

26 Nīpe nīñöm gau amöm, nīpe rō wasö, k̄jaki aiön pi naij yabił unbö mudun jīñ u halö uł ḡi dapöm, miğan anibu am mideinabol. Anig gö, b̄i anibu nöd aij pro rō m̄dm̄döp rō wasö; uri nīpe böñ nöp naij yabił mideinab,” a ga.

27 Jisas manö anibu hagö, nībi b̄i iru mideila aŋ anib au nībi ap uraköm, wīñ al hagöm haga, “Name nöp yag dap ci ña u, miñ miñ yabił ḡinim,” a ga. *

28 Hageia, Jisas pen pe haga, “Anig hagpan u pen nībi b̄i an an God Manö u nīñöm hagöp rō ḡinabol gau, kale miñ miñ ḡinabol,” a ga.

Nan ap ke gö nīñun, a ḡila

(Mad 12:38-42; Mak 8:12)

29 Pen nībi b̄i iru yabił nöp ap magum ḡilö nīñöl ḡi, Jisas kalip haga, “Nībi b̄i miñi m̄dpim aŋ aui, nan si nan naij göl ḡi m̄dm̄mim hagpim, ‘Nan gagep rō ap kumi kabö adö laŋ gö nīñun,’ a ḡipim. Pen yad kalöp hagabin, nan ap ke ḡinö nīñagnabim. B̄i God manö hagep Jona nīp ga adö u nöp yīp gö, nīñnabim. *

30 Daun kub Ninepa nībi b̄i gau, God manö hagep b̄i Jona apöm ga rō nīñöm God nīp nīñ udla rō, nībi b̄i uri m̄dpim gau, yad B̄i Nī nīpe ḡinabin rō nīñmim, nīñnabim.

31 Pen hadame nöp nībi kwin ram miñöñ miñlö m̄deia gau nībö apöm, Kiñ Solomon manö aij hagab u nīñin a göm aua. Pen kale nībi b̄i miñi

* **11:27:** Luk 1:28,42,48 * **11:29:** Mad 16:4

m̄dpim gau, b̄i kub Solomon rö wasö, yad B̄i Kub yabił apem aij kalöp aui m̄dem, kalöp manö aij yabił hag n̄inö udagpim. Anıb u, manö kub hagep n̄in u, kwin anıbu uraköm kalöp n̄ibi b̄i m̄ñi m̄dpim gau manö kub hagnab. *

³² Hadame nöp Jona am Ninepa n̄ibi b̄i gau kalıp hagö, nan si nan naij ḡimidal gau, n̄ihön ḡinig anig ḡipun a göm arö göm, God n̄ip n̄in udla. Jona n̄ipe hagö n̄in udla u pen miñi yad B̄i Kub yabił apem aij kalöp aui m̄dem, manö aij yabił hag n̄inö, nan si nan naij ḡipim gau arö gagpim. Anıb u, manö kub hagep n̄in u, Jona n̄ipe uraköm kalöp n̄ibi b̄i m̄ñi m̄dpim gau manö kub hagnab.

*

Sib aij gau rö midagaimim

(Mad 23:1-26; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³³ “N̄ibi b̄i gau hapö lauöm rin cög m̄igan gau pi gagnabol; adö au ḡilan rık lılö mailö gö, n̄ibi b̄i gau ram raul m̄igan anıbu apöm waiö n̄ijnaböl.

*

³⁴ Pen amgö magö u hapö mailö rö m̄döp. Amgö magö u m̄id aij ḡinab u, hañ roman aij dañ mailö göm m̄id aij ḡinab, pen amgö magö m̄id aij gagnab u, hañ roman aij dañ sib göp u rö m̄dnab.

³⁵ Kale n̄in aij ḡimim, aij kalöp dañ mailö m̄döp aka sibön m̄döpñ Kale gası n̄ıjbim, aij hon dañ mailö m̄döp a git gası n̄ıjbim u pen sibön aunım rö löp rö, kale ke n̄in aij ḡimim.

³⁶ Hañ roman kale aij dañ magöñhalö mailö git m̄döl git, m̄igan pro marap sibön m̄dageinab u,

* **11:31:** 1Ki 10:1-10 * **11:32:** Jo 3:5-10 * **11:33:** Mak 4:21;
Luk 8:16

hapö mailö gö kalöp mailö pak ñinab unbö rö
linab,” a ga.

Kale Perisi pri halö midpim, a ga

37 Pen Jisas manö hag juö nijööl git, bi Perisi ap
nip haga, “Auö ram yad amul nan ñijul,” a ga.
Hageia, Jisas ram nipe amöm, raul migan yan nan
ñijnjig asika.

38 Asikom, nan ñijö nijööl git, bi Perisi anibu,
gasit nipe ke an gau nöp nijöm, bi anibi nihön
giniq hon Juda kai pör gitpun rö, ñimagö nipe u
ñig lit yuöm wasö, yiharit nöp nan ñijab a göm,
gasit u niña.

39 Jisas gasit niña anibu ke nijöm nip haga,
“Kale Perisi kai, pler kap gau höj adö gau ñig pak
aij gitpal rö u gitpim u pen an kale yan nan si nan
naij gitpim pri u ajmaq rauöm midöp. Kale nibi bi
nan aij kale gau udun a gitmim, git naij yabiit nöp
gitdim.

40 Kale hau halö yabiit. God kalöp hañ u nöp git
laga; an yan abe git la.

41 Anib u, nan pler kap migan yan midöp u, nibi
bi mög gep rö gau kalip ñimim. Anig gitnabim u,
nan kale magöñhalö u gitnab.

42 “Pen kale Perisi kai, niñ aij yabiit gitmim:
kale marö kub yabiit udnabim. Kamöj, dil, nan
yiharit halit aij aeup wög adit ranab gau niñbe,
nan kub rö lö, wö ral niñ dammim, siduñ lañ
arö, niñme lun God nip ait ap ñun a gitmim, pör
niñbim. Nan pro pro gau pör anig gitmim gitpim u
aij, pen nihön giniq manö it yabiit u niñmim hain
gagpimij Nibi bi gau kalip kabö rö gitnit adö u

gagpim; kalıp naij gìnım adö u nöp gipim. God nıp mıdmagö lagpim. Anıg gímim, git naij gipim.

43 “Pen kale Perisi kai, nıŋ aij yabıł gímim: kale marö kub yabıł udnabim. Kale Juda magum gep ram gau ammim, bı kub mab po asıkpal adö u nöp asıkpim. Gası̄ kale nıŋbim u, nıbi bı iru mıdpal an gau arno, ‘Manö hag ñeb bı auabön e!’ gitlö, hanıp aij gınab a gímim, nıŋbim.

44 Pen kale Perisi kai, nıŋ aij yabıł gímim: kale marö kub yabıł udnabim. Nıbi bı rımnap nıŋöm, kalöp bı aij yabıł a gipal u pen wip rıgöl gipal hij naij mıdöp mıgan gau nıbi bı nıŋagöm adö laj ajpal rö mıdpim,” a ga.

45 Jisas anıg hagö, lo manö hag ñeb bı ap nıp haga, “Manö hag ñeb bı, manö klö yabıł lı̄ hagpan anıbu, hanıp u rö nöp hag juban,” a ga.

46 Hageia, Jisas haga, “Pen kale lo manö hag ñeb bı gau, nıŋ aij yabıł gímim. Kale marö kub yabıł udnabim. Manö klıñ aij hagpim u, wadı̄ marö kub gau rö, nıbi bı gau kalıp gam ñıbim u pen kalıp mög nıŋmim hag rau udagpim.

47 Pen kale lo manö hag ñeb bı gau, nıŋ aij yabıł gímim. Kale marö kub yabıł udnabim. Nahai iłan̄ kale gau hadame nöp bı God manö hagep bı gau kalıp al pak lıla. Pen kale God manö hagep bı gau wip rıgöl kale git lıbim.

48 Gipim anıbu, aij nöp pakla a gímim gipim. Nahai iłan̄ God manö hagep bı gau al pak lıla; kale pen wip rıgöl kalıp git lıbim.

49 Anıb u, God gası̄ aij ke nıŋöb u haga, ‘Bı manö yad hagep gau, bı manö aij yad ud arep gau kalıp

yunabin, pen kalip ji niñjom, r̄imnap gi naij göm, r̄imnap böñ nöp al pak l̄inaböl,’ a ga.

50 Pen hadame nöp, God miñöñ naböñ il i giñig ga ñin u riñom, biñ God manö hagep gau kalip pör paklö auöp rö, niñi biñ miñi midpim gai i, nan naböñ anibü pen udnabim.

51 Marö anibü me, biñ Ebol niñp nöd il göm al paköm, al pak dapöm, al pak dapöm, hainö Sekaraia niñp, ka nan sabe giñeb ram raul miñgan u lödañ, kabö kałum ud giña biñ adö au i, an au al pak liña. Kalöp niñjo yabit hagabin, manö marö anibü magöñhalö, niñi biñ miñi midpim gau udnabim.

52 Pen kale lo manö hag ñeb biñ gau, niñ aij yabit gitim. Kale marö kub yabit udnabim. Manö aij u, gasi aij niñeb ram raul miñgan ajöñ ki u kale udmiñ, gau pi gitim. Gau pi gitim u, niñi biñ ram raul miñgan am niñjun a göm gasi niñbal gau, kalip pör adan magrem hag riñkrim,” a ga.

53-54 Jisas kalip anig hagöm höñ arö niñöl gi, lo manö hag ñeb biñ gau abe, biñ Perisi gau abe niñp ji niñöl hagla, “Manö niñhon u hagno, pen hagö niñjun, niñp dam manö kub hagun,” a göm, Jisas niñp manö piral piral adö r̄imnap haglö ara.

12

*Nan pi göm gitpal gau waiö niñnaböl
(Mad 10:26-27)*

1 Pen ñin ap, niñi biñ iru yabit nöp ap magum göm, pen pen ciro ciro nöñ nöñbi biñ r̄imnap ma abö jö ma jö giñlo niñöl gi, Jisas biñ niñpe gau kalip haga, “Perisi kai pör giñ naij gitpal u pi göm, mid aij

gipun, a git gasi niŋbal. Kale anib unbö rö gitmim rö llop u, kale yis kale u niŋ aij yabit gitmim.

² Nan pi gitmim gitpim gau, hainö waiö lö niŋnaböl. Manö agamij hag pi gitpim gau, u rö nöp waiö lö niŋnaböl. *

³ Pen manö sitböñ yan hagpim u, mailö halö haglö niŋnaböl. Manö agamij raul miŋan yan hagpim u, meg magö dap ranöm ram adö laj haglö, yag dam ram miŋön gau ud arnaböl,” a ga.

*God nip nöp pitiŋ gitmim
(Mad 10:31)*

⁴ “Nibi bi yad gai i, kallop hagabin, God nip cit gitno, hanip al paknaböl a gitmim, pitin gagmim. U yiharit hañ roman adö u nöp git naij gitlö, hij gitnab. Hainö kale nan ap kallop göl rö lagnab.

⁵ Anib u, yad kallop hagabin, kale pitin gitnig, Bi kallop hañ roman al pak lom, hainö kallop mab ke inab miŋan yan ud yunim rö llop, Bi anibu nöp pitin gitmim. Nipe nöp Bi pitin gep me; nip nöp pitin gitmim.

⁶ “Kale niŋbim, nibi bi yaur pro unbö mamid u sitkim göm, mani ati pro mihop nöp udpal. Yaur pro anib gau, God ari ap niŋagnim rö lagop; magonhalö niŋöb u nöp midöp.

⁷ Pen kale nibi bi gau nan yabit; yaur gau kale aip adip adip rö wasö. God nabic cög umagö kale u magonhalö wö ralop u me, kale pitin gagmim, gasi halö midaimim,” a ga. *

* **12:2:** Luk 8:17 * **12:7:** Luk 12:24; Ap 27:34

Jisas n̄ibi b̄i n̄ipe m̄dpim u, n̄ibi b̄i gau waiö hagmim

(Mad 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 “Kalöp manö n̄ıñö hagabin, n̄ibi b̄i Jisas lau adö m̄dpun a göm, n̄ibi b̄i m̄dpal aŋ au waiö hag hiñeinaböl gau, yad kalıp pen abe n̄ibi b̄i gai i ȳip lau adö m̄dpal a gem, God ejol n̄ipe m̄dpal aŋ au waiö hag hiñknabin.

9 Pen n̄ibi b̄i Jisas lau adö m̄dagpun a göm, n̄ibi b̄i m̄dpal aŋ au waiö hageinaböl u, yad kalıp pen abe n̄ibi b̄i gai i ȳip lau adö m̄dagpal a gem, God ejol n̄ipe m̄dpal aŋ au waiö hagnabin.

10 “B̄i Ŋ̄t n̄ipe n̄ip hag jueinaböl u, God n̄ıñöm arö ḡinig arö ḡinab; pen Ana Uł u n̄ip hag jueinaböl u, God n̄ipe n̄ıñöm arö gagnab.

11 “Pen kalöp manö kub hagnig göm, ud Juda magum gep ram au, aka gapman b̄i kub m̄dpal aŋ au, aka kiŋ m̄dpal aŋ au, daueinaböl u, pen manö n̄ıñön u udun hagun a ḡimim, gasi iru n̄ıñagmim. *

12 Urak hagpe n̄ıñöl git, magö anib au nöp Ana Uł n̄ipe kalöp gasi ñö n̄ıñöl git, n̄ıñimim hagnabim,” a ga.

Nan iru udun, a ḡimim, gasi u n̄ıñagmim

13 N̄ibi b̄i iru m̄ideila aŋ anib au, b̄i ap Jisas n̄ip haga, “Manö hag ñeb b̄i, ne mam yad u n̄ip hagö, bapi nan n̄ipe ud löm uma gau, n̄ime li ȳip böŋ lau ke ñaŋ,” a ga.

14 Hageia, Jisas n̄ip pen haga, “Ȳip an hagöp, ‘B̄i nan ud asik ñeb u m̄idaimön,’ a ga n̄ıñem nan kalöp gau ud n̄ime li ñınam?” ö ga.

* **12:11:** Mak 13:11; Luk 21:12-15

15 Jisas anig hagöm, nibi bi mideila gau kalip
haga, “Nij aij yabił ḡimim. Nan iru nöp udun a
ḡimim, gasi u niñagmim. Nan iru udun a ḡimim,
gasi niñabim u, mid aij ḡimim rö lagnab,” a ga.
*

16 Pen Jisas manö ap kalip manö hod rikom
haga, “Bi mani iru mideinab ap, wög adij nipe
u, wid magö nan gau iru yabił nöp mideinab.

17 Gası nipe gau nöp ke nij damöm, ‘Nan niñeb
yad iru nöp midöp gau, ram raul miğan mai dap
lem, niñ mideinam?’ ö ginab.

18 Pen gası ap niñjom, ‘Ram pro gau rib wał gi
yuem, ram kub kub gau nöp gi lem, wid magö
yad abe, nan yad gau abe magöñhalö ud ram raul
miğan anib gau dam linabin.

19 Yad anig gem, yip ke hagnabin, “Bi me. Ne
nan aij iru yabił midöp u miñ iru yabił nöp midöm
pis gagnab. Anib u, wög ne u arö ḡimön, nan ne
anib gau nöp niñöl gi, niñ niñöl gi, miñ miñ göl
gi, gi midaimön,” a ginabin, a ginab.

20 Anig hagöm gası niñab, pen God nip
hagnab, ‘Ne bi haul halö yabił! Miñi sib aŋ yaŋ
nöp umnabön. Nan ne iru nöp gi jin gi lö midöp
anib gau, an rö ud niñ mideinab?’ ö ginab.

21 “Anibu rö me, nibi bi nan aij gau iru nöp ud
magum göm miñ miñ gi pal u, pen God amgö ilö
nippe au kale nibi bi mög gep rö midpal,” a ga. *

*God hanip abad mideinab, a ḡimim, gasi iru
niñagmim*

* **12:15:** 1Di 6:9-10 * **12:21:** Mad 6:19-20

22 Jisas anig hagöm, bi nīpe gau kalip haga, “Anib u, ‘Nan magö gai nībö udun nīn m̄daiun, walij gai nībö udun yim m̄daiun,’ a gitmim, gasi kub u nīnjagmim.

23 Nan nīnjeb u nan kub wasö. Kamn̄j m̄ddep magö u nan yabi. Walij nan gau nan kub wasö. Hañ roman u nan yabi.

24 Yaur m̄dpal gau nīnjim. Yaur gau, nībi bī gīpal rö, wid wög gī yimlö, po gö rīk dauagpal. Wid magö rīk dap magum gep ram kale ap m̄dagöp. God nöp me nan nīnjeb kalip nöb. Nīpe nan pro gau gasi nīnjom anig göp u, kale nīhön gīnig hanip nībi bī abad m̄dageinab a gitmim, gasi iru nīnjibim Yaur gau nan pro; kale nan pro wasö.

25 Pen kale gasi iru nīneinabim u, umnīg gīnabim nīn u arö gitmim, magö ap halö m̄deinabim aka?

26 U nan pro, pen kale ke nan pro anibu gitmim rö lagöp. Anib u, kale nīhön gīnig nan yiharin adö rīmnap gasi iru nīnjibim?

27 Nan be gau ranöm, magö pilom pipil yuöp u pen ke walij göm rīb adik gīnim rö lagöp. God nöp gö, rīb adik aij yabi gitmidöp. Pen Kin Solomon rīb adik aij yabi gitmidöp u, gausit gau rīb adik aij gitmidöp u rö gagmidöp.

28 Nan be gau ranöb anib gau nan yiharin; pör m̄dageinab. M̄nī rö m̄döm, rol ruö rīb gī dö gī mab laulö innab. God nīpe nan yiharin gau gasi nīnjom anig göp u, kale nīhön gīnig hanip walij nīagnab a gitmim, gasi iru nīnjibim Nīn udep magö kale u mīlö m̄dagöp.

29 Hon nan magö, nīg, nan gau gai nībö udun

ñiŋjun a g̊imim, gasi marö u n̊iŋagmim.

³⁰ N̊ibi b̊i God n̊ip n̊iŋagpal gau, gasi an̊bu rö n̊iŋbal. Pen Nap kale u kalöp hauf gagöp; nan kalöp m̊idagöp gau n̊iŋjöb.

³¹ An̊b u pen, God n̊ibi b̊i udöm abad m̊ideinab u, han̊ip halö udni̊m a g̊imim, gasi añt n̊iŋmim g̊ipe arö me, kalöp abad m̊idöl g̊i, nan an̊b gau kalöp ñiŋab.

Ram m̊inöŋ kumi kabö adö laŋ au nan aij aij ud magum g̊imim

³² “Kaj sipsip bad pro yad gai i, Nap kale u, kalöp udem abad m̊ideinabin a göm n̊iŋjöb u me, kale piñiŋ gagmim.

³³ Nan kale m̊idöp rö gau, s̊ikim g̊i mani ud-mim, n̊ibi b̊i nan m̊idagöp gau kalip ñiŋmim. An̊ig g̊inabim u, mani rin kale papit gagöm pör pör nöp m̊ideinab; nan aij aij kale kumi kabö adö laŋ au m̊idöm ur gagnab; b̊i si udep apöm si udagnab; s̊ipsop nan gau ñiŋagnab. *

³⁴ Pen nan aij kale gau m̊inöŋ naböŋ adö ił i ud magum geinabim u, hibur gasi m̊idmagö kale u u rö nöp m̊inöŋ naböŋ adö ił i m̊ideinab. Pen nan aij kale kumi kabö adö laŋ au ud magum geinabim u, hibur gasi m̊idmagö kale u u rö nöp an̊b laŋ m̊ideinab.

Gijin g̊imim m̊idaimim

³⁵ “An̊b u, wałiŋ kale u söl söl pa jö g̊imim, dip nagi p̊ig l̊i aij g̊imim, hapö lau l̊imim n̊iŋjöl g̊i m̊idaimim. *

* ^{12:33:} Luk 18:22 * ^{12:35:} Mad 25:1-13

36 Bi wög gi ñeb gau hagnaböл, ‘Bi kub hon u, bi niñeb nipe nibi udöm aip nan kub ñiñ midlö niñjöl gi, söl ado gi aunab,’ a göm, niñ nöp mideinaböл. Bi kub kale u ado gi apöм, ajöñ pak gu gu gö, yiñjid hiiknaböл. Anib unbö rö kale anig gimim.

37 Pen nipe ado gi apöм, kale niñ mideinaböл u niñjom, kalip ud aij yabiil ginab. Bi kub anibu nipe ke, wañj nipe u söl söl pa jö göm, dip nagip li aij göm, kalip hagö, ap nan ñiñeb li ñiñbal ka u asik gigabö gilö, nipe ke nan ñiñeb gau dam kalip ñinab.

38 Pen bi kub sibön aij kub yan aka kiłakił hagnab magö u apöм niñnab, bi nipe gau uhön hanageinaböл, kalip ud aij yabiil ginab.

39 Anib u, niñjim. Nibi bi ram nap nibü gau, bi nan si udep bi aunab ñin u a göm, niñ midaiblap u, ram kalip pilaköм, nan kale gau si udagböp. *

40 Anib unbö rö, Bi Ñi nipe aunab a gimim, abad midaimim. Auagnab a gimim gasi niñjabim magö anibu nöp aunab,” a ga.

*God nip wög g*i* aij g*mim**
(Mad 24:45-51)

41 Jisas anig hagö, Pida haga, “Bi Kub, manö hod rikmön hagabön anibu, hanip nöp hagabön aka nibi bi magöñhalö hagabön?” ö ga.

42 Hageia, Bi Kub pen haga, “Bi an gasi aij miđö, wög gi aij ginab u, bi kub nipe ram nipe u arniñ göm nip hagnab, ‘Bi wög yip gipal rimnap kalip

* **12:39:** Mad 24:43-44; 1De 5:2

abad m̄dmön, nan ñiñeb kalip gau n̄me li ñöl gi
m̄daimön,’ a göm, arnab.

⁴³ Anib u, hainö ado gi apöm, hagnab rö nöp
giñab u ñiñöm, niñ ud aij yabiñ giñab.

⁴⁴ Yad kalöp hagabin, bi kub anibu hagö, bi
niñe gi aij giñab anibu nan niñe gau magöñhalö
abad m̄deinab. *

⁴⁵ Pen bi wög gi ñeb niñe u, bi kub yad u yinjid
auagöp a göm, niñbi bi wög gi ñeb rimnap kalip
m̄ñu magö paköm, nan kub ñiñöm, ñig wain iru
ñiñöm, hauñ alöm, gi m̄deinab.

⁴⁶ Pen bi kub niñe auagnab a göm niñnab ñin u
nöp apöm, niñ rib gi dö mi dö göm, niñbi bi manö
niñ niñagpal an kalip au hag yunab.

⁴⁷ “Bi wög gi ñeb bi ap, bi kub niñe manö
hagnab u niñ aij giñab, pen manö niñ u rib juöm,
hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale niñ rapin
paknabol. *

⁴⁸ Pen bi wög gi ñeb bi ap, bi kub niñe manö
hagnab u niñagöm, manö hagnab rö gagnab u,
bi kub hagö, kale niñ paköm ilön pro rö ñinabol.
God niñbi bi kalip nan iru ñinab gau, yip pen nan
iru ñimim, a giñab; pen niñbi bi kalip nan iru
yabiñ ñinab gau, yip pen nan iru yabiñ ñimim, a
giñab.

*Nibi bi rimnap Jisas niñ udagöm asik ke ke
linabol*

(Mad 10:34-36)

⁴⁹ “Yad aubin u, m̄nöñ naböñ adö il i hapö piñ
yunig aubin. Ram m̄nöñ gau magöñhalö hadö
inbop u aij!

* **12:44:** Mad 25:21,23 * **12:47:** Jem 4:17

50 Yip ilön pak n̄inig gaböl u, yip marö kub yabit̄l ḡop. Marö kub anibu mid̄ dam ðam, yip ilön pak pis ḡinaböl n̄in u nöp p̄ita ḡinab. *

51 Kale yip hagnabim, nibi bi ud j̄im n̄inig auub a ḡinabim u, pen u wasö. Yad aubin rö, nibi bi gau gasi adö ke ke niñöm asik ke ke linaböl.

52 M̄niñi n̄in i r̄iköm, amilap ap̄ilap unbö mamid̄ rö m̄ideinaböl u, m̄ihau niñagan yip udlö, m̄ihöp yip udagmil, asik ke ke linabil. Pen wasö u, m̄ihöp yip udlö, m̄ihau niñagan yip udagöm, asik ke ke linaböl.

53 Bi apil m̄ihau, niñipe aka nap yip udagö me, asik ke ke linabil. Nibi amil m̄ihau, pai niñipe aka niñeme yip udagö me, asik ke ke linabil. Niñeme aip niñipe niñbin u aip, u rö nöp ḡinabil; niñeme aka niñipe niñbin u yip udagö, asik ke ke linabil,” a ga.
*

Krais u auub a göm niñagla

(Mad 16:2-3; Mak 8:11-13)

54 Pen Jisas manö ap halö kalip haga, “S̄idö wad arab lau adö kumi wamöb niñmim, m̄iñi möj alnig gab a ḡimim niñi midpe, midö midö hagpim rö nöp möj alnab.

55 Yigön kub gamiñi n̄ibö gai i git̄ auöp niñmim, miñi s̄idö kub linig gab a ḡimim niñi midpe, midö midö hagpim rö nöp s̄idö kub linab.

56 Kale bi pir alep! Nan m̄inöj naböj il i niñi aij ḡimim, nan kumi kabö adö laj niñi aij ḡimim ḡipim u, pen niñhon ḡinig n̄in kub pör abad midmidim u, m̄iñi hadö auöp a ḡimim niñagpim?” ö ga.

* **12:50:** Mak 10:38-39 * **12:53:** Mai 7:6

*Bi nöp manö kub hagnab u aip manö ud
asikmim*
(Mad 5:25-26)

⁵⁷ “Kale ai gìnig, adan anibu aij, adan anibu naij, a gímim niñagpim?

⁵⁸ Pen bi ap nöp manö kub hagnig dam arabin a gainim, manö kub anibu niñhon gìnig arabul a gímön, adan aŋ au amöl gi, niñp aip manö hag ud asik aij gitmil. Wasö u, nöp dam bi kub manö niñeb niñmagö adö niñpe u yuö, niñpe pen nöp dam polisman niñmagö adö kalip gau lö, nöp böñ nöp dam nagit linaböl.

⁵⁹ Anib u, yad nöp hagabin, ne nagiman nöp miñdmön, nan naböñ ne gau böñ nöp naböñ ral pis gímön me, höñ arnabön,” a ga.

13

*Kale nan si nan naij gitpim u arö gagnabim u,
umnabim*

¹ Magö anibu, niñbi bi riñnap apöm, Jisas niñp hagöm hagla, “Galili niñbi bi riñnap apöm, God sabe gep ram u nan sabe gi niñlö niñjöl gi, magö anibu nöp gapman bi kub Pailod kalip böñ nöp al pak la,” a gitla.

² Hageila, Jisas kalip haga, “Galili niñbi bi anib gau nöp, nan si nan naij unbö ke gitlö anig göp, pen Galili niñbi bi riñnap nan si nan naij pro pro gitpal rö anig gagöp, a gímim, niñbim ar? *

³ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naij gitpim gau niñhon gìnig anig gitpun, a gitmim, arö

* **13:2:** Jon 9:2

gagnabim u, n̄ibi b̄i an̄ib gau umla rō nōp, kale magōñhalö u rō nōp umnabim.

⁴ Pen Siloam wañö söl au, ram m̄ilö kub pa jö göm n̄ibi b̄i unbö kagoł böñ danj (18) kalip pak la u, nan si nan naij unbö ke ḡilö an̄ig göp, pen n̄ibi b̄i Jerusalem m̄idmidal r̄imnap nan si nan naij pro pro ḡipal rō an̄ig gagöp, a ḡimim, n̄iñbim ar?

⁵ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naij ḡipim gau n̄ihön ḡin̄ig an̄ig ḡipun, a ḡimim, arō gagnabim u, n̄ibi b̄i an̄ib gau umla rō nōp, kale magōñhalö u rō nōp umnabim.

Mab ap magö p̄ilagöp

⁶ Pen Jisas manö hod r̄iköm kalip haga, “B̄i ap ułhem magö ap p̄ilañ, a göm, ȳiñ u ju dapöm, naḡi wain wög n̄ipe au ȳimnab. Hainö ado ḡi apöm n̄iñnab magö ap p̄ilagnab.

⁷ B̄i wög gep n̄ipe u n̄ip hagnab, ‘M̄i m̄ihau n̄iganj m̄i añt añt inö n̄iñjöl ḡi, p̄ör apem n̄iñbin ułhem ȳimnö u magö n̄iñeb ap p̄ilagöp. An̄ib u, wög adiñ yad añ au m̄idöp u aij gagöp. R̄ib yu!’ a ḡinab. *

⁸ Hageinab, b̄i wög ḡi ñeb n̄ipe hagnab, ‘B̄i kub, ułhem ił an̄ibu m̄iñi r̄ib yuagep. Yad ułhem ił an̄ibu k̄ipit ḡi aij gem, nan ułañ ułañ r̄imnap dap l̄inö,’ *

⁹ m̄i hainbö u magö p̄iln̄im u arō ḡimön; pen magö p̄ilagn̄im u r̄ib yumön,’ a ḡinab,” a ga.

Jisas n̄ibi jöł magö dudu ga u gö, ȳidun ga

* **13:7:** Luk 3:9 * **13:8:** 2Pi 3:9,15

10 Pen Juda God n̄ip sabe gep ñ̄in ap, Jisas Juda magum gep ram ap amöm, kalip manö hag ñ̄i m̄ideia.

11 Ram raul m̄igan anibu n̄ibi ap ap m̄ideia. N̄ibi anibu n̄ip k̄jaki aiön pi gö, jöl magö n̄ipe u dudu badu göl n̄öp ajm̄idöp mi unbö kagoł böñ danj (18) ina.

12 Jisas n̄ibi anibu n̄ip hagö auaia haga, “Nan n̄öp göp u kamitj löp,” a ga.

13 Anig hagöm, n̄ip ud n̄ijö n̄ijöll git, magö anibu n̄öp jöl magö u yijig gö, God hib n̄ipe u hagö adö ara.

14 Pen Jisas God n̄ip sabe gep ñ̄in u gö kamitj la u n̄ijöm, bi kub Juda magum gep ram anibu abad m̄idm̄idöp u, Jisas n̄ip n̄ijö mulu lugö, n̄ibi bi ap m̄ideila gau kalip haga, “Kale n̄ibi bi nan göp gau, wög gep ñ̄in unbö kagoł jitj n̄öp aube kamitj linim. M̄ini God n̄ip sabe gep ñ̄in i anig gagmim,” a ga. *

15 Anig hagö, Bi Kub n̄ip pen haga, “Kale bi pir alep! Kaj kau, kaj donki kale gau adik libe m̄ideinab au, God n̄ip sabe gep ñ̄in u ñig nan gö, kalip nagit hubikmim, dam arbe ñig ñijenaböl aka wasö? *

16 Pen bac ilan hon Ebrahim r̄iköm, r̄ik dap lila pai i, Seden n̄ip hadame n̄öp adik lö, mi in kagoł böñ danj m̄idöp u, n̄ip mög n̄ijaggim arj M̄ini God n̄ip sabe gep ñ̄in i, nagit n̄ipe hubik yuajin, manö kub hagabim ar?

17 Jisas anig hagö, bi n̄ip n̄ijlö mulu luga gau nable yabit ga. Pen n̄ibi bi rimnap gau, Jisas nan

* **13:14:** Eks 20:9-10; Dud 5:13-14 * **13:15:** Luk 14:5

gagep rö g̫im̫döp gau n̫ηjom̫, m̫ñ m̫ñ yabił g̫ila.

Mab masded magö u, manö hod r̫iköm̫ haga

18 Jisas manö ap halö hagöm̫ haga, “God n̫ibi b̫ udöm̫ abad m̫deinab manö u kalöp hag n̫in̫g gabin u, aige gem hagnö, kale n̫in̫ aij g̫inabim?

19 Me manö adö hagn̫g gabin inbö rö m̫döp. B̫ ap mab masded magö u dam wög naböj n̫ipe u y̫mö, ran kub göm ramö löm gau gau arnab, yaur gau apöm̫ lö lö gau gau m̫deinabol,” a ga.

20 Manö ap pen kauyan̫ haga, “God n̫ibi b̫ udöm̫ abad m̫deinab manö u, aige gem hagnö, kale n̫in̫ aij g̫inabim?

21 Adö an̫bu rö, n̫ibi ap y̫s bad pro pro ap udöm̫, plaua rin kub yan̫ halö ud ado malo gö m̫döl g̫, kub yabił rannab rö u g̫inab,” a ga.

Ajöŋ pro u

(Mad 7:13-14,21-23)

22 Pen Jisas Jerusalem arn̫g göm, y̫ij̫g göl araga. N̫ipe daun gau abe, n̫ibi b̫ ram r̫ılıg aglö m̫deila gau abe, an̫ an̫ hanöl g̫, manö hag n̫öl g̫ara.

23 N̫ibi b̫ m̫deila an̫b gau, b̫ ap Jisas n̫ip haga, “B̫ Kub, God yöp n̫ibi b̫ m̫höp nöp ud kamıñ yunab aka?” ga.

Hageia, Jisas kalıp haga,

24 “An̫b u, kale klö g̫im̫m nöp, ajöŋ ił pro ramö an̫bu arnabim. N̫ibi b̫ iru yabił nöp, adan ramö pro an̫bu arun, a göm, am rua r̫ik wasö n̫ijnaböl.

25 N̫hon̫ g̫in̫g, b̫ ram nap n̫bö u adan g̫in̫nab, kale höj gau nöp m̫dm̫m, pak gu gu g̫im̫m hagnabim, ‘B̫ kub, adan hiłk!’ a g̫ipe, n̫ipe pen

pe hagnab, ‘Kale gai n̄iböj Yad kalöp n̄iŋagpin!’ a
ḡinab. *

26 Hageinab, kale pen hagnabim, ‘Ne nöd ram
m̄inöj hon u apön, nöp aip nan n̄iŋun n̄ig
n̄iŋun ḡimidun; ne hanıp manö hag n̄imidan,’ a
ḡinabim.

27 Kalöp pen hagnab, ‘Yad kale n̄iŋagmidin.
Kale gai n̄ibö yad n̄iŋagpin. Kale n̄ibi b̄i nan
si nan naij ḡipim u me, kalöp ajöj hīkagnabin.
Arim!’ a ḡinab. *

28 Hainö kale n̄iŋnabim, Ebraham, Aisak, Jekop,
b̄i God manö hagep b̄i gau, God ram m̄inöj pör
m̄idep u God aip m̄ideinabol, pen kalöp hag höj
yuö, m̄iłöj kub göl ḡi, meg magö hau r̄ibiköl ḡi
nöp m̄ideinabim. *

29 Pen n̄ibi b̄i m̄iłö gau n̄ibö, s̄idö auab lau adö
n̄ibö, s̄idö wad arab lau adö n̄ibö, gamiŋ gau
n̄ibö, gajin gau n̄ibö, God ram m̄inöj pör m̄idep
n̄ipe u apöm, asiköm j̄im n̄öl nan kub n̄iŋnabol. *

30 Pen n̄ibi b̄i uri jöl adö yabı̄l au m̄idpal gau,
hainö r̄imnap nöd am m̄ideinabol. Pen n̄ibi b̄i uri
nöd araböl gau, hainö r̄imnap jöl adö yabı̄l gau
m̄ideinabol,” a ga. *

Jisas Jerusalem n̄ijo mög ga

31 Magö anıbu nöp, b̄i Perisi r̄imnap apöm Jisas
n̄ip hagla, “Gapman b̄i kub Herod nöp al pak l̄inig
gab. Anıb u, ne ram m̄inöj i arö ḡimön, ram
m̄inöj ke ap aru,” a ḡila.

* **13:25:** Mad 25:10-12 * **13:27:** Sam 6:8 * **13:28:** Mad 8:11-12

* **13:29:** Sam 107:3 * **13:30:** Mad 19:30

32 Hageila, Jisas haga, “Kale am kain hapeb anıbu nıp hagpe, nıtın mıdainım. Mıñni abe, rol abe, nıbi bı kıjaki aiön pi aban alöp gau gınö kamıñ löm, nıbi bı nan göp gau gınö kamıñ löm, gınab. Ruö pen, nıtın mıhau nıgañ u me, wög yad u gı haknabin.

33 Pen mıñni, rol, ruö yad adan arın a gabin u arnıg gabin. Bı God manö hagep gau kalıp Jerusalem nöp al pak lınabol.

34 “Jerusalem! Jerusalem! God nıpe manö hagep bı nıpe kalöp a göm yua gau, nıhön gınıg pör kabö ud pak lıbimı Kılakıł pi ud auan mo gau löp rö u, yad pör nıt pai ne gau ud aij gınam, a gem, nıtınbin u pen yıp iru nıtınmim wıhö gıpim.

35 Anıb u, nıtınım. Ram kale u kuö nöp mıdöp. Mıdö, kale yıp nıtagnabim; hainö gau, ‘Bı anıbi Bı Kub hag yuöp auab i, God gö, hib nıpe adö lan arañ,’ a gınabim nıtın u me, yıp kauyanı nıtınabim,” a ga.

14

Jisas, bı nımagö ma hu ga ap nıp gö, kamıñ la

1 Juda God nıp sabe gep nıtın ap, Jisas am Perisi bı kub ap ram nıpe u nan nıtınö nıtınöl gı, nıbi bı mıdeila gau, nıpe nıhön rö gınım, a göm, nıtın ij halö lı mıdeila.

2 Nıhön gınıg: nıtın anıbu, bı nımagö ma hu ga ap ap mıdeia.

3 Jisas, bı Perisi gau abe, bı lo manö hag nıeb bı gau abe, kalıp haga, “God nıp sabe gep nıtın i, bı

nan göp ap gino kamışın lı nab u aij aka wasoñ Lo
manö nıhön hagöp?" ö ga. *

⁴ Hageia, manö ap pen hagagla. Anib u, Jisas bi
ñimago ma hu ga u nip ud niñö kaminq la. Kaminq
lö, Jisas bi anibu nipp hag yuö ara.

⁵ Jisas bi anibu hag yuöm, bi anib gau kalipu haga, “Ñi pai kale ap aka kaj kau kale ap, God nip sabe gep ñin u ñig milbim ulom migan yan lugeinab u, kale yinjd am ud yunabim aka wasö?” ga. *

⁶ Hageia, kale pen manö ap hagöl rö laga.

Hon hib kub mideianj, a g̊imim, gasi u niñagmim

⁷ Pen n̄bi b̄t an̄b gau nan magö n̄iñníg apöm, ka as̄kep aij aij gau nöp n̄iñun as̄kun, a göm as̄kla u, Jisas n̄iñöm, manö ap manö hod r̄iköm haga,

⁸ “Bì ap nìbi udnìg göm, nan kub ñiñnjìg kalöp wìñ alö ammim, ka asìkep aij lìnìm adö u asìkagmim. Nìhon gìnìg: nìbi bì kub rìmnnap auöl rö lòp. *

⁹ Anıb u, kale ka asıkep aij adö anıbu asık
geinabim, bı kalöp wıñ alnab u apöm hagnab, ‘Ne
ke gau aru, bı kub i adö anıb au asıkanj,’ a gö, nöp
nable gö nıñöl gi, am lılli gi am ba gau asıknabön.

10 Pen kalöp, nan ñiñjun, a göm, wiñ alaiöl, am goł gau asık mìdpe me, bì kalöp wiñ alnab u apöm hagnab, ‘Bì mìdeimam. Ne aumön ka adö aij i asık git,’ a gö, nìbi bì nan ñiñníg ap mìdeinabol gau nöp nìñöm, bì u anj i bì kub nöp mìdöp, a gìnabol.

* **14:3:** Luk 6:9 * **14:5:** Mad 12:11; Luk 13:15 * **14:8:** Pro 25:6-7

11 Anıb unbö rö, nıbi bı hon hib kub mıdöp, a göm, nıŋbal gau, God hib kalpe gö ap lugnab. Pen nıbi bı ana udöm mıdpal gau, God hib kalpe gö ap rannab,” a ga. *

12 Jisas manö anıbu hagöm, bı nan kub nıŋnıg nıbi bı wıñ ala u nıp haga, “Ne nan kub nıŋnıg, bı nıŋeb ne gau, nañın namam yam ne gau, nıbi bı ram mıönöŋ alog ne mani iru mıdöp gau, kalıp wıñ alagmön. Nıbi bı anıb gau, naböŋ nıun, a göm, nöp pen nan nıŋnıg wıñ alöl rö löp.

13 Ne nan kub nıŋnıg, nıbi bı mög gep rö gau, nıbi bı nımagö ma kiła göp gau, nıbi bı ma naij göp gau, nıbi bı amgö we göp gau, kalıp wıñ albe, aueinabol, nan nıŋmim.

14 Nıbi bı mög gep rö anıb gau, nöp pen nööl rö lagnab u me, hainö God nıbi bı kamıñ aij nıpe gau gö uraknabol nıñ u, nıpe ke nöp pen nıñab,” a ga. *

Nan kub nıŋnaböl u, manö hod rıköm haga

15 Pen manö anıbu nıŋöm, bı kale aip nan nıneila ap Jisas nıp haga, “God nıbi bı nıpe udöm abad mıdeinab u, nıpe aip jım nööl nan kub nıŋnaböl gau, mıñ mıñ yabił gınaböl,” a ga. *

16 Hageia, Jisas haga, “Bı ap nan kub nıŋnıg göm, nıbi bı iru nöp wıñ alnab.

17 Pen nan kub nıŋeb nıñ anıbu aueinab, bı wög gıt nıeb nıpe u nıp hagnab, ‘Mıñi am nıbi bı nöd hag lıbin gau kalıp am paŋıd dau,’ a gınab. Bı wög gıt nıeb nıpe pen amöm hagnab,

* **14:11:** Mad 23:12; Luk 18:14 * **14:14:** Jon 5:29 * **14:15:** Luk 13:29

‘Nan magöñhalö dap gịjın gịpun; aube arun!’ a gịnab.

18 Hageinab, nịbi bị anịb gau ap hagnab, ‘Yad arnam u pen mịnöñ naböñ ap raubin u nịñníg arabin,’ a gịnab.

19 Pen ap hagnab, ‘Yad arnam u pen kaj kau unbö sıduñ lañ raubin u, wög gị aij göl aka gem, am nịñnabin,’ a gịnab.

20 Ap hagnab, ‘Yad arnam u pen nịbi yad gịsön nöp udpin u me, aunam rö lagöp,’ a gịnab. *

21 Anig hageinabol, bị anịbu ado gị amöm, nịbi bị gau kale nịhön nịhön hagnabol u, bị kub nịpe u nịp hagnab. Hageinab, bị kub u hibur nịpe u naij gö, bị nịpe u nịp kauyan hag yuöm hagnab, ‘Ne yịñjıd am adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nịbi bị mög gep rö gau, nịbi bị nịmagö ma kılä göp gau, nịbi bị amgö we göp gau, nịbi bị ma naij göp gau, kalıp pañjıd dau,’ a gịnab.

22 Hageinab, hagnab rö göm, hainö bị wög gị ñeb anịbu hagnab, ‘Bị kub, hagpan rö gịpin u pen mịgan rịmnap kau nöp mịdöp,’ a gịnab.

23 Hageinab, bị kub u bị wög gị ñeb nịpe nịp hagnab, ‘Ne adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nịbi bị manö kłö gịmön hagö, kale aulö, ram raul mịgan yad u böñ nöp rịb udnịm.

24 Pen nịbi bị nöd wịñ alnö auagpal gau, nịbi bị ap nan yad pro pro rịmnap ñịñagnab, wasö yabılı,’ a gịnab,” a ga.

*Gası nịñ aij gịmim, yịp lau adö aumim, a ga
(Mad 10:37-38)*

* **14:20:** 1Ko 7:33

25 Jisas adan araia u, n̄ibi b̄i iru yabıł n̄ip hain ḡla. N̄ipe ado göm kalıp haga,

26 “N̄ibi b̄i gau ȳip lau adö arun a ḡinaböl u pen gası kub kale areinab n̄ime nap, n̄ibi n̄ī pai, n̄īñin n̄imam kale, aka hañ romanj kale ke u, yad n̄iñnö n̄ibi b̄i yad m̄idaiöl rö lagöp. *

27 N̄ibi b̄i r̄imnap hagnaböl, Jisas n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idaiun u pen anı̄g ḡino, n̄ibi b̄i r̄imnap hanı̄p ḡi naij göl rö löp, a göm, hañ romanj kale ke nöp gası n̄iñöl ḡi m̄ideinaböl u, n̄ibi b̄i yad m̄idaiöl rö lagöp.

28 Pen b̄i kale ap, ram m̄ilö kub i adö laj ap ḡinı̄g, nöd mani aige gö rö udem ḡinam, a göm, gası n̄iñ aij göm ḡinab.

29 Pen, ḡinam ḡinam, a göm, kabö nöd nöp ḡinab u pen hainö mani ulep gö, ram ulep gö, n̄ibi b̄i gau n̄ip hag juöm hagnaböl,

30 ‘Ake! B̄i m̄ilö i ram ḡinı̄g göm rö ḡi damöm, ram adıñ arö göp,’ a ḡinaböl.

31 Pen anı̄bu rö, b̄i kiñ ap, b̄i kiñ ap aip pen pen ḡinı̄g, nöd gası n̄iñ aij göm arnab. Pen n̄ipe gası n̄iñ damöm, ami b̄i yad u den dausan nöp m̄idöp; pen kiñ anı̄bu ami b̄i n̄ipe dwedi dausan m̄idöp; pen pen gun, n̄ipe ami b̄i yad al pak l̄n̄im rö löp, a ḡinab.

32 Gası anı̄bu n̄iñjom, kiñ ap m̄ilö gau hain auö n̄iñöl ḡi, manö yuöm hagnab, ‘Hol aige gul, manö hag j̄im ñul?’ ö ḡinab.

33 Anı̄b u, n̄iñ aij ḡimim. Nan kale gau magöñhalö arö ḡimim, ȳip aip auagnabim u, n̄ibi b̄i yad m̄idaimim rö lagöp.

* **14:26:** Luk 9:23

34 “Dö nan aij yabił u pen dö kal nipe arnab u, kale nihön gilö kauyan dö ginab?

35 Dö anibu rö, ud wög adin aka kılakıl hib au yulö nan magö ran aij gagnab. Dö anibu rö wög ap midagöp; ud yuep rö nöp lüp. Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, manö hagabin i rimid li niñ aij gimin,” a ga.

15

Kaj sipsip ap ur ga (Mad 18:12-14)

1 Pen bi dakis udep gau abe, nibi bi nan si nan naij gila gau abe, Jisas manö hagab u niñun, a göm, ap niñ mideila.

2 Pen bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas nip hag juöm hagla, “Nipe nihön ginig bi nan si nan naij gipal gau udöm, aip nan magö jím ñöl niñab?” ö gila.*

3 Anig hageila, Jisas manö ap hod rikom kalip haga,

4 “Bi kale ap, kaj sipsip niñjuöl unbö mamid u (100) muk mideinab. Pen anit nibö ap ur geinab u, rimnap dam minöñ halin halin midöp gau löm, am kaj sipsip nipe ur ginab u ulhai niñ aj aj aj, nip ulhai niñ dam dam niñ udnab.”*

5 Kaj sipsip nipe anibu ulhai niñ udöm, aij a gö niñjöl git, ud sidun nipe u adö laj linab.

6 Sidun laj dap ram amöm, nibi bi niñjeb nipe gau, nibi bi ram minöñ alog nipe gau, kalip wiñ alöm, ap magum ginabol hagnab, ‘Kaj sipsip yad

* **15:2:** Luk 5:30 * **15:4:** Esi 34:11,16; Luk 19:10

ur göp u, ułhai nıñ adog udpin u, köl yad aip mıtñ mıtñ gun,’ a gınab.

⁷ Anıg unbö rö me, nıbi bı iru nöp gau, hon gi aij gun nan si nan naij gagpun, a göm, gası nıñbal gau, kumi kabö adö laj au mıdpal gau nıñjom mıtñ mıtñ gagnaböl; pen nıbi bı añi ap, nan si nan naij gitpin gau nıhön gınig anıg gitpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö laj au nıñjom mıtñ mıtñ gınaböl.

Mani kabö magö ap ur ga

⁸ “Aka pen, nıbi ap mani silpa magö nıpe unbö sıduñ laj mıdeinab. Pen magö ap, ram raul mıgan gau agamıj ap lugeinab u, nıpe nıhön gınabı Nıpe hapö lau adö aulık löm, ułhai nıñ nıñ ka acıp acıp lık lık, kabö magö nıpe anıbu udnab.

⁹ Mani silpa magö nıpe anıbu ułhai nıñ udöm, aij a gö nıñöl gi, nıbi bı nıñeb nıpe gau, nıbi bı ram mıtñoj alog nıpe gau, kalıp wıñ alöm, ap magum gınaböl hagnab, ‘Kabö magö yad lugöp magö añi anıbu, ułhai nıñ adog udpin u, köl yad aip mıtñ mıtñ gun,’ a gınab.

¹⁰ Anıbu rö me, nıbi bı añi ap, nan si nan naij gitpin gau nıhön gınig anıg gitpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö laj au God ejol nıpe gau nıñjom mıtñ mıtñ gınaböl,” a ga.

Nı ap nap nıp arık ara u, manö hod rıköm haga

¹¹ Jisas manö anıbu hagöm haga, “Bı ap nı nıpe mıhöp mıdeinab u.

¹² Nı nıpe hain u, ap nap nıp hagnab, ‘Bapi, nan halıp mıhöñ hagpan gau, ud asık yıp gau ke nı, ’ a gö, nap nan kalpe mıhöñ gau ud asık ke ke nıñab.

13 Ñö, ñi nipe hain u magö ulep magö ap m̄döm, nap nan n̄ip ud asik ña gau magöñhalö s̄ikim göm, mani udöm, dam ram m̄nöñ m̄lō gau arnab. Am anib gau m̄döm, n̄ibi si nan naij gau göl git, mani nan nipe ud arnab gau, halowatö n̄ibi bi gau ñi p̄is ginab.

14 Anig gö, mani nipe p̄is gö, ram m̄nöñ anibu kiyö kub yabił linab. Pen nan magö rau ñijñim mani ap m̄dageinab.

15 Anig gö, nipe amöm, bi ram m̄nöñ anibu n̄ibö nap kale ap hag n̄ijö, n̄ip kaj mukep wög u hag linab.

16 Pen n̄ip kiyö kub yabił u lö git m̄dö m̄dö, kaj mukmidal womai hañ gau rimnap ñijñam a ginab u pen n̄ibi bi rimnap n̄ip nan magö ñagnabol.

17 Pen gasi magö nipe n̄ij ud arö gasi aij magö u auö hagnab, ‘Bapi yad bi n̄ip wög gaböl gau, nan magö iru m̄döp. Yad aui m̄dpin, yip kiyö kub yabił lüp.

18 Anib u, yad ram m̄nöñ i arö gem, bapi m̄döp au kauyan ado git amem, n̄ip hagnabin, “God amgö ilö adö nipe u git naij gem, amgö ilö adö ne u git naij gem, gitpin rö, *

19 ne yip ñi yad a git hagagmön. Yip bi wög git ñeb ne ap rö hag limön ginabin,” a ginabin, a ginab.

20 Gası anibu n̄ijöñ, bapi ram ado git arnabin, a göm, hadnab. Am am am, nap nipe m̄lō gau n̄ibö ñi nipe anibu n̄ip yijig n̄ijñab. Nap ñi nipe n̄ijöñ, n̄ip mög yabił ginab. Nipe dip git dö git am

* **15:18:** Sam 51:4

nip ud wabi göm, ud bom haluöm mulu ñiñnab.

²¹ Nap anig gö, ñi hagnab, ‘Bapi, God amgö ilö adö nipe u git naij gem, amgö ilö adö ne u git naij gem, gitpin rö, ne yip ñi yad a git hagagmön,’ a ginab.

²² Nap pen, bi wög git ñeb nipe gau kalip hagnab, ‘Kale yinid nöp am wañj miłlö kub yad u dap nip yim ñimim, ñimagö nipe u rin li ñimim, ma rirup li ñimim, gim.

²³ Anig gitmim, am kaj kau pi marep hañin aij yabiñ u pak dam laube, miñ miñ göl git nan kub ñiñun.

²⁴ Ñi yad u böñ nöp uma rö la u, pen miñi nipe kauyan kamij miñdöp. Nöd nipe böñ nöp hir ga u, pen miñi nip adog udpin,’ a ginab. Nap hago, kale am kaj kau pi pak ñapöm, nan magö laulö, miñ miñ ginaböl. *

²⁵ “Pen ñi nipe nöd u, wög adin gau git aj arö göm, ado git yop ram söl au apöm ñiñnab, cacij, mab ij paköm, kugom ralöm, miñ miñ göl git miñdeinaböl.

²⁶ Anig geinaböl, nap bi wög git ñeb nipe ap nip hag niñjom hagnab, ‘Niñhon gaböl?’ ö ginab.

²⁷ Hageinab, hagnab, ‘Namam hain ne umöb a göm niñjöb u pen miñi ado git auö, nap kaj kau pi marep hañin aij u pak lau ñiñjöll git miñ miñ gaböl,’ a ginab.

²⁸ Hageinab, nip mulu kal yabiñ lugö, ram raul miñgan aragnab; höñ au yan nöp miñdeinab. Nap pen höñ amöm, auö ram raul miñgan arul, a göm, nip manö hain hain hagöm hagnab.

* ^{15:24:} Ep 2:1,5

²⁹ Nap n̄ipe manö hain hain hageinab pen n̄i nöd n̄ipe hagnab, ‘Yad manö ne hagpan rö pör nöp hain gem, b̄i naḡi wög gep ne rö m̄idem, wög nöp pör pör ḡinö ḡinö mi iru yab̄i l nöp lugöp. Pen ȳip kaj meme pi ap n̄ö, m̄ideimam yad gau aip pak lau n̄iñun miñ miñ gagpun.

³⁰ Pen n̄i ne an̄ibū, nan n̄ime li n̄ina gau damöm, n̄ibi si nan gau göm gi n̄iñ yu haköm auub, n̄ip mög n̄iñmön, kaj kau pi marep hañin aij yab̄i u pakpan!’ a ḡinab.

³¹ An̄ig hageinab, nap n̄i n̄ipe nöd n̄ip hagnab, ‘Hol apil pör m̄idpul rö, nan yad gau magöñhalö ne udnabön.

³² Namam hain ne u böñ nöp uma rö la u, pen miñi n̄ipe kauyan kam̄iñ m̄idöp. N̄ipe böñ nöp hir ga u, pen miñi n̄ip uñhai n̄iñ adog udpin. An̄ib u me, hon miñ miñ gun,’ a ga.

16

B̄i wög abadep b̄i u, manö hod riköm haga

¹ Jisas b̄i n̄ipe gau kalip haga, “B̄i kub nan iru m̄idnab ap, b̄i nan n̄ipe abad m̄idep b̄i ap hag lö, nan n̄ipe gau abad m̄ideinab. Pen b̄i kub u, manö ap n̄iñnab, b̄i nan n̄ipe abad m̄idnab an̄ibū, nan n̄ipe gau halöwałö ḡinab.

² B̄i kub manö an̄ibū n̄iñjom, n̄ip wiñ alö ueinab hagnab, ‘Nan yad gau abad m̄id aij gagpan u, ȳip hag n̄iñlö n̄iñbin. An̄ib u, ne ammön, nan yad aigeg m̄idöp gau magöñhalö wö ral n̄iñ aij ḡimön, n̄ibi b̄i gau kalip nan naböñ yad aigeg m̄idöp gau magöñhalö wö ral n̄iñ aij ḡimön, ap

yip hag n̄imön, wög yip gipan u hainö gagnabön,’ a ginab.

³ Hageinab, b̄i nan n̄ipe abad m̄idep anibu, aŋ n̄ipe gau nöp gasi iru n̄iŋjom hagnab, ‘B̄i kub u yip hag yunig gab u pen yad n̄ihön ḡinam̄j Yad b̄i p̄idöŋ m̄idagpin rö, m̄inöŋ b̄inig jö ḡinam̄j rö lagöp. N̄ibi b̄i r̄imnap nan kale u asib hag ḡi n̄iŋjeinabin u, yip nable ḡinab,’ a ginab.

⁴ Pen hainö gasi n̄ij aij göm hagnab, ‘Yad n̄ihön ḡinam u uri n̄iŋbin. Adö anibu ḡinö, hainö b̄i kub yad yip hag yunab n̄in u, n̄ibi b̄i r̄imnap yip udlö, ram kale au han m̄ideinabin,’ a ginab.

⁵ Anig hagöm, n̄ibi b̄i r̄imnap kalip b̄i kub n̄ipe nan naböŋ m̄ideinab gau w̄iñ alnab. W̄iñ alö, b̄i nöd aunab u n̄ip hagnab, ‘Ne b̄i kub yad nan naböŋ aigeg m̄idöp?’ ö ginab.

⁶ Hageinab hagnab, ‘Wel n̄iŋeb d̄ilam n̄iŋjuöl aňt ap,’ a ginab. Hageinab hagnab, ‘Diker i ud, yiŋid asikmön d̄ilam unbö s̄idun laŋ kali kliñ r̄ik,’ a ginab. Hageinab, hagnab rö nöp ginab.

⁷ Hainö b̄i ap aueinab, hagnab, ‘Ne b̄i kub yad nan naböŋ aigeg m̄idöp?’ ö ginab. Hageinab hagnab, ‘Wid beg n̄iŋjuöl unbö mamiđ u,’ a ginab. Hageinab hagnab, ‘Diker i ud, yiŋid asikmön beg n̄iŋjuöl m̄ihau m̄ihau kali kliñ r̄ik,’ a ginab. Hageinab, hagnab rö nöp ginab.

⁸ Anig geinab, hainö b̄i kub n̄ipe u n̄iŋjom hagnab, ‘B̄i nan yad abad m̄idep b̄i anibu, gasi n̄ij aij göm, n̄ihön n̄ihön gem m̄id aij ḡinabin a göp u, n̄ipe gi aij göp,’ a ginab. Anib u n̄iŋim. N̄ibi b̄i m̄inöŋ naböŋ adö il i gasi n̄iŋbal gau hagpal, ‘M̄iňi aigöl gun hainö asik m̄idep hon u m̄id aij

gİNİM? ö göm, gası u nİñöl gi gİlö arab. Pen mailö aij nİñbal nİbi bİ gau, anıg unbö rö nöp gİlö arböp u aij.

⁹ “Mani nan mİNÖJ naböj ił i mİdöp gau, nİbi bİ rİmnap gau nİbe me, hainö nan anıb gau böj nöp pİs gİNab nİñ u, God ram mİNÖJ pör mİdep nİpe au kalöp hag wİhai udnab.

¹⁰ Mani nan pro ap, nİbi bİ ap nİmagö adö u lİlö, abad mİd aij gİNab u, nan kub gau nİlö, u rö nöp gİNab. Pen mani nan pro ap, nİbi bİ ap nİmagö adö u lİlö, abad mİd aij gagnab u, nan kub gau nİlö, u rö nöp gİNab. *

¹¹ Pen kale mani nan mİNÖJ naböj adö ił i mİdöp u udmim, pir almir, abad mİd aij gagnabim u, bİ an kalöp nan aij yabił adö laj nİbö nİñab?

¹² Bİ ap mani nan nİpe ud nİmagö adö kalöp lİNab u, kale pir almir, abad mİd aij gagnabim u, bİ an mani nan kalöp ke nİñab?

¹³ Bİ ańt ap, bİ kub mİhöp kalıp wög gİNİM rö lagöp. Bİ mİhöñgöl kalıp wög gİNab u pen nİpe bİ kub ap nİp mİdmagö löm, bİ ap nİp mİdmagö lagnab. Aka bİ kub ap nİp mİdmagö löm, bİ ap nİp mİdmagö lagnab. Unbö rö, kale mani nan gau nan aij yabił a gİMIM nİñeinabim u, God nİp wög gİpim u arö gİMIM rö lüp,” a ga. *

¹⁴ Bİ Perisi gau, gası kub kale mani adö u nöp nİñmİdal u me, Jisas manö haga u nİñöm mİhol göm hag jula.

¹⁵ Hag jueila, kalıp haga, “Kale nİbi bİ amgö ilö adö u, hon nİbi bİ aij mİdpun, a gİpim u, pen God

* **16:10:** Luk 19:17-26 * **16:13:** Mad 6:24

hibur gasi m̄dmagö aŋ kalöp daŋ n̄n̄jöb. Nan n̄bi b̄i n̄n̄jö aij göp gau, God n̄n̄jö nan naij rö l öp. *

16 “Jon b̄i n̄ig pak ñeb auaga ñin u, lo manö kali kliñ r̄ikla u abe, b̄i God manö hagep manö kali kliñ r̄ikla u abe haglö, n̄bi b̄i n̄n̄jöm, adö an̄bu gilö armidöp. Pen Jon aua ñin u r̄ikö, God n̄bi b̄i udöm abad m̄deinab manö aij u haglö, n̄bi b̄i n̄n̄jöm kale magöñhalö adö an̄bu nöp arun, a göm, klö göm gilö arab. *

17 Kumi kabö adö laŋ abe m̄nöñ naböŋ ił i abe ur ḡinim rö l öp, pen lo manö u adiŋ pro ap ur ḡinim rö lagöp. *

18 “Pen, b̄i ap n̄bi udöm arö göm, am n̄bi hain n̄bö ap udnab u, n̄bi si udnab. Pen b̄i ap uraköm, n̄bi u, b̄i udöm arö ḡinab n̄bi an̄bu, udnab u, n̄pe u rö nöp n̄bi si udnab.

B̄i mani halö b̄i ap aip, Lasaras aip

19 “B̄i ap mani nan n̄pe iru yabił m̄dmidöp. N̄pe wałij aij aij nöp ȳmöm, nan ñiñeb aij aij nöp ñiñmidöp.

20 Pen ram ajöŋ ił goł n̄pe au, b̄i use use halö nan m̄dagmidöp b̄i ap dap l̄ilö m̄dmidöp. Hib n̄pe Lasaras.

21 Gası n̄pe u nöp n̄n̄jöm, ‘B̄i nan iru m̄döp i nan n̄n̄jö, nan naböŋ naböŋ abañ mo gai i lugnab u, yad ñiñnabin k̄iyö lagnab,’ a göm, n̄n̄jmidöp. Pen kain gau apöm, wös n̄pe gau bałö gi ñiñmidal.

* **16:15:** Mad 23:28; Luk 18:9-14

* **16:16:** Mad 11:12-13

* **16:17:** Mad 5:18

22 Hainö bi yigön anibu uma. Nipe umö, ejol gau apöm, nip dam ram minöñ adö laj au amöm, Ebraham böñ nipe lau lö nan kub ñiñja. Pen bi gep anibu abe umö, rigöl gila.

23 Bi gep anibu umöm, am mab ke inab yanj au, nip ilön kub yabiñ gö niñjöñ gi midmiñdöp. Pen midöm gilañ gi niñja, Ebraham Lasaras aip ke ke au laj midalö.

24 Niñjom, wiñ al hagöm haga, ‘Bapi Ebraham, yip mög niñmön, Lasaras nip hagö, ñimagö milö nipe ap ñig ap rauöm, dap ałab yip u ud niñjö, yip hain gañ. Mab u inöm, yip ilön kub yabiñ göp,’ a ga.

25 Hageia, Ebraham haga, ‘Ñi nöñ! Minöñ naböñ adö il yanj midmidän ñiñ u, ne nan aij aij ne udmidän, pen Lasaras nan naij naij nöp udmidöp. Pen miñi ram minöñ i, nipe hain aij miđö niñjöñ gi, nöp ilön kub gab.

26 God nipe moł kub yabiñ anj i gi la u me, hon nibi bi böñ lai rałä gun böñ lau nun rö lagöp; pen kale böñ lau rałä gimim böñ lai aumim rö lagöp,’ a ga.

27 Hageia, bi anibu haga, ‘Anig hagpan rö, Lasaras nip hagmön, nipe bapi yad ram amöm,

28 mam yad unbö mamid u kalip manö klö yabiñ hagö, ram minöñ ilön ke naij pör nöp göp aui auagöl,’ a ga.

29 Hageia, Ebraham haga, ‘Mosis abe, bi God manö hagep bi gau abe, manö kaliñ kliñ rikla u niñjöñ,’ a ga.

30 Hageia, haga, ‘Bapi, anig gagnaböl; pen nibi bi ap umöm uraköm, am hageinab me, niñjö hagöp, a göm, nan si nan naij gipal adö u, niñhön

gİNİG ANİG GİPUN, A GöM, ARÖ GİNABÖL,’ A GA.

³¹ Hageia, Ebraham haga, ‘Kale Mosis abe, bİ God manö hagep bİ gau abe, manö kalı kLİN RİKLA manö anıbu nİNJAGPAL RÖ, bİ ap umöm uraknab u, kale u rö nöp nİNJAGNABÖL,’ A GA,” A GA.

17

*Nan si nan naij gep magö u
(Mad 18:6-7; Mak 9:42)*

¹ Jisas bİ nİpe gau kalıp haga, “Bİ AP AKI NİBI AP NAGI NAIJ ADÖ U GöM, NİBI Bİ RİMNAp KALIP GASİ NÖ, KALE ABE NAGI NAIJ ADÖ ANIBU GöM AP LUG PAKNABÖL. Nagi adö anibu nöd gİMİDAL, MİNNİ GİPAL, HAINÖ U RÖ NÖP GİNABÖL. PEN NİBI Bİ KALE GASİ NAIJ NİNABÖL GAU, KALE İLÖN UNBÖ KE YABIŞ UDNBÖL.

² Pen bİ ap aka nİbi ap, nİpai gau añi ap anıg gİNİG GİNAB U, NİP KABÖ KUB WİD PAIB JAKEP KABÖ AP, UÑAM U HALÖ NAGI Lİ RİBİKÖM, DAM NİG SOLWARA YUBLAP U AJİ. NİHÖN GİNİG: NİPE KAMIÑ MİDÖM, NİPAI AP NİP Gö AP LUG PAKNAB U, İLÖN KUB YABIŞ UDNBÖL.

³ Anıb u, kale ke gasi nİñ aij gİMİM GİMİM.
“Nañin namam ne ap nan si nan naij gainim, nİp sİlik hagpe, nİhön gİNİG ANİG GİPIN, A GöM, GASİ NİJEINAB U, Gİ NAIJ GA ANIBU NİNMIM ARÖ GİMİM.”*

⁴ Nan kalöp rö rİMNAp GI NAIJ GöM, HAINÖ APÖM, NİHÖN GİNİG ANİG GİPIN, A GöM, HAGEINAB U, NAN NAIJ GA ANIBU NİNMIM ARÖ GİMİM. PEN NİN AÑI AP, ANİG Gö Gö UNBÖ MUDUN Jİñ U GİNİM U, U RÖ NÖP NİNMIM ARÖ GİMİM,” A GA.

* **17:3:** Mad 18:15

Niŋ udep magö u

⁵ Jisas anig hageia, b̄i manö nipe ud arep gau hagla, “Ne hanip gö, niŋ udep magö hon kub ginim,” a gila.

⁶ Hageila, Jisas kalip haga, “Niŋ udep magö kub wasö, niŋ udep magö kale mab masded magö pro yabił u rö nöp mideinab u, kale mab anibi, ił halö ju niŋ solwara aŋ au daŋ ran midai, a gitmim hagpe, hagnabim rö ginab.” *

B̄i wög git neb ap wög nipe

⁷ “Kale gasi nihön niŋbimj B̄i wög git neb b̄i ap miňöŋ naböŋ biňig ral piš göm, aka kaj sipsip muk piš göm, ado git ram auö, b̄i nap nipe u niŋ manö nihön hagnabj ‘Nöp kiyö lop u, ne aui asikmön nan magö nöŋ,’ a ginab aka?

⁸ Wasö. Anig hagnab. Nipe hagnab, ‘Walij udö auö, dip nagit u pit limön, niŋ nan yad gau dap nö niŋnam, hainö niŋ nan ne gau nöŋ,’ a ginab.

⁹ Kale gasi nihön niŋbimj B̄i wög git neb anibü, b̄i kub hagnab rö geinab u, b̄i kub manö aij rimnap niŋ hagnab akan Wasö. B̄i wög git neb nipe midöp u me, hagnab rö ginab.

¹⁰ Anig unbö rö me kale. God kalöp wög hag linab rö, git piš gitmim, hagnabim, ‘Hon nibi b̄i wög git neb aij wasö. Nan adö ap ke gagpun; wög hon ke gep u rö nöp gitpun,’ a ginabim,” a ga.

B̄i unbö siđun laj wös gitisa la gau, Jisas gö, kamij la

* **17:6:** Mad 17:20; 21:21

11 Jisas Jerusalem arnam a göm, ram mìnöŋ Sameria i, ram mìnöŋ Galili lödaŋ aŋ au ḡdaŋ am am,

12 ram riliŋ aglö ap ajo nɪŋöl gi, b̄i wös ḡisa la unbö s̄iduŋ laŋ, nɪp nable paköm, ke ke au daŋ m̄idöm,

13 meg magö dap ranöm hagla, “Jisas, B̄i Kub, hanıp mög nɪŋmön,” a giла. *

14 Hageila, kalıp haga, “Kale ammim, b̄i God nɪp nan sabe gep gau kalıp hañ kale gau yammim,” a ga. Anıg hagö, kale amöm, adan aŋ au arlö nɪŋöl gi, kalıp kamıŋ la. *

15 Pen kalıp anıg göl kamıŋ lö, b̄i Sameria nɪbö ap, nɪp kamıŋ la u nɪŋöm, manö kub hagöl gi, God hib u hagö adö arö nɪŋöl göm,

16 ado gi apöm, Jisas mideia söl ma ił au lug paköm, mulu adıŋ nɪpe ḡıyan gi mìnöŋ yan nɪŋöm, Jisas nɪp aij a ga.

17 Nɪpe anıg gö, Jisas haga, “Yad gası nɪŋbin e, b̄i unbö s̄iduŋ laŋ kamıŋ löp u, pen b̄i unbö ajıp laŋ gau mai?

18 B̄i r̄imnap nɪhön ḡinıg auagpalıŋ B̄i m̄ılö gau nɪbö, b̄i Juda wasö u nöp apöm God nɪp aij a göp ar?” a ga.

19 Jisas anıg hagöm b̄i anıbu nɪp haga, “Jisas yıp gö kamıŋ lıňab, a ḡımön, nɪŋ udpan rö, nöp kamıŋ löp aru,” a ga.

*God nɪbi b̄i udöm abad mideinab
(Mad 24:23-28)*

20 Pen nɪn ap b̄i Perisi gau Jisas nɪp hag nɪŋöm, “God nɪbi b̄i udöm abad mideinab nɪn anıbu nɪn

* **17:13:** Lep 13:45-46 * **17:14:** Lep 14:2-3; Jon 3:3; 18:36

mai aunab?” ö ḡila. Hageila, Jisas haga, “God n̄bi b̄ udöm abad m̄deinab, a ḡipim an̄bu, kin̄ r̄imnap gau, n̄bi b̄ abad m̄d m̄d, n̄n̄ aij ḡlō ḡlō, hainö kin̄ kale auö, n̄bi b̄ n̄p amgö n̄n̄öm, uri auöp, a ḡpal, unbö rö gagnab.

21 ‘M̄döp i,’ aka ‘M̄döp daŋ,’ hagagnaböl. N̄hön ḡin̄ig: n̄pe agam̄j apöm, aŋ̄ kalöp aui hadö m̄döp,” a ga.

22 An̄ig hagöm, b̄ n̄pe gau kalip haga, “Hainö gau, B̄ N̄i n̄pe auö n̄p n̄n̄un, a ḡimim, m̄dmagö kalöp b̄ig n̄öl nöp m̄dnab, pen n̄p n̄n̄agnabim.

23 N̄bi b̄ r̄imnap kalöp hagnaböl, ‘M̄döp i,’ aka ‘M̄döp daŋ,’ a ḡinaböl u pen manö an̄bu n̄n̄ö hagpal, a ḡimim, ḡi dö ḡi ammim, kalip aip aragmim.*

24 N̄hön ḡin̄ig: B̄ N̄i n̄pe aunab n̄n̄ u, aňim aňim udöm, mailö m̄löbö aröp n̄n̄bal u rö aunab.

25 Pen kale n̄bi b̄ miňi m̄dpim gai i, B̄ N̄i n̄pe n̄p iru n̄n̄mim, n̄p udagmim, n̄p marö kub yabih̄ n̄n̄abim.

26 B̄ N̄i n̄pe aunab n̄n̄ an̄bu, hadame nöp Noa m̄deia n̄n̄ u ga rö, ḡinab.

27 Noa m̄deia n̄n̄ u, n̄bi b̄ gau nan magö n̄n̄öl ḡi, n̄ig n̄n̄öl ḡi, n̄bi pen pen n̄öl ḡi, ḡi m̄dlö n̄n̄öl ḡi, Noa amilap apilap n̄ig magib kub raul m̄gan arlö n̄n̄öl ḡi, mön̄ asad kub yabih̄ alabin, a gö, n̄ig uł apöm n̄bi b̄ gau kalip magöñhalö ud yuö yuö umhakla.

28 Pen b̄ Lod m̄deia n̄n̄ u, Sodom n̄bi b̄ gau u rö nöp nan n̄n̄öl ḡi, n̄ig n̄n̄öl ḡi, nan gau s̄ikim

* **17:23:** Mak 13:21; Luk 21:8

göl git, nan wög adit̄n gau göl git, ram göl git, git
m̄dlö niñöl git, *

²⁹ Lod ram m̄nöñ anib̄u arö göm, ram m̄nöñ
m̄igan ap ke arö niñöl git, magö anib̄u nöp, mab
m̄itañ kub kumi kabö adö lañ niñöp apöm, Sodom
niñbi b̄i kalip magöñhalö in habik niñiñ ara.

³⁰ Bi ñiñ niñpe aunab niñin u, anig unbö rö nöp
gınab.

³¹ “Ñiñ anib̄u, niñbi b̄i ram adö lañ m̄daiöl u,
nan kale ram raul m̄igan yañ m̄idöp u udniñ
ram raul yañ aragnabol. Pen niñbi b̄i wög adit̄n
gau ajaiöl gau, nan riñnap udniñ ado git ram
aragnabol.” *

³² Lod niñbin niñp ga adö u nöp gasi niñmim, niñ
aij gitmim.

³³ Niñbi b̄i an, yad ke niñ aij gem kamit̄
m̄ideinabin a göm niñnab u, umnab; pen niñbi b̄i
an, Krais manö aij hagöp rö wög niñp git damem
umnabin a göm niñnab u, kamit̄ m̄ideinab. *

³⁴ Kalöp hagabin, niñin anib̄u sib̄ön yañ b̄i m̄ihöp
abañ adö añiñ ap haneinabil u, ap udem, ap arö
gınabin.

³⁵ Pen niñbi m̄ihöp wid magö pa jö ma jö lugatug
geinabil u, ap udem, ap arö gınabin.

³⁶ Bi m̄ihöp wög adit̄n gau wög git m̄ideinabil u,
ap udem, ap arö gınabin,” a ga.

³⁷ Jisas anig hageia, kale hagla, “Bi Kub, manö
hagabön anib̄u, ram m̄nöñ mai anig gitnab?” ö
gitla.

* ^{17:28:} Jen 18:20; 19:25 * ^{17:31:} Mad 24:17-18 * ^{17:33:} Luk
9:24

Hageila, Jisas haga, “Wal wayöŋ ap umöl mideinab au, yaur g̃ilgalö ñiŋöm ap sibaibai g̃inaböl,” a ga.

18

B̄i manö ud as̄ikep ap, n̄ibi adu ap

¹ Jisas, b̄i yad gau gas̄i iru ñiŋagöl, God n̄ip sabe göl ḡi nöp m̄idaiöl, a göm, kalip manö ap manö hod r̄iköm haga,*

² “Ram m̄inöŋ ap, b̄i kub manö ud as̄ikep b̄i ap mideinab. Pen b̄i an̄ibu, God n̄ip gas̄i u ñiŋagöm, n̄ibi b̄i gau kalip mög ñiŋagnab.

³ Pen n̄ibi adu ram m̄inöŋ an̄ibu n̄ibö ap, pör nöp apöm n̄ip hagnab, ‘B̄i kołmał yad ap manö halip u n̄iŋmön,’ a g̃inab.

⁴ An̄ig hagnab u pen b̄i manö ud as̄ikep b̄i kub an̄ibu manö n̄ipe u udagnab. Pen n̄ibi adu an̄ibu, n̄ipe pör pör apöm hag n̄iŋ gö gö, hainö b̄i kub an̄ibu hagnab, ‘Yad God n̄ip p̄iñiŋ gagpin; n̄ibi b̄i gau kalip mög ñiŋagpin;

⁵ pen n̄ibi kañiñ i ȳip pör pör apöm hag n̄iŋ gö gö ȳip iru göp u me, yad am manö kub an̄ibu n̄iŋnam,’ a g̃inab,” a ga.

⁶ B̄i Kub an̄ig hagöm haga, “B̄i manö ud as̄ikep an̄ibu n̄ibi b̄i mög gaga, pen n̄ipe manö n̄ihön haga u n̄iŋ aij g̃imim.

⁷ Kale gas̄i n̄ihön n̄iŋbimŋ God n̄ipe n̄ibi b̄i n̄ipe ke hag l öp gau, s̄idö an̄ s̄ibön yaŋ n̄ip sabe geinaböl u, manö kalip n̄iŋöm mög ñiŋagnab, a g̃imim, n̄iŋbimŋ Kale m̄iłö padö abadnaböl, a g̃imim, n̄iŋbim?

* **18:1:** Kol 4:2; 1De 5:17

8 Yad kalöp hagabin, nipe manö hagnaböl anibu nijöm, kalip mög nijöm, yijid nöp bi kolmał kale git naij ginaböl gau adan pit ginab. Pen Bi Ni nipe münöj naböj il i ado git aunab nin u, nibi bi rimnap nip nij udöl git mideinaböl aka wasö?” ga.

Bi Perisi ap, bi dakis udep ap

9 Nibi bi rimnap, hon nibi bi aij, nibi bi rimnap gau nibi bi naij, a göm, nijla rö, Jisas kalip manö ap manö hod riköm haga,

10 “Bi Perisi ap, bi dakis udep ap, God nip sabe ginig, God sabe gep ram u arnabil.

11 Bi Perisi anibu, an nipe gau nöp God nip sabe göm hagnab, ‘Nöp aij yabit a gabin. Yad bi rimnap gitpal rö, nan aij iru nöp udem, nan si udem, nibi si udem, gagpin. Yad bi dakis udep inbö i rö wasö.

12 Wik pör pör, nin mihop nan magö niñagpin halö. Pör nan yad unbö sidun laj udem, nöp anit nibö ap nibin,’ a ginab. *

13 Pen bi dakis udep anibu, nip nable gö, kumi kabö adö laj niñagöm, ke ke au dan ubör yihöj göm, pabit nipe ke paköm, gasi iru nijöm hagnab, ‘God, yad bi nan si nan naij gitpin u, yip mög niñmön,’ a ginab. *

14 Kalöp hagabin, bi dakis udep u anig hago, God nip, nan si nan naij gitpan u niñem arö ginabin, a ginab. Pen bi Perisi u nip God anig hagagnab. Niñön ginig: nibi bi hib kale ke dap rannaböl gau, God gö ap lug paknaböl. Pen nibi

* **18:12:** Ais 58:2-3; Mad 23:23 * **18:13:** Sam 51:1

bi ana udnaböл gau, God gö kale hib mideinab,”
a ga. *

*Jisas ñi pai pro gau kalip ud niñja
(Mad 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ Nibi bi gau, Jisas ñi pai pro hanip gai i ud niñjan a göm, daueila. Jisas kalip ud niñö niñöl gi,
bi nipe gau anig gajal u niñöm, nibi bi anib gau
kalip siłik hagom hagla, “Kale unbö gagmim,” a
giла.

¹⁶ Jisas pen ñi pai anib gau wiñ alö aueila,
bi nipe gau kalip haga, “Nihön giniг kalip anig
hag gabimj Ñi pai pro anib gau arö gipe yip
aulan. God nibi bi udöm kumi kabö adö laj abad
mideinab u, ñi pai pro anib gau rö mideinaböl,”
a ga.

¹⁷ God Manö hag ñöm anig göl midöp a geinaböл
u, ñi pai pro gau God Manö anibu niñöm, yinid
niñ udnaböл. Anib u, yad kalöp niñö hagabin,
nibi bi ñi pai pro yip niñ udpal rö, niñ udeinaböл
gau, God kalip udöm abad mideinab. Pen nibi bi
ñi pai pro yip niñ udpal rö, niñ udageinaböл gau,
God ram minöñ nipe au aragnaböл. *

*Juda bi kub ap nan iru mideia
(Mad 19:16-22; Mak 10:17-22)*

¹⁸ Juda bi kub ap Jisas mideia au apöm haga,
“Bi manö hag ñeb bi aij yad. Yad nihön gem, pör
midep u udnam?” ö ga. *

¹⁹ Hageia, Jisas haga, “Yip nihön giniг, ‘Bi aij,’
a gipan? Nibi bi ap aij midagöp; God añi me Bi
aij midöp.

* **18:14:** Mad 23:12 * **18:17:** Mad 18:3 * **18:18:** Luk 10:25

20 Pen ne God lo manö u nɪŋban: ‘Nɪbi si bɪ si gagmim; wip alagmim; nan si udagmim; manö kub hagnaböl gau am manö piral hagagmim; name nap hagmil adö u nöp nɪŋmim, hain gɪmim,’ ” a ga. *

21 Anıg hageia, bɪ anıbu haga, “Yad nɪ pro nöp rɪkem, lo manö adö anıb gau magöñhalö gɪ dap dap, mɪñi nɪn i u rö nöp gɪ mɪdpin,” a ga.

22 Jisas manö anıbu nɪŋöm haga, “Nan añi ap nöp gagpan. Nan ne gau magöñhalö sɪkim gɪmön, mani udmön, nɪbi bɪ mög gep rö gau kalıp nɪmön me, mɪd aij gep ne u mideinab God ram mɪnöñ kumi kabö adö lañ au. Hagpin rö gɪmön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga.

23 Juda bɪ kub anıbu, mani nan nɪpe gau iru nöp mideia rö, Jisas manö anıbu hagö, nan nɪpe hib gö, gasɪ mɪlö la.

24 Gasɪ mɪlö leia u, Jisas nɪp nɪŋöm haga, “Nɪbi bɪ nan iru mideinab gau, ułham yabił God nɪbi bɪ nɪpe mɪdlö, kalıp udöm, ram nɪpe au abad mɪdnab.

25 Kaj kamel gau kalı mauöl nagı yubal mɪgan u arníg, ułham arnaböl u pen nɪbi bɪ ułpö kɪhno nan gau iru nöp mɪdöp gau, God ram mɪnöñ nɪpe u ułham yabił arnaböl,” a ga.

26 Anıg hageia, nɪbi bɪ mideila gau hagla, “Manö hagabön anıbu, God nɪpe nɪbi bɪ ap ud kamın yunım rö lagöp aka nɪhön?” ö gɪla.

27 Hageila, Jisas haga, “Adö rɪmnap nɪbi bɪ göl rö lagöp u pen God nɪpe gɪnɪg, gɪnɪm rö nöp löt,” a ga.

* **18:20:** Eks 20:12-16; Dud 5:17-20

28 Anig hageia, Pida hada, “Nöŋ! Ram nan hon gau magöŋħalö arö gun, nöp aip nöp se għajmidun,” a ga.

29 Hageia, Jisas kalip hada, “Kalop nħejjō hagabin, nħbi bie, God manö aij nipe u ud ajaiun, a göm, ram, nħbin, nħmam, nħme nap, nħi pa kale gau arö għinaböl gau, God kalip hau għannab.

30 Mifni mid-pun nħin an i, God nipe kalip abad mid aij gö, nan kale gau, nħbi bi kale gau iru nöp mideinab. Pen nħin hain u, nipe aip pör pör nöp mideinaböl,” a ga.

Jisas kauyan, “Yip al pak lilo, umem uraknabin,” a ga

(Mad 20:29-34; Mak 10:46-52)

31 Jisas bi nipe unbö mīgan lan kalip dam goġi gau amöm hada, “Nħejim. Mifni Jerusalem arabun. Amjaknabun u, Bi Ħi nipe nipp, God manö hagep bi gau hadame nöp God Manö u kal kliñ rikom hagħla rö nöp għinaböl. *

32 Nipp udöm, bi Juda wasö gau nħimago adö kalip lilo, nipp hag juomm, nħlou löl göm, kiñu alöm, nagħi ud pakom, böq nöp al pak linaböl. *

33 Pen nħin mihop mid-döm, ruo nħin mihau nigaq u kauyan uraknab,” a ga.

34 Pen Jisas anig hageia, bi nipe gau gasi p-iż-żejt hiġ-knimm rö lagħo, manö hagħab adö u, a göm, nħnejja. *

Jisas bi amgħi we ga u gö, amgħi nħil nħejha
(Mad 20:17-19; Mak 10:32-34)

* **18:31:** Luk 24:44 * **18:32:** Luk 9:22,44 * **18:34:** Mak 9:32

³⁵ Pen hain, Jisas am Jeriko amjakö nɪŋöl gῖ, bî amgö we ap mîdeia. Bî anîbu nîpe adan goł au asîk mîdöm, mani nan nîm, a göm, asîb gî mîdeia.

³⁶ Nîbi bî iru nöp manö hag padilö nɪŋöl gî, nîbi bî rîmnap kalîp hag nîŋöm haga, “Nîhön gaböl?” ö ga.

³⁷ Hageia hagla, “Jisas bî Nasared nîbö u apöm padiab,” a gîla.

³⁸ Anîg hageila, nîpe wîñ kub alöm haga, “Jisas, Depid Nî nîpe, yîp mög nîŋmön!” a ga.

³⁹ Hageia, nîbi bî padieila gau nîp hag göm hagla, “Nîhön gînîg ap ranabön? Agamîj mîd!” a gîla. Anîg hagla u pen nîpe agamîj mîdageia. Wîñ kub yabîl alöl gî haga, “Jisas, Depid Nî nîpe, yîp mög nîŋmön!” a ga.

⁴⁰ Hageia, Jisas nîŋöm pîdöñ göm, nîbi bî gau kalîp haga, “Panjîd söl aui dauim,” a ga. Hagö, panjîd daueila haga,

⁴¹ “Nöp nîhön gînam?” ö ga.

Hageia haga, “Bî Kub, yîp gö amgö magö u kauyan nîŋin,” a ga.

⁴² Hageia, Jisas nîp haga, “Jisas yîp gö, amgö magö ñîl nîŋnabin, a gîmön, gasî nîñ udpan rö, amgö magö ñîl nöñ,” a ga.

⁴³ Hagö, magö anîbu nöp amgö ñîl nîŋöm, God hib nîpe u hagö adö arö nîŋöl göm, Jisas areia au hain ga. Nîbi bî magöñhalö Jisas ga anîbu nîŋöm, God hib nîpe u haglö adö ara.

19

Sakias, bî dakîs udep ap

¹ Jisas Jeriko amöm, aŋ anîb au ap padia.

² Pen Jeriko au, bi mani nan gau iru middmiddöp ap, bi dakis bi udmidal gau kalip magöñhalö abad middmiddöp. Hib nipe Sakias.

³ Jisas daun aŋ au padio ninjöl gi, nibi bi iru nöp ap ninjnig geila. Sakias nipe bi ulep magö u me, Jisas bi aigale bi rö middöp u ninjin, a göm, ninja u pen ninjaga.

⁴ Anig gö, nipe nöd gi dö gi am mab ur ap ran adö laŋ amöm, Jisas auaia padö jinj ninjöl gi mideia.

⁵ Jisas pen mab ran mideia il anib au apöm, gilaŋ gi ninjöm, Sakias nip haga, “Sakias, ne yinjid i lug! Miñni am ram ne u aip mideinabin,” a ga.

⁶ Hageia, Sakias il yaŋ lugöm, miñ miñ göl gi, Jisas nip ut gi dam ram nipe ud ara.

⁷ Nibi bi gau ga anibu ninjlö mulu lugö hagla, “Bi anibu am bi nan si nan naij göp ram u hannig arab,” a gila. *

⁸ Pen Sakias uraköm, Jisas nip haga, “Bi Kub, ne nöj! Miñni nan yad gau nime li böŋ u lem, böŋ u nibi bi mög gep rö gau kalip ninnabin. Pen yad nöd pir alem, nibi bi rimnap nan kale si udnö rö löp gau pen ninnabin, a gem, nan añit ap si udnö rö, pen mihau mihau ninnabin; pen nan mihöp si udnö rö, pen unbö raleb jinj u ninnabin. Anig gi dam dam magöñhalö naböŋ ral pis gem, arö ginanabin,” a ga. *

⁹ Hageia, Jisas haga, “Bi i Ebraham nit nipe ap. Uri God nipe yam ram aui hanbal nan si nan naij gipal gau ninjöm arö göm ud kaminj yuöp. *

* **19:7:** Luk 15:2 * **19:8:** Eks 22:1; Nab 5:6-7 * **19:9:** Ap 16:31;
Luk 13:16

10 Bi Ŧi n̄pe aua u, n̄bi bi hir ḡpal gau, kalip ułhai n̄hem ud kamıñ yunam, a göm, aua,” a ga.
*

*Bi unbö s̄iduñ laj mani udla u, manö hod r̄iköm
haga*

(Mad 25:14-30)

11 Pen n̄bi bi anib gau, Jisas me, Bi Kub pör abad m̄dpun u, Jerusalem arö, n̄p kin̄ hag l̄no, hanip abad m̄dö, m̄d aij yabił ḡinabun, a göm gası u n̄ıňla. Jisas, gası kalpe n̄ıňla anibu, ke n̄ıňjom, kalip manö ap halö hod r̄iköm haga.

12 Jisas manö hod r̄iköm haga, “Bi kub ap, bi kub abad m̄dep yad m̄döp au arnö, ȳp kin̄ hag lö, ado ḡi apem, n̄bi bi ram m̄nöñ yad gai i kalip kin̄ abad m̄deinam, a göm, ram m̄nöñ m̄lö kub gau arnab.

13 Pen nöd bi wög gep n̄pe unbö s̄iduñ laj kalip wiñ alö aueinabol, bi kub n̄pe kabö magö gol añi añi ke ke n̄me löm hagnab, ‘Mani ñabin i udmim, s̄ikim ḡi ado malo ḡimim, iru ud l̄mim; hainö yad kauyan aunabin,’ a ḡinab.

14 Anig hagöm arnab u, pen n̄bi bi ram m̄nöñ n̄pe abad m̄deia gau, n̄p mulu lugö n̄ıňöl göm, bi r̄imnap hag yulö, hain amöm, bi kub yabił u n̄p hagnabol, ‘Bi anib n̄pe kin̄ hon m̄dagnab,’ a ḡinabol.

15 “Pen bi kub yabił u manö kale u udagöm, bi kub anibu n̄p kin̄ kale hag l̄nab. Anig gö, n̄pe kauyan ado ḡi apöm, bi wög ḡi ñeb n̄pe gau kalip wiñ alö aueinabol, kin̄ kale u hagnab, ‘Kabö magö

* **19:10:** Luk 15:4; Jon 3:17; 1Di 1:15

gol ñibin gau, kale ud s̄ikim ḡi ado malo ḡimim,
pen aigöl ḡi udpim?’ ö ḡinab.

¹⁶ Hagö, b̄i nöd u apöm hagnab, ‘B̄i kub, kabö
magö gol añi yip ñina u, s̄ikim ḡi ado malo gem,
pen unbö s̄iduŋ laŋ kabö magö gol udpin,’ a
ḡinab.

¹⁷ Hageinab, b̄i kub n̄ipe u hagnab, ‘Ne ḡi aij
ḡipan. Nan pro u ñinö wög ḡi aij ḡipan rö,
m̄iñi daun kub unbö s̄iduŋ laŋ nöp hagnö, abad
m̄ideinabön,’ a ḡinab. *

¹⁸ Pen b̄i ap apöm hagnab, ‘B̄i kub, kabö magö
gol añi yip ñina u, s̄ikim ḡi ado malo gem, pen
unbö mamið u kabö magö gol udpin,’ a ḡinab.

¹⁹ Hageinab, b̄i kub n̄ipe u hagnab, ‘Ḡipan
an̄bu rö, m̄iñi daun kub unbö mamið u nöp
hagnö, abad m̄ideinabön,’ a ḡinab.

²⁰⁻²¹ Pen b̄i wög gep n̄ipe ap apöm hagnab, ‘B̄i
kub, yad nöp n̄ibin. Ne b̄i kal yabił. N̄ibi b̄i
r̄imnap nan kale gau, ne s̄ikim ḡi aij ḡimön wasö,
rau p̄iñi ḡimön rö udpan. Nan wög ułham ḡi
yimbal gau, ne klö ḡimön nöp ñiñban. An̄b u,
yad nöp p̄iñi gem me, kabö magö gol añi yip
ñina u, dam apo rin ugan ḡi l̄inö m̄ideia. Magö
gol añi ne u m̄iñi daubin i,’ a ḡinab.

²² Hageinab, b̄i kub n̄ipe u hagnab, ‘Manö ne
hagpan u ud ado gem, manö kub ne aip hagnabin.
‘Ne b̄i kal yabił, n̄ibi b̄i r̄imnap nan kale gau, ne
s̄ikim ḡi aij ḡimön wasö, rau p̄iñi ḡimön rö udpan;
nan wög ułham ḡi yimbal gau, ne klö ḡimön nöp
ñiñban,’ a ḡipan ar?

²³ An̄b u, n̄ihön ḡinig kabö magö yad u dam

* ^{19:17:} Luk 16:10

beg pasbuk lö, ado gɨ apem sinij r̄imnap halö udagpin?’ ö ḡinab.

²⁴ Anig hagöm, bɨ söl au m̄ideinaböl gau kalip hagnab, ‘Kabö magö gol yad u piłi gɨ udmim, bɨ au kabö magö gol siduŋ laŋ m̄idöp u n̄ip ñim,’ a ḡinab.

²⁵ Hageinab hagnaböl, ‘Bɨ kub. N̄ipe kabö magö gol siduŋ laŋ hadö m̄idöp!’ a ḡinaböl.

²⁶ Hageinaböl hagnab, ‘Kalöp hagabin, pör n̄ibi bɨ nan kale iru m̄ideinab gau r̄imnap halö udnaböl, pen n̄ibi bɨ nan kale pro pro m̄ideinab gau ḡilö, nan pro anibu böŋ nöp lug li arnab.’ *

²⁷ Pen n̄ibi bɨ yip n̄injö mulu lugö, bɨ anibu n̄ipe kiŋ hon m̄idageinab, a ḡila gau, kalip am dapim, amgö ilö adö yad aui al pak lim,’ a ḡinab,’ a ga.

*Jisas Kiŋ rö Jerusalem ara
(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)*

²⁸ Jisas kalip manö anibu hagöm, bɨ n̄ipe gau aip Jerusalem arun, a göm, n̄ipe nöd ga.

²⁹ Am am Olip Dum au, ram riłig aglö Bedpagi Bedani got au söl amjaköm, bɨ n̄ipe m̄ihöp kalip nöd hag yuöm haga,

³⁰ “Ram riłig aglö m̄igan lödaŋ ammil n̄injabil, kaj donki marep n̄ibi bɨ ud ajagpal ap, nagi adik liliö m̄ideinab u, hubik daumil.

³¹ Pen n̄ibi bɨ r̄imnap apöm, ‘Kaj donki u n̄ihön ḡinig hubik ud arabil,’ a gaiöl u, hagmil, ‘Bɨ Kub u wög m̄idö halip hag yuajip, udnig aubul,’ a ḡimil,’ a ga.

³² Anig hagö, ammil n̄injö, haga rö nöp m̄ideia.

* **19:26:** Mad 13:12; Luk 8:18

33 Am nagi hubik gilö niñöl gi, bi kaj donki nap niñö gau apöm hagla, “Kaj donki marep u niñön ginig giminil nagi hubikabil?” ö gila.

34 Hageila haglö, “Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, apul nagi hubikabul,” a gilö.

35 Anig hagmil, kaj donki marep anibu nagi hubikmil, ut gi dam Jisas mideia au amjakmil, walij kale bad rimnap ud jumil, ud kaj donki adö u lilmil, Jisas nip ud kaj donki adö anib laj lila.

36 Jisas donki adö laj asikom, adan adö u arö niñöl gi, nibi bi gau walij nan kale rimnap dap adan adö anibu lilo niñöl gi, kaj donki Jisas asik mideia anibu walij nan kale adö anibu abö göl gi abö göl gi ara.

37 Am am Jerusalem sösöl gilö niñöl gi, Olip Dum adan ramö giyan gep ka au, nibi bi nipe gau iru yabit nöp, magöñhalö nip miñ miñ yabit göl gi, nan niñön niñön ga gau gasi u niñöl gi, wiñ kub alöl gi, God hib nipe dap ranöm hagla,

38 “Bi Kub nipe Kij hanip hag yuö auöp i,
God nip ud aij ginim!

God ram minöy kumi kabö adö laj au,
hibur hain hain magö u nöp midöp.

God nipe adö i gilan midöm,
nipe mailö aij unbö ke halö midöp,” a gila. *

39 Anig haglö niñöl gi, bi Perisi rimnap aij anib au mideila gau, Jisas nip hagla, “Manö hag ñeb bi. Nibi bi ne gau kalip hag gö, anig unbö rö hagagla,” a gila.

* **19:38:** Sam 118:26; Luk 2:14

40 Hageila, Jisas pen haga, “Kalöp hagabin, kale manö anibu rö hagageinaböl u, kabö gau ke wiñ alnaböl,” a ga.

Jisas Jerusalem niñöm miłön ga

41 Jisas Jerusalem sösöl göl gi, daun kub anibu niñöm, amgö ñig lugö niñöl gi haga,

42 “Ram mìnöñ Jerusalem i, kalöp mög yabił niñabin. Yad kalöp ud God aip jím ñem, hibur hain hain magö u kalıp ñinig aunö u niñbep u, aij yabił gitböp. Pen miñi kale niñagmim, amgö we rö midpim.

43 Hainö bi kołmał kale apöm, daun kub kale i, ulñin li gitgabö git midöm,

44 apöm gi naij yabił gitlö, wög waryö, ram gau magörjhälö, kabö ap kabö ap adö lan waköm midageinab; niñbi bi, niñpai, kabö waryö raul aŋ yan mideinaböl gau ram halö pa jö ma jö git yunaböl. God kalöp udniç auöp niñ i niñagpim u me, anig gitnab,” a ga. *

*Jisas God sabe gep ram raul miğan yan ara
(Mad 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)*

45 Jisas anig hagöm, God sabe gep ram u amöm, niñbi bi sükim geila gau kalıp hag höñ yuöl git haga,

46 “God Manö u kalıp kliñ ritküm hagla, ‘Ram yad u, yip sabe gep ram mideinab,’ a gitla u pen kale sükim git gitpe gitpe, niñbi bi nan si udöm, dap pi göl hanbal ram ap rö löt,” a ga.

47 Pen Jisas nipe pör pör, niñ añi añi am God sabe gep ram raul miğan u, niñbi bi gau kalıp manö hag niñmidöp. Bi God niñ nan sabe gep

* **19:44:** Luk 21:6

bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, bi manö ud asikep gau, nip al pak lun, a göm, gasi anit u nineila.*

⁴⁸ Anig gasi niŋla u pen nibi bi magöŋhalö, manö aij nipe niŋun, a göm, nip ñiñi lilö niŋöl gi, kale Jisas nip al pak löl rö laga.

20

“Nöp an hagö anig gi ajabön?” ö gila

(Mad 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Pen ñin an anib au, Jisas nipe God sabe gep ram raul migan u amöm, nipe nibi bi ud God aip jim ñöл liinab manö aij u hag ñi mideia niŋöm bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi manö ud asikep gau abe aula.

² Apöm nip hagla, “An nöp hagö, ne apön anig gi ajabön?” ö gila.

³ Hageila haga, “Yad kalöp pen hag nineb ap hag niŋnig gabin.

⁴ Jon nibi bi gau kalip ñig pak ñimidöp u, God nip hagö anig ga aka gasi nipe ke niŋöm ga?” ö ga.

⁵ Hageia, kale ke hag niŋ hag niŋ göm hagla, “God hagö, Jon nibi bi gau kalip ñig pak ña,’ a ginabun u, nipe hagnab, ‘Anib u, manö nipe u ninhön ginig udagpim?’ ö ginab.

⁶ Pen, ‘Jon gasi nipe ke nöp niŋöm, nibi bi gau kalip ñig pak ña,’ a geinabun u, nibi bi gai i, God nipe Jon manö hagep bi nipe rö hag lö apöm

* **19:47:** Luk 21:37

gaia a göm nıñbal rö, kal juöm hanıp kabö ju pak lınaböl,” a gıla.

⁷ Pen kale gası anıbu nıñöm, Jisas nıp pen hagla, “Jon apöm nıbi bı gau kalıp manö hag nööm, nıg pak nööm ga u, hon nıñagpun, God hagö ga aka gası nıpe ke ga u nıñagpun,” a gıla.

⁸ Anıg hageila, Jisas kalıp haga, “Kale yıp pen hag nıagpim rö, yad pen an hagö apem gabin u, kalöp u rö nöp hag nıagnabin,” a ga.

Bı wain wög adıñ abad mideila gau, manö hod rıköm haga

(Mad 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Jisas nıbi bı gau kalıp manö hod rıköm haga, “Bı ap wain wög adıñ ap gı yımöm, nıbi bı rımnap hag löm, am ram mıñöñ mılö gau mideinab.” *

¹⁰ Pen wain magö po gınab magö u, bı nıpe ap hag yuöm hagnab, ‘Am nıbi bı wain wög gı mıdpal gau kalıp hagö, wain magö yıp rımnap nılö daumön,’ a gınab. Hagö amjakö, nıbi bı wain wög gı mideinaböl gau nıp pak pak löm, yıharıñ hag yulö ado gı aunab.

¹¹ Anıg gılö, bı wain wög nap nıbö u, bı ap pen hag yuö arnab. Areinab nıp u rö nöp pak pak löm, yıharıñ hag yulö ado gı aunab.

¹² Anıg gılö, bı hainbö ap hag yuö amjakö, nıp mıñu magö paköm, tıp gı dam höñ au yan yunaböl.

¹³ Anıg gılö, bı wög adıñ nap nıbö u hagnab, ‘Yad ai gınamıñ Ñı mıdmagö yad u yunabin u,

* **20:9:** Ais 5:1

manö n̄ipe hageinab rö n̄ηjöl rö l öp,’ a göm yunab.

14 Yu ö amjakö, n̄ibi b̄i wain wög ḡi m̄ideinaböl an̄ib gau hagnaböl, ‘N̄i auöp i, nap wain wög u n̄ipe udnīm rö l öp. N̄ip böj nöp al pak lun, hon udun,’ a ḡinaböl.

15 An̄ig hagöm, n̄ip t̄ip t̄ip ḡi dam höj gau amöm, böj nöp al pak l̄ilö umnab.

“Pen an̄ig geinaböl u, b̄i wög adīn nap n̄ibö u kalip n̄ihön ḡinab?

16 N̄ipe apöm, n̄ibi b̄i an̄ib gau kalip al pak löm, wög adīn an̄ibu n̄ibi b̄i r̄imnap kalip pen hago abad m̄ideinaböl,” a ga.

Jisas an̄ig hageia, n̄ibi b̄i n̄iñ m̄ideila gau hagla, “Hagpan an̄ibu rö gagn̄im!” a ḡila.

17 Hageila, Jisas kalip n̄iñ gusgus göm haga, “An̄ig hagpim u pen an̄ib u, God Manö kalip kliñ r̄ikla adīn ap r̄ik n̄iñmim il u ȳip hag n̄iñmim. Adīn hagabin an̄ibu an̄ig göl m̄idöp,

‘B̄i ram gep gau, kabö ap aij gagn̄im a göm arö ḡila u

pen miñi ram padö aŋ yan u b̄inig n̄öl m̄idöp,’ a ḡila.

18 “N̄ibi b̄i an an ap lug kabö adö an̄ibu paknaböl gau, kalip böj nöp pa jö ma jö ḡi l̄inab. Pen kabö an̄ibu p̄ig ju ap lug n̄ibi b̄i pak r̄ibiknab u, kalip böj nöp paib waib jö ḡi l̄inab,” a ga. *

19 Jisas an̄ig hageia, han̄ip nöp hagab a göm, b̄i lo manö hag n̄eb b̄i gau abe, b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub gau abe, uri nöp n̄ip manö kub hagun

* **20:18:** Ais 8:14-15

a göm nɪŋla u pen nɪbi bɪ iru nöp nɪŋ mɪdeila gau nɪŋöm, pɪñɪŋ göm arö gɪla.

*“Rom bɪ kub Sisa nɪp dakɪs ñun aka wasö?” gɪla
(Mad 22:15-22; Mak 12:13-17)*

²⁰ Pen Jisas nɪp aige göl gun dam manö kub hagnɪg arun a göm, am nɪbi bɪ rɪmnap kalıp mumug göm hagla, “Kale nɪbi bɪ aij rö halu lɪmim, am manö pir pir almim, nɪp manö rɪmnap hagpe, pen nɪhön hagainɪm nɪŋjun, nɪp dam gapman bɪ manö kub ud asɪkep u ud arnabun,” a gɪla. *

²¹ Anɪg haglö, amöm nɪp manö rɪmnap piral hagöm hagla, “Manö hag ñeb bɪ, hon nɪŋbun ne böŋ lap nöp aragpan; kabö göl nöp hagpan. God Manö u nɪbi bɪ gau kalıp hag ñɪban u, u rö nöp kabö göl nöp hagpan.

²² Anɪb u, hon nɪhön gun? Rom gapman bɪ kub Sisa nɪp dakɪs ñun aka wasö?” gɪla.

²³ Kale manö pir pir hagla anɪbu nɪŋöm, Jisas kalıp haga,

²⁴ “Mani dakɪs ñɪbal anɪbu ap yɪp ud yambe nɪŋjɪn,” a ga. Hageia, ud yamla nɪŋöm haga, “Mani ba u, ana an rö mɪdöpɪn Hib kalı kliň rɪkla anɪbu, an hib rö mɪdöp?” ö ga.

Hageia hagla, “Sisa ana nɪpe u mɪdöm, hib nɪpe u mɪdöm göp,” a gɪla.

²⁵ Hageila, kalıp haga, “Anɪb u, Sisa nan nɪpe mɪdainɪm, Sisa nɪp ñɪmim. God nan nɪpe mɪdainɪm, God nɪp ñɪmim,” a ga.

²⁶ Jisas nɪpe nɪbi bɪ mɪdeila aŋ anɪb au anɪg hageia, manö nɪpe rɪb juöl rö lagö, gasɪ iru nɪŋöm manö ap hagagla.

* **20:20:** Luk 11:54

*Nibi bî uraknaböl u, hag niñeb ap
(Mad 22:23-33; Mak 12:18-27)*

²⁷ Sadyusi gau, nîbi bî umööm urakagnaböl a göm, gasî u niñmidal. Pen Sadyusi bî rîmnap Jisas mîdeia au apöm, nîp hag niñeb ap hag niñla.

²⁸ Hag niñjom hagla, “Manö hag ñeb bî. Mosis manö ap hanîp kalî kliñ rîkön haga, ‘Bî ap nîbi udöm, ñî pai yag dapöm wasö yîharîñ umnab u, nîmam nîpe ap pen nîbi anîbu udöm, ñî pai nîpe u, a göm, yag daunîm,’ a ga.

²⁹ Anîb u, bî il halö unbö mudun jîñ u mîdeinaböl. Nîmam nöd u nîbi udöm, ñî pai yag dapöm wasö yîharîñ umnab.

³⁰ Umö, nîmam yîgwö añ nîbö u pen nîbi anîbu udöm, u rö nöp ñî pai yag dapöm wasö, yîharîñ umnab.

³¹ Anîg gö, nîmam yîgwö nîgañ nîbö u pen nîbi anîbu udöm, u rö nöp ñî pai yag dapöm wasö, yîharîñ umnab. Anîg gi dam dam, nîmam unbö mudun jîñ magöñhalö ñî pai yag dapöm wasö yîharîñ umnaböl.

³² Hainö nîbi anîbu u rö nöp umnab.

³³ Pen umööm uraknaböl a giñpan u, nîbi añi anîbu bî nîpe unbö ud mudun jîñ lînab u, hainö bî an nîbi mîdeinab?” ö giña.

³⁴ Hageila, Jisas kalîp haga, “Mîñi mîdpun ñîn i, nîbi gau bî udpal, bî gau nîbi udpal.

³⁵ Pen nîbi bî God gö urakön, ram nîpe kumi kabö adö lañ au arnaböl gau, nîbi gau bî udagnaböl, bî gau nîbi udagnaböl.

³⁶ Pen kale kauyan umagnaböl; ejol gau rö pör pör nöp kamîñ mîdeinaböl. Kale uraknaböl u me, God ñî pai nîpe mîdeinaböl.

37 N̄ibi b̄i umöm urakpal manö u, Mos̄is u rö nöp mab ineia aiud u hagöm kal̄i kliñ r̄ika. Mos̄is manö an̄bu kal̄i kliñ r̄iköm haga, ‘B̄i Kub n̄ipe Ebraham, Aisak, Jekop, God kale m̄idöp,’ a ga.

38 N̄ibi b̄i nöd umla gau, ‘God kale m̄idöp,’ a ga rö, hon n̄iñbun, n̄ibi b̄i nöd umla gau uri kam̄iñ m̄idpal. God n̄iñöb, n̄ibi b̄i n̄ipe magöñhalö kam̄iñ m̄idpal,” a ga.

39 Jisas anig hageia, b̄i lo manö hag ñeb b̄i r̄imnap hagla, “Manö hag ñeb b̄i, manö kabö göl nöp hagpan!” a gitla.

40 Manö hag aij ga an̄bu n̄iñöm, p̄iñiñ göm, hainö manö r̄imnap n̄ip hag n̄iñagla.

“N̄ihön ginig yip Mesaia a göm n̄iñagpal?” ö ga

41 Pen Jisas kalip haga, “N̄ibi b̄i gau n̄ihön ginig, Mesaia u Depid ñi n̄ipe u nöp m̄idöp, a gitpal?

42 Depid n̄ipe ke God Manö adiñ Sam a gitpal u kal̄i kliñ r̄iköm haga,

‘B̄i Kub n̄ipe B̄i Kub yad n̄ip haga,

“Ne ñimago yijig yad lau adö asik m̄idmön;

*

43 m̄id damöm yad kołmał ne gau kalip gitnö, ma mo ne gau kalip abö git r̄ibiknabön,” ’ a ga.

44 Pen Depid n̄ipe Mesaia u n̄ip, ‘B̄i Kub yad,’ a ga rö, n̄ihön ginig, Mesaia u Depid ñi n̄ipe u nöp m̄idöp, a gitpal?” ö ga.

*Lo manö hag ñeb b̄i gau gitpal rö gagmim, a ga
(Mad 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)*

45 N̄ibi b̄i gau n̄iñmidlö n̄iñöl git, Jisas b̄i n̄ipe gau kalip haga,

* **20:42:** Sam 110:1

46 “Kale lo manö hag ñeb bì gau gipal rö gitim
rö lop u, nij aij gitim. Kale gipal adö u, hon gau
ajno hib hon u nöp ñilanj a göm, walij mitlö rol
göm, nibi bì gau aip magum gitlö, nibi bì gau kalip
nijom, ‘Bì kub auabim e!’ gitaböl u, mitñ mitñ
gitaböl; Juda magum gep ram gau amom, bì kub
asikpal sea adö u asikpal; pen nan kub ñijnaböl
nín u, am bì kub asikpal ka u nöp asiknaböl.

47 Bì lo manö hag ñeb bì gau, nibi palpat ram
nan kale gau si udöm, God nip sabe gitabun u,
nibi bì nijol, a göm, manö mitlö kub pir pir adö
rimnap hagpal. Anig gitpal u, hainö ilön kub ke
yabit udnaböl,” a ga.

21

Nibi adu ap God nip nan kub ña
(Mak 12:41-44)

1 Jisas God sabe gep ram raul mitgan am midöm
nija, nibi bì mani halö gau mani rimnap dap
mab ij mitgan u yueila.

2 Pen nibi adu mög gep rö ap mani ati pro magö
mithop dap yua.

3 Anig ga nijom Jisas haga, “Yad kalip nijö
hagabin, nibi bì rimnap mani pro yubal; pen nibi
adu mög gep rö i mani niye kub yabit yuöp.” *

4 Pen nibi bì rimnap mani kale iru nöp midö
nijol git mani yubal; ji nibi adu mög gep rö i mani
niye midöp rö magonhalö yuöp. Nan rau ñineb
ap midagöp,” a ga.

God sabe gep ram u git naij gitaböl, a ga
(Mad 24:1-2; Mak 13:1-2)

* **21:3:** 2Ko 8:12

5 Pen bi nipe r̄imnap hagla, “God sabe gep ram i kabö aij aij, nan aij aij dap God n̄ip n̄om r̄ib adik n̄ila u, aij yabit̄ m̄idöp,” a ḡila. Anig hageila, Jisas kalip haga,

6 “Anig hagpim u pen hainö nan aij n̄ijabim anib gau m̄idageinab. Magöjhälö ud wał ḡi yulö, kabö ap kabö ap adö u m̄idageinab,” a ga. *

*Hainö m̄ijör kub aunab, a ga
(Mad 24:3-14; Mak 13:3-13)*

7 Hageila, n̄ip hag n̄ijöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Nan anibu ñin mai rö anig ḡinabij Pen nan n̄ihön rö gö n̄ijun, m̄ini ḡinig gab a ḡinabun?” ö ḡila.

8 Hageila, Jisas kalip haga, “N̄ij aij ḡimim! N̄ibi bi iru nöp apöm pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl, ‘Yad nöp auabin. Ñin kub u auöp,’ a ḡinaböl. Anig geinaböl u n̄ijmim, ñin kub hagpal u aunig gab n̄ijöm anig gaböl a ḡimim, p̄iñiñ gagmim. Ñin kub anibu hainö aunab,” a ga.

9 Pen ram m̄inöj m̄igan r̄imnap uraköm, ram m̄inöj m̄igan r̄imnap aip pen pen ḡinaböl. Ram m̄inöj m̄igan r̄imnap kale ke nöp pen pen ḡinaböl. Anig geinaböl u n̄ijmim, ñin kub hagpal u aunig gab n̄ijöm anig gaböl a ḡimim, p̄iñiñ gagmim. Ñin kub anibu hainö aunab,” a ga.

10 Anig hagöm kalip haga, “Ram m̄inöj m̄igan r̄imnap uraköm, ram m̄inöj m̄igan r̄imnap aip pen pen ḡinaböl. Kiñ r̄imnap yam kale uraköm, kiñ r̄imnap yam kale aip pen pen ḡinaböl.

11 Ram m̄inöj gau iru nöp munmon kub yabit̄ udöm, kiyö kub alöm, m̄ina kub yabit̄ göm ḡinab.

* **21:6:** Luk 19:44

Nan kumi kabö adö laj au ke hain nibö löm, nan unbö ke piñij gep rö adö laj au linab.

¹² Nan anib gau hainö anig ginab ji nöd yip pиг aip midpim rö, kalop gi naij ginabol. Kalop manö kub hagnig, dam Juda magum gep ram gau amöm, manö kub hagom, kalop nagi löm, dam kin gapman bi kub gau ud arnabol.

¹³ Kalop ginabol anibu, manö aij yad u kalip waiö hag niñim rö linab.

¹⁴ Pen kalop manö kub hagaiöl u, manö niñhon rö pen hagun a gitim, nöd ułhai niñagmim. *

¹⁵ Yad ke kalop gasi aij niem manö magö niñö, kale manö anibu nöp hag niñbe, kale pen hagom ud yuep rö lagnab. *

¹⁶ Pen name nap, namam bi, bi ridik niñeb, bi niñeb kale ke rimnap kalop mumug göm, ud kołmal niñmagö adö lilo, kalop rimnap böñ nöp al pak linabol. *

¹⁷ Yip niñ udpim rö, niibi bi gau magöñhalö kalop mulu kal niñnabol.

¹⁸ Pen nabic umagö kale añi ap ur gagnab.

¹⁹ Pen yip cig pidöñ gi mideinabim u, kamij midep magö u udmim, por por nöp mideinabim.

*Jerusalem gi naij ginabol, a ga
(Mad 24:15-21; Mak 13:14-19)*

²⁰ “Pen ami bi gau apom, Jerusalem binöm yu gitabö ginabol niñ u, miñi söl midöp Jerusalem gi naij ginabol, a gitim niñnabim.

²¹ Niibi bi ram minöñ Judia midaiöl gau, piñij gi no ilo gau aröl. Niibi bi Jerusalem midaiöl gau,

* **21:14:** Luk 12:11-12 * **21:15:** Ap 6:10 * **21:16:** Mad 10:21-22

p̄iñiŋ ḡi höj adö aröl. Pen n̄ibi b̄i höj adö m̄idaiöl gau, Jerusalem waryö raul aragöl.

22 N̄ihön ḡinig: ñ̄in an̄bu me, kale God n̄ip arö ḡipal rö, God manö hagep b̄i gau magöñhalö God Manö kal̄i kliñ r̄iköm hagla rö nöp ḡinab n̄iñöm kale pen ilön kub udnaböl. *

23 Pen ñ̄in an̄bu, n̄ibi ñ̄i mudun m̄ideinaböl gau abe, n̄ibi ñ̄i painaŋ ci ñeinaböl gau abe, kalip m̄iñör kub yöl ḡinab. God Juda n̄ibi b̄i kalip m̄iñör kub yabił ḡinam a göm, n̄ibi b̄i ram m̄iñör an̄bi m̄idpal kalip ḡi naij yabił ḡinab.

24 Bi m̄ilö gau n̄ibö apöm, n̄ibi b̄i r̄imnap kalip ru m̄ilö k̄id udöm r̄ib l̄inaböl, n̄ibi b̄i r̄imnap kalip naḡi löm dam ram m̄iñör ke gau gau magöñhalö ud arnaböl. Pen Juda n̄ibi b̄i wasö gau apöm, Jerusalem ḡi naij ḡilö ḡilö, God ñ̄in n̄ipe haga u ap auö, arö ḡinaböl. *

*B̄i Ñi n̄ipe mailö halö aunab, a ga
(Mad 24:29-31; Mak 13:24-27)*

25 “Pen hainö, s̄idö rakın gapı nan ke ap waiö löm, ñ̄ig si ral apöm gu kub geinab. Pen ram m̄iñör ił i n̄ibi b̄i ram m̄iñör gau gau magöñhalö gası iru n̄iñöm, n̄ihön gab a göm, gası m̄ilö löm p̄iñiŋ ḡinaböl. *

26 Nan kumi kabö adö laŋ m̄idöp gau, daŋ n̄ibö i n̄ibö gö, m̄iñör naböŋ i n̄ihön ḡinig göm gab, a göm, p̄iñiŋ göm, gası magö r̄ik auö umeb rö l̄inab.

* **21:22:** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 * **21:24:** Sam 79:1; Rep 11:2

* **21:25:** Ais 13:10; Esi 32:7; Joe 2:31; Rep 6:12-13

27 Anig g̫inab ñ̫in u, Bi Ñ̫ ni̫pe kumi aij au auö ni̫nööl gi̫, ni̫bi bi̫ kale pi̫döŋ ni̫pe u abe, mailö aij unbö ke yabił ni̫pe u abe ni̫naböł. *

28 Nan hagabin i geinab u, Bi Kub hanip ud kamı̫ŋ yunab ñ̫in u söl mi̫döp, a g̫imim, amgö g̫ilaŋ g̫imim ni̫nööl gi̫ mi̫daimim,” a ga.

Mab wasiŋad u, manö hod ri̫köm haga

(Mad 24:32-35; Mak 13:28-31)

29 Jisas anig hagöm, kalip manö hod ri̫köm haga, “Mab wasiŋad abe, mab ri̫mnap abe,

30 si̫lip lö, mi̫ni̫ s̫idö l̫inig göm gab a g̫imim, ni̫nbim.

31 Anib u rö, nan hagpin gau gö, God ni̫bi bi̫ udöm abad mi̫deinab ñ̫in u söl auub a g̫imim, ni̫nabim.

32 “Yad kalöp ni̫nö hagabin, ni̫bi bi̫ uri mi̫dpal gai i magöŋhalö umagnaböł; ri̫mnap kamı̫ŋ mi̫dlö ni̫nööl gi̫, nan hagabin i magöŋhalö g̫inab.

33 Kumi kabö adö laj abe, mi̫nöŋ naböŋ il i abe ur g̫inab, ji̫ manö magö yad gau ur gagnab.

Ni̫ŋ aij g̫imim mi̫daimim, a ga

34 “Pen ni̫ŋ aij g̫imim. Kale ñ̫ig wain ñ̫ig klö iru ni̫njimim hauł l̫imim, nan mi̫nöŋ naböŋ adö il i nöp gasi̫ ni̫ŋ mi̫deinabim ñ̫in anibu nöp, yaur kaj wal wayoŋ hel l̫ilö y̫inid nöp udöp rö u g̫inab.

35 Gai i nöp gagnab; ni̫bi bi̫ ram mi̫nöŋ il k̫igin y̫ima magöŋhalö mi̫dpal rö g̫inab.

36 Anib u, kale pör pör ni̫ŋ aij g̫imim, God ni̫p sabe göl gi̫ nöp mi̫dmim hagmim, ‘Nan anib gau hanip al pak lagnim; ne hanip abad mi̫dö

* **21:27:** Dan 7:13; Mad 26:64; Rep 1:7

kaminq arun, am Bi Ŋi nipe amgö ilö adö nipe u midaιun,’ a g̃imim,” a ga.

37 Ñin pro bad anibu, Jisas pör am God sabe gep ram raul migan u am midöm, nibi bi gau kalip manö hag ñitmädöp. Pen siböñ gö niñöl göm, Jisas nipe am ram miñöñ ap Olip Dum a gal u hanmidöp.

38 Nibi bi gau magöñhalö, manö nip u niñun, a göm, hilim halö yabiñ uraköm, God sabe gep ram u armidal.

22

Judas Jisas nip mumug ga

(Mad 26:1-5; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

1 Juda kai Bred Yis Halö Ñiñagep ñin kub kale u, Pasopa a gipal ñin kub kale u, sösöl ga.

2 Bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas nip alun a gitla u pen nibi bi gau kalip piñiñ göm, aigöl gun alun a göm, hag niñ mideila.

3 Hag niñ midlö niñöl git, Seden nipe apöm, Judas hib nipe ap Iskariod a gitmidal u, nip yuö hiķa. Bi anibu Jisas bi nipe unbö migan laj gau bi ap. *

4 Yuö hiķkö, nipe am God nip nan sabe gep bi kub gau abe, God sabe gep ram abad midmidal polisman bi kub kale gau abe mideila gau amöm, Jisas nip aigöl gem mumug git dam ñinö nip al pak löl, a göm, manö anibu kalip aip hag niñja.

5 Hagö, kalip aij a gö niñöl git hagla, “Nöp mani ñinabun,” a gitla.

* **22:3:** Jon 13:2,27

6 Hageila, Judas n̄pe, magö mai rō Jisas n̄bi b̄i gau aip m̄dageinab u, n̄p mumug ḡi dam b̄i kub gau kalip ñ̄nabin, a göm, abad n̄n̄ m̄deia.

*Pasopa nan ñ̄n̄nig ḡi in ḡila
(Mad 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)*

7 Pen Bred Ȳs Halö Ñ̄nagep ñ̄n̄ an̄bu auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gep ñ̄n̄ uri, a göm,
*

8 Jisas n̄pe Pida aip Jon aip kalip m̄höȫ hag yuöm haga, “Kale m̄höȫ am Pasopa nan ñ̄n̄nabun u ḡi l̄i aij ḡimil,” a ga.

9 Hageia haglö, “Gai an̄g gul?” ö ḡilö.

10 Hageila, Jisas haga, “Kale m̄höȫ daun kub u ammil n̄n̄abil, b̄i ap ñ̄ig m̄l daueinab. N̄p nable pakmil, arn̄im ram u ammil,

11 b̄i ram nap n̄bö an̄bu n̄p hagmil, ‘Manö Hag Ñ̄eb B̄i nöp hag n̄n̄öb, “Ram raul m̄igan mai b̄i yad gau aip Pasopa nan ñ̄n̄nabun?” ö göp,’ a ḡimil.

12 An̄g hageinabil, kalöp m̄höȫ dam ram raul m̄igan kub debol nan gau halö m̄deinab adö lan̄ u hageinab u, Pasopa nan ñ̄n̄nabun gau raul m̄igan an̄bu ḡi j̄n̄ ḡimil,” a ga.

13 Hagö ammil n̄n̄lö, haga haga rö nöp m̄deia. An̄b u, Pasopa nan ñ̄n̄nig ḡila gau ḡi l̄i aij ḡilö.

*Jisas b̄i n̄pe gau kalip bred wain ña
(Mad 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Ko 11:23-25)*

14 Pen ram dugöp magö u nan ñ̄n̄nig göm, b̄i manö n̄pe ud arep gau aip debol u asik ḡigabö göm,

* **22:7:** Eks 12:1-27

15 kalip haga, “Gası yad pör nıñbin u, kalöp aip Pasopa nan nıñnig gabun i nıñjun me, hainö ilön kub udnam, a gem, gası u nıñbin.

16 Pen yad kalöp hagabin, Pasopa nan u hainö kauyan nıñagnabin; hainö Pasopa kaj sipsip pi pör pak nıñbun il anıbu waiö lınab nıñöm God nıbi bı nıpe udöm abad mideinab nıñ u nöp nan kub nıñnabun,” a ga.

17 Jisas anıg hagöm, nıg wain kap udöm, God nıp aij a göm, bı nıpe gau kalip nööl git haga, “Nıg nıabin i kale ke ud nıñim.

18 Pen kalöp hagabin, miñi nıñ i rıkö, nıg wain kauyan nıñagnabin; God nıbi bı nıpe udöm abad mideinab nıñ u nöp nıg wain kauyan nıñnabun,” a ga.

19 Anıg hagöm, bred ap udöm, God nıp aij a göm, ud jö göm kalip nööl git haga, “Hañ roman yad i kalöp nıabin. Kale udmim gası yıp nöp nıñöl gitim nıñim,” a ga.

20 Kale nan nıñ haköm, Jisas nıg wain kap u udöm, kalip nööl git haga, “Hagape yad lugö umnö me, God kalöp nıbi bı yad, a göm, udnabin a ga manö adö u am pıdöŋ gitnab u me, kalöp nıg wain i nıabin.

21 Pen bı yıp kain git dam arnab u aip asık midpun. *

22 Bı Nı nıpe, God hadame ram haga adan adö u nöp hain göm umnab u pen bı nıp kain git dam arnab u nıp mög nıñabin,” a ga.

* **22:21:** Sam 41:9; Jon 13:21-22

23 Jisas anığ hageia, bı nıpe gau kale ke nöp, an rö anığ gınab, a göm, pen pen hag nıñjöl gıt mıdeila.

Bı nıpe gau, “Kale wasö, yad nöp bı kub mıdpin,” a gıla

24 Jisas bı nıpe gau, kale wasö, yad nöp bı kub mıdpin, a göm, kale ke nöp pen pen hageila. *

25 Anığ hageila, Jisas kalıp haga, “Kiŋ gau Juda nıbi bı wasö gau kłö göm abad mıdöl gıt hagpal, ‘Kalıp ud aij yabıł gıpun,’ a gıpal. *

26 Pen kale unbö rö gagmim. Bı kub kale gau, nı̄t praj rö mıdaiöl; bı kub yabıł gau, bı wög gıt ñeb rö mıdaiöl. *

27 Mıñörn nabön ił i gıpal nagı adö u, bı kub am asıklö, bı wög gıt ñeb gau nan magö nan kalpe gau piła piła gıpal. Pen yad aŋ kalöp bı wög gıt ñeb rö nöp mıdpin. *

28 “Yıp marö yabıł gımídöp u nıñjmim yıp arö gagpim; yıp abad mıdpim.

29 Anığ gıpim u, God yıp hagöp, ‘Ne Kiŋ mıdmön, nıbi bı gau kalıp abad mıdeinabön,’ a göp rö, yad pen u rö nöp kalıp hagabin, kale kiŋ rö mıdmim nıbi bı gau kalıp abad mıdeinabim.

30 Nı̄n anıbu kale ram mıñörn yad u ammim, yad aip asıkmim nan magö nıñjmim nı̄g nıñjmim gınabim; kale kiŋ asıkpal sea adö u asıkmim, Isrel ił ke ke unbö mıgan laj kalıp manö kub nıñjnabim,” a ga. *

* **22:24:** Luk 9:46

* **22:25:** Mad 20:25-27; Mak 10:42-45

* **22:26:** Mad 23:11; Mak 9:35

* **22:27:** Jon 13:12-15 * **22:30:**

Mad 19:28

*Pida, “Jisas nıp niŋagpin,” a gınab
(Mad 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)*

31 Jisas nipe Pida nıp haga, “Saimon, Saimon, nöŋ. God nipe Seden nıp yau a gö, kalöp bı, wid magö hon gılö hon gılö, magö yabıt u ke löm, adıŋ adıŋ u ke löm gıpal rö u göm, kale gı naij gınabim aka wasö gı niŋnab,” a ga.

32 Pen yad God nıp sabe gıpin rö, yıp böŋ nöp arö gagnabön. Pen nan si nan naij gınabön u, nıhön gınig anıg gıpin, a gımön, yıp kauyan ado gı aunabön. Pen anıg gımön, hainö apön namdamam ne rımnap kalıp manö hag nı aij gö, kale klö göm yıp hain göl,” a ga. *

33 Jisas anıg hageia Pida haga, “Bı Kub, yad nöp arö gagnabin. Mıhöŋgöl nöp ajeinabul, nöp nagı löm, yıp abe nagı löl. Pen nöp al pak löm, yıp abe al pak löl,” a ga.

34 Hageia, Jisas haga, “Pida, yad nöp hagabin, mıñi sıbön yan kılakıt wıñ alagnab magö u, Jisas nıp niŋagpin a gımön, ij mıhau nıgaŋ wai niŋnabön,” a ga.

Mani rin, wadi, ru milö kid

35 Jisas anıg hagöm kalıp haga, “Nöd kalöp hag yuem hagnö, ‘Mani rin, wadi, ma rırup gau.udmim ud aragmim; yıharıŋ armim,’ a gınö. Hagnö arbe nı anıbu, nan kale rımnap mideia aka mıdageia?” ö ga.

Hageia hagla, “Wasö, nan hon ulep laga; mideia nöp,” a gıla. *

* **22:32:** Jon 17:15 * **22:35:** Luk 9:3; 10:4

36 Hageila, Jisas haga, “Pen miñi kale mani rin, wadiñ midañim u, halö ud armim. Bi an ru miłö kiđ midañim u, kolsior niþe u bi rımnnap kalip sìkim göm mani udöm ru miłö kiđ ap raunim.

37 Pen niñim! Nöd God manö hagep bi Aisaia God Manö adiñ ap kali klin rikom haga, “Niþe bi nan si nan naij gep bi ap,” a gınaböl, a ga. Haga anibu yip nöp haga. Manö hagöm kali klin rika anibu miñi gìnig gab,” a ga. *

38 Jisas anig hageia, kale hagla, “Bi Kub, ru miłö kiđ hon mihpö midañim,” a gila.

Hageila haga, “U anig hagagmim,” a ga.

*Jisas Olip Dum au Nap niþabe ga
(Mad 26:36-46; Mak 14:32-42)*

39 Jisas anig hagöl göm Jerusalem höj amöm, pör Nap niþabe gümädöp Olip Dum au ara; bi niþe gau hain gila.

40 Ram miñöj anibu amjaköm kali p haga, “Gası naij auö git naij gitmim rö lop u, God niþabe göl git midañim,” a ga.

41 Anig hagöm, kali p arö göm, niþe ke ke au amöm, kugom yimöm God niþabe göm haga,

42 “Bapi, gası yad niñbin u niñig ası kap yip niñig gabön u niagmön. Pen yad gası niñbin adö u gagmön; gası ne ke niñban adö u nöp gitmön,” a ga.

43 Jisas anig hagö, ejol ap kumi kabö adö laj au niþö apöm niþ pidoj ñia.

44 Niþ marö yabiñ gö, Jisas niþe Nap niþ klo yabiñ göm sabe göl git midañim niñöl git, hapil u hagape rö pa git dö git il yan luga.

* **22:37:** Ais 53:12

45 Nap n̄ip sabe ḡi m̄id juöm amööm n̄ijə, b̄i n̄ipe gau m̄injör lugö n̄injöl ḡi, hon haneila.

46 An̄ig geila u n̄injöm kalıp haga, “N̄ihön ḡin̄ig hon hanabimj Seden n̄ipe gasi ñö kale ḡi naij ḡimim rö löt u, urakmim, sabe göl ḡi m̄idaiim,” a ga.

Jisas n̄ip ud sis̄i lila

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

47 Jisas manö an̄ibu hag m̄idö n̄injöl ḡi, b̄i n̄ipe Judas b̄i ugan kub ap uł ḡi dap apjaköm, Jisas n̄ip ud bom halunam a geia.

48 An̄ig geia, Jisas n̄ip haga, “Judas, ‘B̄i me i al pak l̄imim,’ a ḡimön, yip B̄i N̄i n̄ipe ud bom halunig gabön ar?” a ga.

49 An̄ig hagö n̄injöl ḡi, b̄i n̄ipe gau nan n̄ihön ḡin̄ig geila an̄ibu n̄injöm hagla, “B̄i Kub, hon kalıp ru m̄ilö k̄id ud r̄ibun aka?” ḡila.

50 An̄ig hagöl göm, b̄i ap ru m̄ilö k̄id n̄ipe u udööm, b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yabıł b̄i wög ḡi ñeb n̄ipe u, n̄ip r̄im̄id yijig lau böñ nöp r̄ib ḡi dö ḡi yua.

51 An̄ig geia, Jisas n̄injöm haga, “An̄ig gagmim! Me aij,” a ga. An̄ig hagöm, r̄im̄id u ud n̄injö kamın̄ la.

52 Pen God n̄ip nan sabe gep b̄i kub gau abe, God sabe gep ram abad m̄idm̄idal polisman b̄i kub kale gau abe, b̄i manö ud asıkep gau abe, ap n̄ip udnīig geila gau, kalıp haga, “Kale ru m̄ilö k̄id udmim, ur pakep udmim daubim u, yip b̄i pen pen alep b̄i ap rö a ḡi gasi n̄injim, ud sis̄i l̄in̄ig aubim ar?

53 Yad kale aip pör pör God sabe gep ram u m̄dainö yip udagpe. Pen miñi Seden, bi sibön lau adö m̄döp u, n̄in n̄ipe u me, anig gabim,” a ga.

*Pida, Jisas n̄ip n̄iñagpin, a ga
(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)*

54 Jisas anig hagö n̄iñöl git, n̄ip ud sis̄ löm, dam God n̄ip nan sabe gep bi kub yabit̄ ram u ud arla. Pida pen hain hain n̄iñ ara. *

55 Ram anibu apjaköm, ram goł au mab lauöm asik mideila. Pida hain apjaköm kalip aip asika.

56 Pida aip asik m̄dö n̄iñöl git, pai ram anibu wög git n̄imidöp ap n̄ip n̄iñ dap ran lugöl git haga, “Bi i abe Jisas aip m̄dm̄idöp,” a ga.

57 Hageia, Pida haga, “Pai, bi anibu yad n̄iñagpin!” a ga.

58 Anig hagöm, yop pro magö ap m̄dö n̄iñöl git, bi ap pen apöm Pida n̄ip n̄iñöm haga, “Ne u rö nöp Jisas bi n̄ipe ap,” a ga.

Hageia, Pida haga, “Bi me, yad wasö!” ga.

59 Pen hainö pro pro magö ap m̄dö, bi ap pen apöm, klo göm haga, “Bi i Jisas aip m̄dm̄idöp me. N̄ipe abe ram miñöñ Galili n̄ibö,” a ga.

60 Hageia, Pida haga, “Bi me, manö hagabön u yad n̄iñagin me!” a ga.

Anig hagö n̄iñöl git, adiñ kılıkılı wiñ ala.

61 Anig gö, Jisas ado göm, Pida n̄ip n̄iñ ij halö lö, Pida pen Jisas, “Miñi sibön yañ kılıkılı wiñ alagnab magö u, Jisas n̄ip n̄iñagpin a ḡimön, ij miñau n̄igañ wai n̄inabön,” a ga manö u gasi n̄iñä.

* **22:54:** Sam 31:11

62 Anig nijööm, rugu miłep gö, małuł ral auö, hön amööm miłönj ga.

*Jisas nip hag juöl git, pakla
(Mad 26:67-68; Mak 14:65)*

63 Bi Jisas nip ud mideila gau nip hag juöl git, paköl git gila.

64 Kale walij bad ap ud amgö nip u pału git nööm, nip paköm hagla, “Ne bi ke nijban u, nöp an pakab u hanip hag ni!” a gila.

65 Pen manö naij anibu rö, nip rapin iru nöp hagla.

Juda bi kub manö ud asikep gau Jisas nip manö kub hagla

(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

66 Hilim halö, Juda bi manö ud asikep gau lom, God nip nan sabe gep bi kub gau lom, bi lo manö hag neeb gau lom, ap magum gitlö, Jisas nip ut git Kansol kub anibu mideila aŋ au ud daula.

67 Pen Kansol bi gau kale Jisas nip hagla, “Pen ne ke hagmön, ne Mesaia u aka wasö,” gila.

Hageila, Jisas kalip haga, “Pen yad kalöp hageinabin u, nijöö hagöp a gitmim, nijagnabim.
*

68 Pen hag nijeb yad midöp u kalöp hag nijeinabin u, yip pen hagagnabim.

69 Pen mitni riköl mid damööm hainö gau, Bi Ni nipe God Bi klo unbö ke halö midöp u, nimagö yijig adö nipe au asik mideinab,” a ga. *

70 Anig hageia, bi kansol gau magöñhalö nip hagla, “Anib u, ne ke God Ni nipe u aka?” gila.

* **22:67:** Jon 3:12 * **22:69:** Ap 7:56

Hageila, Jisas haga, “Me kale ke hagpim me u,” a ga.

⁷¹ Hageia hagla, “Nihön gìnig manö kub rapin hag mìdun, bì rìmnap hag niñno, Jisas anig göp anig göp a gaiölj Maj mìgan nipe ke hagöp niñbun u,” a gïla.

23

Gapna Pailod Jisas nìp manö niña

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Anig hagöm, magöñhalö uraköm, Jisas nìp dam gapman bì kub Pailod mìdeia au arla.

² Damöm, nìp manö kub hagnig, manö gau niñbö gau niñbö dapöm hagla, “Hon uñhai niñjun niñbun, bì anibi niñbi bì hon gau manö piral hagöm hagöp, ‘Bì kub Sisa nìp dakis ñagmim, gapman kai manö u u rö nöp niñagmim,’ a göp. Pen manö ap hagöp, ‘Yad ke Mesaia u, yad ke kin anibü,’ a göp,” a gïla.

³ Hageila, Pailod Jisas nìp hag niñöm haga, “Ne Juda kai kin kale u aka?” ga.

Hageia haga, “Me ne ke hagpan me u,” a ga.

⁴ Hageia, Pailod pen bì God nìp nan sabe gep bì kub gau abe, niñbi bì yiharin ap mìdeila gau abe kalip haga, “Yad niñbin, bì i nìp manö kub hagep il ap mìdagöp,” a ga.

⁵ Anig haga u pen kale manö klö hagöm hagla, “Gapman manö niñagöl, a göm, manö hag ñi ajöm, Juda niñbi bì ram mìnöñ hon gau magöñhalö hag ñi ajmidöp. Ram mìnöñ Galili riköm, hag ñi aj dam dam miñi Jerusalem aui auöp,” a gïla.

Jisas nìp dam kin Herod mìdeia au arla

6 Hageila, Pailod kalıp hag nıñjom haga, “Bı anıbi Galili nıbö aka?” ga.

7 Hageila, yau a gıla. Pen kiŋ Herod ram mıñönüŋ Galili abad mıdmıdöp u, nıñ anj u apöm Jerusalem mıdmıdöp. Anıb u, Jisas nıpe Galili nıbö bı ap a gıla u nıñjom, nıp Herod nımagö adö yunö manö kub i nıññım, a göm, Pailod kalıp hagö, Jisas nıp dam Herod mıdeia au ud arla. *

8 Herod, Jisas nan nıhon nıhon gımıdöp u pör manö nöp nıñjom, nıñ mai rö nan gagep rö ap gö nıñnabin, a göm, gası u nöp nıñ mıdmıdöp rö, nıñ anıbu Jisas nıp uł gı dapjaklö, nıpe mıñ mıñ yabılı ga.

9 Pen Herod nıpe Jisas nıp manö iru nöp hag yıgın wagın ga, pen Jisas manö ap pen hagaga.

10 Pen bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, manö klö göm, bı iru nöp dagol dagol hagla.

11 Herod abe, ami bı nıpe gau abe, Jisas nıp gı naij göl göm, nıññılon löl göm, gapman bı kub rol gıpal wałij aij ap rol gı ñöm, kauyan Pailod mıdeia au yula.

12 Nöd Herod aip Pailod aip kołmał mıdmıdil pen nıñ anıbu manö nıñ jım nılö.

*Juda nıbi bı gau, “Jisas nıp al pak lımım,” a gıla
(Mad 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)*

13 Pen Pailod, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı manö ud asıkep bı kub gau abe, nıbi bı yıharıñ gau abe kalıp hagö ap magum gıla.

14 Kale ap magum geila, nıpe kalıp haga, “ ‘Bı i manö anj ral hagom, nıbi bı gau kalıp anıg anıg

* **23:7:** Luk 3:1

hagöp,’ a ḡipim u pen miñni amgö ilö adö kalöp i manö n̄iñbin u, n̄ipe nan naij göp manö il̄ ap n̄iñagpin.

¹⁵ Herod u rö nöp manö il̄ ap ul̄hai n̄iñagöp u me, adog hanpe ke ñöb. Yad n̄iñbin, nan naij ap gagöp; an̄ib u n̄ip al pak lep rö lagöp.

¹⁶ An̄ib u, ami b̄i yad gau hagnö, n̄ip ȳihariñ paköm, hag yulö aran̄,” a ga.

¹⁷ Pen Juda kai ñin kub kale Pasopa u auö, Pailod pör mi añi añi naḡiman kale añi ap ȳihariñ hag yumidöp.

¹⁸ Pen ñin an̄ibu kale magöñhalö maj miñgan blałö ḡi wiñ klö alöm hagla, “B̄i an̄ibu al pak l̄imim! Barabas n̄ip hag yube han̄ip auan̄!” a ḡila.

¹⁹ B̄i Barabas an̄ibu n̄ipe daun kub an̄ibu niñbi b̄i riñnap udöm, ram miñnöj an̄ibu abad miñmidöp b̄i kub an̄ibu aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la rö, n̄ip manö kub hagöm naḡiliña.

²⁰ Pen Pailod Jisas ȳihariñ hag yunö aran̄ a ḡi niñjom, kalip kauyan̄ hagöm anig haga.

²¹ Hageia, kale kauyan̄ maj miñgan blałö ḡi wiñ alöm hagla, “N̄ip mab ba lañ al pak l̄imim! N̄ip mab ba lañ al pak l̄imim!” a ḡila.

²² Hageila, Pailod kalip kauyan̄ hagöm haga, “B̄i an̄ibi nan niñhon ḡi naij göp̄j Yad n̄iñbin, nan naij ap gagöp rö, n̄ip al pak lun rö lagöp. An̄ib u, ami b̄i yad hagnö, n̄ip ȳihariñ paköm, hag yulö aran̄,” a ga.

²³ Hageia, kale klö yabił göm, Jisas n̄ip al pak liłö umañ, a göm, meg miñgan kale blałö ḡi dap ranöm, hag ḡiłö ḡiłö,

24 Pailod manö kalıp u udöm,

25 bi ap, nibi bi rimnap udöm ram minöj abad
midmidöp bi kub u aip pen pen göm, wip ap böj
nöp al pak la bi anibu nip hag yuö kamin ara;
pen ami bi nipe gau kalip haga, “Kale Jisas nihön
ginig gun a göm hagaböl u nöp gimim,” a ga.

*Jisas nipa mab ba laŋ cipit pak lila
(Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)*

26 Jisas nüp al pak lñig ud arla. Añ au amöl göm, Sairini daun nübö bì ap Jerusalem aueia. Bì anibuhib nüpe Saimon. Nüp nable paköm, ud sis löm, mab kros ud ka gi ñööm hagla, “Jisas arab u hain aru,” a gilö, ud hain ara.

27 Pen Jisas n̄ip ud arlö n̄iŋöl gi, n̄ibi b̄i iru nöp hain giла. N̄ibi b̄i areila aŋ anibū n̄ibi r̄imnap Jisas n̄ip mög n̄iŋöm ham geila.

28 Anig gilö, Jisas ado git niñöm kalip haga, "Kale Jerusalem nibi, yip ginig gab u ham gag-mim. Kalöp git naij göm, ñīt pai kale gau git naij göm geinab anību ham gitmim.

²⁹ Hainö marö kub u auö, hagnaböl, ‘N̄ibi ñ̄i pai yag dauagpal gau abe, n̄ibi ñ̄i pai ci ñ̄agpal gau abe, kale nöp miñ miñ göl,’ a ḡinaböl. *

³⁰ Ñin anıbu, nihön gìnig mı̄daιun, a göm, böŋ nöp umun, a göm, hagnaböl ‘Nö ilö gau pa jö gī apöm, hanıp al pak lınım aka kı̄dip udöm hanıp mınön ñinım u aij,’ a gìnaböl. *

³¹ Yad mab kamışın rö mîdpin pen yîp anıg göm
gî naij gaböl. Pen kale mab mîlep rö mîdpim rö,
kalöp nîhon rö gî naij gînaböl?” ö ga.

* **23:29:** Luk 21:23 * **23:30:** Hos 10:8; Rep 6:16

32 Pen bi gapman lo manö rib julö bi mihau,
mab ba laj al pak linig göm, udöm halö ud arla.

33 Dam ram minöñ Wip Nabic Cög Ij a gipal u
amjaköm, Jisas nip dam mab ba laj cipiñ pakla,
bi gapman lo rib julö bi mihau kalip mihöñ dam
mab lap lap cipiñ pakla.

34 Anig gilö, Jisas haga, “Bapi, yip gaböl u, ai
ginig anig gabun, a göm, ninj aij göm gagaböl.
Anib u, kale gi naij gaböl u ninjmön arö gimön,” a
ga.

Pen ami bi gau, Jisas walij nipe ud ju lilö
mideia gau, kale ke sadu gipal rö u göm udla. *

35 Nibi bi iru nöp ninjmidlö ninjöl gi, Juda bi kub
gau Jisas nip paj hagöm hagla, “Nipe, ‘Yad Mesaia
u; God yip udajip nipe aip midpul,’ a göm, nibi bi
rimnap umbal gajip urakpal. Göp anibu rö, nipe
ke u rö nöp anig göm kamij arö ninjun,” a gila. *

36 Pen ami bi gau u rö nöp, Jisas mideia söl au
apöm nip paj hagöm, ñig wain asi ñöl göm hagla,
*

37 “Ne, ‘Juda Kinj kale midpin,’ a gipan u, ne ke
gimön kamij aru!” a gila.

38 Pen Jisas nip cipiñ pak lila mab ba au gilan,
mab po bad ap adö u manö kali klin rikla:

JUDA KAI KINJ KALE ME I.

39 Bi gapman lo manö rib julö, mab ba laj al
pak lila mihau, bi ap Jisas nip hag juöm haga, “Ne
Mesaia midpan u, ne ke gimön kamij ammön,
hol mihöñ u rö nöp gö, kamij arul!” a ga.

40 Hageia, bi ap pen nip hag göm haga, “Bi anib*i*
ilön kub udöm umnig gab; hol mihöñ u rö nöp ilön

* **23:34:** Ais 53:12; Sam 22:18

* **23:35:** Sam 22:7-8

* **23:36:**

Sam 69:21

kub udul umnig gabul u, a gitmön, God nip pitenin gagpan ar?

⁴¹ Hol mihöej naij gitpul rö ilön udabul, pen bi anibü nan naij ap gagöp,” a ga.

⁴² Nipe anig hagöm, Jisas nip haga, “Ne ram minöej ne au am kin midmön, yip gasi niñmön,” a ga.

⁴³ Anig hageia, Jisas nip pen pe haga, “Yad nöp niñö yabiñ hagabin, miñi ñin i nöp ne yad aip am ram minöej aij u midleinabul,” a ga.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴ Magö anibü, sidö aŋ aulik magö u sibön göm, mid damöm sidö aumij gai ga magö u kauyan mailö ga.

⁴⁵⁻⁴⁶ Pen Jisas umnig göm haga, “Bapi, ana magö yad u niñmagö addö ne u labin,” a ga. Anig hagöm uma. Jisas uma, magö anibü nöp, God sabe gep ram magö raul agamij miñan yan, wañj ud ajöej pit gitla u, aŋ yan pa bu göm, hili git lap lap arö, ajöej hiñköl mideria. *

⁴⁷ Pen ami bi abad midep bi kub u, gaia anibü niñjom, God hib nipe u dap ranöl git haga, “Niñö yabiñ! Bi anibü bi aij nöp!” a ga.

⁴⁸ Niñbi bi ap niñ midelia gau, nan ga anibü niñjom, mañul ral auö pabiñ paköl git, ado göm ram kale arla.

⁴⁹ Pen Jisas niñbi bi niñeb nipe gau abe, niñbi Galili niñbö nip hain gitla gau abe, kale ke ke au dan midöm, nan ga anibü niñ midelia.

* **23:45-46:** Luk 8:2-3

*Josep nîpe Jisas hañ romanj dam rîgöl ga
(Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)*

50-51 Pen Juda Kansol kub bî ap, hib nîpe Josep. Nîpe bî aij, manö ud asîk gî aij gîmîdöp. Nîpe Arimadia daun, ram mînöñ Judia añ au nîbö. Nîpe Juda Kansol bî rîmnap, Jisas nîp al pak lun, a göm, gasî nîñla rö nîñaga. Nîpe, God nîbi bî udöm abad mîdeinab ñîn u aunab, a göm, abad mîdmîdöp.

52 Nîpe Jisas uma, wip he dam rîgöl gînîg göm, Pailod mîdeia u amöm, hag nîñjö yau a ga.

53 Anîb u, Josep nîpe am wip he ud asîk dap lugöm, wałij rud aij ap ud wam wam göm, dam kabö mîgan gîson nöp lu löm wip rîgöl gagla mîgan u rîgöl ga.

54 Pen Juda God nîp sabe gep ñîn u söl auub, a göm, Praide* dugo dugo magö u wip rîgöl ga.

55 Pen nîbi ugan, Jisas aip Galili nîbö aula gau, Josep arô nîñjöñ gî hain gî damöm wip rîgöl amjaköm, wip he aigegö rîgöl ga u nîñ aij göm, ado gî ram kale arla.

56 Ram kale amöm, agnoñ ñîg hałiñ aij auep rîmnap wip he li ñînîg göm, gî li aij gîla.

Ruö mañu nöp daublap u pen Sarere ñîn kub kale yîharîñ mîdep u nîñjöñ me, yîharîñ mîd mîd hanla. *

24

*Jisas uraka
(Mad 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)*

* **23:54:** Juda Sarere ñîn kale u Praide dugo dugo il göm, gî damöm, Sarere dugo dugo pîs gîmîdöp. * **23:56:** Eks 20:10; Dud 5:14

1 Ruö Sade ñin u, ram gisön rua magö u, nibi ugan anibu agnoj ñig halij aij aeep u udöm, wip he hañ romanj anoj li ñun, a göm, dam wip rigöl gitla u arla.

2 Amöm nijla, kabö halai kub wip rigöl migan pit gitla u, lili git am ba lau mideia.

3 Pen kale migan anibu amöm nijla, Bi Kub Jisas hañ romanj nipe midageia.

4 Ai göp, a göm, hag midlö nijöl git, adiñ bi mihau got anib au uraköl midailö. Bi mihau walij kale rud mailö halö unbö ke mideia.

5 Nibi gau kale nijom, anin ñin gö pitñiñ göm, kugom yimöm yihöj gitlö nijöl giminil, bi anib mihau haglö, “Nihön ginig bi kamij midöp u nipp wip rigöl gitpal an gai i ulhai nij ajabim?

6 Nipe aui midagöp; midö nöp uraköp. Pen kalöp aip Galili midöm manö haga u gasi nijim.
*

7 Nipe kalöp haga, ‘Bi Ni nipe u nipp, ud nibi bi nan si nan naij gitpal nimagoj adö kale lillö, nipp mab ba laj al pak lillö, umöm ñin mihöp midöm, ruö ñin mihau niganj u kauyanj uraknab,’ a ga,” a gitlö.

8 Anig haglö nijöl git, gasi magö kale u píral hikö, Jisas nöd Galili midöm, manö haga anibu gasi nij dam nijla.

9 Nibi gau kale wip rigöl u arö göm, kauyanj adö git amöm, nan ga nijla anibu, Jisas bi nipe unbö agip laj gau abe, nibi bi nipe rimnap gau abe hag nila.

10 Nibi ugan manö hag nila anibu, Maria Magdalala u, Joana u, Jems nime Maria u, nibi rimnap

* **24:6:** Luk 9:22

halö.

¹¹ Pen kale manö hag ñila anibu apdi nñjom, nñjö hagaböl, a göm, nñjagla. Ñiñlon löm rö hagaböl a göm gasi u nñbla.

¹² Pen Pida manö anibu nñjom, gi dö gi amöm, riçöl gila kabö migan u sipsip nñja, wip walij wam wam gila bad u nöp mideia. Anibu nñjom, nihön göp, a göm, gasi milö yabiñ löl göm, wip riçöl u arö göm kauyan ado gi ara.

*Bi mihöp ram riñig aglö Emeas arlö
(Mak 16:12-13)*

¹³ Ñin anibu nöp, bi mihöp ram riñig aglö Emeas, yöp Jerusalem söl anib au* arul, a gitmil, adan amöl gitmil,

¹⁴ nan nihön nihön geia nñjölo manö u agamij hag nñjöl gi arailö.

¹⁵ Arailö nñjöl göm, Jisas jöl adö apöm, kalip mihöñ uñ göm ara.

¹⁶ Pen bi anib mihau Jisas niñ nñblep u pen God gasi magö kalip mihöñ u geia nñjom gasi hauñ alö, Jisas niñ nñjölo bi unbö ke rö la.

¹⁷ Niñe kalip mihöñ hag nñjom haga, “Manö u nihön manö haglö arab?” ö ga.

Anig hageia, kale yim gep rö pidöñ gi urak midöl gitmil,

¹⁸ bi Kliopas haga, “Ne nöp me, miñi ñin pro bad i Jerusalem aui am midmön nan nihön nihön gab u nñjagpan ar?” a ga.

¹⁹ Hageia, Jisas haga, “Nan anibu nihön gö hagabil?” ö ga.

* **24:13:** Grik 60 sädadia (11 kilomida)

Hageia haglö, “Jisas Nasared n̄ibö ga u me. Bi God manö hagep u, manö hag ñi aij göm, nan gagep rö gau ḡimidöp u me, God n̄ip aij a göm, n̄ibi bi gau kalip aij a göm ga.

20-21 N̄ipe anig ḡimidöp u, gasi hon n̄ijun hagno, ‘God n̄ip yuö hanip Isrel n̄ibi bi udöm, abad mid aij ḡinab,’ a gun n̄ijno u pen God n̄ip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep bi kub gau abe, n̄ip manö hag göm, dam Rom gapman bi kub u n̄ip ñilö, n̄ipe manö kub hagöm, n̄ip ami bi n̄ipe gau kalip ñö, dam mab ba laj al pak l̄ilö uma. Pen nan ga anibu ñin m̄ihöp nöp ap ara me. *

22 M̄iñi sib halö magö u, n̄ibi ugan hon ap, am n̄ip r̄igöl ḡila ulöm m̄igan ka u n̄ijom, ap hanip nan n̄ihön n̄ihön göp u hag ñilö n̄ijun pa ḡit ḡipun.

23 N̄ibi gau kale hagpal, ‘Wip he m̄ilö u midagajip, pen ejol m̄ihau apil hagpil, “N̄ipe uraköm kamij midöp,” a ḡipil,’ a ḡipal.

24 Anig haglö, bi hon rimnap n̄ip r̄igöl ḡila ulöm m̄igan ka u amom n̄ijbal, n̄ibi gau hagajal rö nöp midajip. Pen Jisas n̄ip n̄ijagpal,” a ḡilö. *

25 Anig hagailö, Jisas haga, “Kale m̄ihöj gasi n̄ij aij gagpil. Bi God manö hagep gau manö hagla u magöñhalö, n̄ihön ḡinig manö n̄ijö hagpal a ḡimil n̄ijagpil?

26 God haga rö, Mesaia u nöd ilön kub yabit udnab me, pen hainö mailö aij ke halö m̄ideinab,” a ga. *

* **24:20-21:** Luk 19:11; Ap 1:6

* **24:24:** Jon 20:3-10

* **24:26:**

27 Anıg hagöm, Mosis abe, bı God manö hagep bı gau magöñhalö abe, Krais nıp God Manö kalı kliñ rıkla mıtöp manö anıbu magöñhalö kalıp hag ñı aij gö ara. *

28 Ram mınönj areila söl anıb au amjaköm, Jisas kalıp mıhöñ abhak löm, arnıg rö ga.

29 Pen kalpe mıhöñ nıp manö klö gımil haglö, “Dugöp i aubun. Sıbon gınig gab nıñjom ne auö hol mıhöñ aip hanun,” a gılö. Haglö, kalpe mıhöñ aip ram arla.

30 Ram am mıtöm, nan ñıñnjıg, nıpe bred udöm, God nıp aij, a göm, ud jö göm kalıp mıhöñ ñö nıñjöl gı,

31 gası magö kalpe mıhöñ u gası wakö, u Jisas nöp, a gımil nıñjöl nıñjöl göm, agamıj ur ga.

32 Anıg ga u nıñmil haglö, “Adan aŋ au apöl gun, manö rımnap hag ñöl gı, God Manö kalı kliñ rıkla manö il u rımnap hag ñöl gajıp u, mıtmagö halıp u mab rö inöm pılu gı ñöb,” a gılö.

33 Anıg hagmil, magö anıbu nöp kauyan ado gı Jerusalem ammil nıñjöl, Jisas bı nıpe unbö agıp lajı, nıbi bı nıñeb kale rımnap halö aip ap magum göm mıdeila.

34 Amjakmil kale nıñjöl, nıbi bı gau kale ke Jisas nıp manö hagmıdeila. “Nıñjö nöp! Jisas uma u pen kauyan uraköm, ap Saimon mıtajıp au waiö lajıp nıñjöb,” a gıla. *

35 Manö hageila anıbu nıñmil, bı mıhau haglö, “Hol mıhöñ adan aŋ au arajul, Jisas halıp nable pakajıp, dam ram hol mıhöñ u amun, nan ñıñnjıg

* **24:27:** Sam 22:1-21; Ais 53

* **24:34:** 1Ko 15:4-5

gun, n̄ipe bred udöm, God n̄ip aij a gajip u, u Jisas nöp a gul n̄iŋbul,” a gitlö.

Jisas b̄i n̄ipe gau n̄ip waiö n̄iŋla

(Mad 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

36 Pen manö anibu hag m̄dailö n̄iŋöl göm, Jisas n̄ipe ke m̄deila aŋ au waiö li aŋ au gitlaŋ urak m̄döm haga, “God kalöp abad m̄deiaŋ,” a ga.

37 Hageia, kale wip ana, a göm, anin̄in gö p̄iñiŋ gitla. *

38 P̄iñiŋ geila, Jisas kalip haga, “N̄ihön ḡin̄ig p̄iñiŋ gabimŋ Amgö kale ke n̄iŋbim u pen n̄ihön ḡin̄ig gasi m̄ihöp n̄iŋabim?

39 N̄imagö ma yad gau n̄iŋim. Yad nöp me! Yip ud po n̄iŋmim n̄iŋnabim. Wip ana hañ roman le halö m̄dagöp. Pen yad yuö abe, le abe m̄idpin u, amgö kale ke hadö n̄iŋabim,” a ga.

40 Anig hagöl göm, n̄imagö ma n̄ipe gau kalip yama.

41 Anig gö, kale miñ miñ göl git, gasi m̄ilö löl git, u Jisas nöp aka göm, gasi m̄ihöp n̄iŋlö n̄iŋöl göm, Jisas kalip haga, “Nan n̄iŋeb kale r̄imnap aui m̄idöp aka?” ga.

42 Hageia, n̄ip kabsał lau lila ap n̄ila.

43 Kale n̄iŋm̄idlö n̄iŋöl git, n̄ipe kabsał anibu ud n̄iŋa.

44 Pen Jisas kalip haga, “Nöd yad kale aip m̄idem, miñi yip göp unbö rö u ḡinab, a gem, kalöp hag n̄im̄idin. Mosis yip manö kali kliñ r̄ika u, bi God manö hagep yip manö kali kliñ r̄ikla u, God Manö adiŋ Sam a gitpal u yip manö kali kliñ r̄ika u, yip kali kliñ r̄ikla rö nöp magöñhalö unbö

* **24:37:** Mad 14:26

rö nöp gìnab, a gem, kalöp hag ñi aij gìnö,” a ga.
*

45 Anig hagöm, God Manö kali kliñ rikla u niñj aij gilañ, a göm, gasi aij yabil u kalip ña.

46 Niþe anig göm, kalip haga, “Nöd gau kali kliñ riköm hagla, ‘Mesaia u ilön kub udöm umö, riñgöl giñlö, ñin miñhop midöm, ñin miñhop niñgan u kauyan uraknab.

47 Anib u, manö aij niþe u ram miñönü Jerusalem iñ gi hag ñöm, hag ñi damöm, niþbi bi ram miñönü gau gau magöñhalö hag ñiñlö arö niñjöl göm, niþbi bi nan si nan naij giþpal gau, niþhon giñig anig giþpun, a göm, arö göm, Krais niþ cig giñlö niñjöl göm, nan naij pri kale u lik gi yunab,’ a giña.

48 Pen yiþ ga anibu amgö magö kale ke niñbim.
*

49 Pen Bapi yad manö nöd hag la rö, yad kalöp niñabin. Anib u, kale daun kub aui nöp midmim, abad midaimim. Kumi kabö adö lañ au niþbö piðdöñ ke apöm kalöp goñ leinab u niñmim arnabim,” a ga. *

Jisas ap ran jak ram miñönü kumi kabö adö lañ au ara

(Mak 16:19-20; Rep 1:9-12)

50 Anig hagöm, kalip panjd damöm, Jerusalem arö göm, ram riñig aglö Bedani söl au amöm, God kalip abad miðdeian, a göm, niñmagö niþpe dap ranöm, God niþabe ga.

51 Jisas anig gö niñjöl göm, God niþ dam ap ran jak ram miñönü kumi kabö adö lañ au ud ara.

* **24:44:** Luk 9:22 * **24:48:** Jon 15:27; Ap 1:8 * **24:49:** Jon 14:16; 15:26; Ap 1:4

⁵² Anıg gö, kalıp aij a gö nıñöl gi, hib nıpe u haglö adö arö nıñöl göm, ado gi Jerusalem arla.

⁵³ Amöm, pör pör nöp God nıp sabe gep ram raul migan u amöm, God hib nıpe haglö adö armıdöp.

Manö Kamīn
The New Testament in the Kobon Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 26 Jul 2025 from source files
dated 31 Aug 2023

3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d